

TURGENYEV

RUDIN

Çeviren: Memduh Tezel

Hümanizma ruhunu anlama ve duymada ilk asama, insan varlığının en somut anlatımı olan sanat yapıtlarının benimsenmesidir. Sanat dalları içinde edebiyat, bu anlatımın düşünce öğeleri en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir ulusun, diğer ulusların edebiyatlarını kendi dilinde, daha doğrusu kendi düşüncesinde yinelemesi; zekâ ve anlama gücünü o yapıtlar oranında artırması, canlandırması ve yeniden yaratması demektir. İste çeviri etkinliğini, biz, bu bakımdan önemli ve uygarlık davamız için etkili saymaktayız. Zekâsının her yüzünü bu türlü yapıtların her türlüşüne döndürebilmis uluslarda düşüncenin en silinmez aracı olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyatın, bütün kitlenin ruhuna kadar işleyen ve sinen bir etkisi vardır. Bu etkinin birey ve toplum üzerinde aynı olması, zamanda ve mekânda bütün sınırları delip asacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi ulusun kitaplığı bu yönde zenginse o ulus, uygarlık dünyasında daha yüksek bir düşünce düzeyinde demektir. Bu bakımdan çeviri etkinliğini sistemli ve dikkatli bir biçimde yönetmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemeyen Türk aydınlarına şükran duyuyorum. Onların çabalarıyla bes yıl içinde, hiç değilse, devlet eliyle yüz ciltlik, özel girişimlerin çabası ve yine devletin yardımıyla, onun dört bes kati büyük olmak üzere zengin bir çeviri kitaplığımız olacaktır. Özellikle Türk dilinin bu emeklerden elde edeceği büyük yararı düşünüp de simdiden çeviri etkinliğine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okurunun elinde değildir. 23 Haziran 1941.

Milli Eğitim Bakanı

Hasan Âli Yücel

SUNUS

Cumhuriyet'le başlayan Türk Aydınlanma Devrimi'nde, dünya klasiklerinin Hasan Âli Yücel öncülüğünde dilimize çevrilmesinin, kuskusuz önemli payı vardır.

Cumhuriyet gazetesi olarak, Cumhuriyetimizin 75. yılında, bu etkinliği yineleyerek, Türk okuruna bir "Aydınlanma Kitaplığı" kazandırmak istedik.

Bu çerçevede, 1940'li yıllardan başlayarak Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayınlanan dünya klasiklerini okurlarımıza sunmaya başladık.

Büyük ilgi gören bu etkinliği Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayınlanmamış -ancak Aydınlanma Devrimi yarıda kalmasaydı yayınlanacagina kesinlikle inandığımız- dünya klasiklerini de katarak sürdürüyoruz.

Cumhuriyet

ÖNSÖZ

Büyük Rus yazarlarından Ivan Sergeyeviç Turgenyev, 28 Ekim 1818'de Orel ilinde doğmuş ve 1883'te Fransa'da, Paris yakınlarındaki Bougival'de ölmüştür.

Soylu bir ailenin çocuğu olan Turgenyev, Almanya'da öğrenim görmüş, zamanının felsefe akımlarını benimsemiştir. Aydın bir Rus yazarı olarak, ülkesinin durumunu görmezlik edemezdi. Rusya'yi, içinde bulunduğu yoksulluktan, bilgisizlikten ve karanlıktan kurtaracak biricik yolun, insanlık kültürünü benimsemek olduğuna inanıyordu.

Siir çalışmaları pek başarılı olmamakla birlikte, yazınsal etkinliğinin ikinci döneminde yazmaya başladığı romanlarıyla hemen tanındı. Ama kendisine yine de birçok ağır suçlamalar, asayişlamalar yöneltildi. Hükümetçe izlendi, yazılarını bastırmakta birçok engelle karşılaştı ve sonunda yurdu olan Rusya'dan ayrılmak zorunda kaldı.

Sigineci olarak bir süre Batı Avrupa'da yaşad. Fransa'da daha uzun süre kaldı ve Fransız yazarlarıyla yakın ilişkiye giren ilk Rus yazarı oldu; bunların arasında Hippolyte Taine, Gustave Flaubert ve Guy de Maupassant başta geliyordu.

Turgenyev'in bütün yazınsal etkinliği, zamanının bir aynası niteliğindedir. Bütün öbür Rus yazarlarında olduğu gibi, Turgenyev'de de, yazın toplumsal yaşamla siki sikiya bağlıdır.

"Babalar ve Oğullar", "Avcının Notları", "... Arifesinde", "Bir Soylu Yuvası" ve "Duman" gibi yapıtlarında tutkuların ve toplumsal karşıtılıkların büyük bir yer tuttuğu görülür. Turgenyev, yazın'ın, toplumsal gelişmeye hizmetle yükümlü olduğu ilkesinden ömrü boyunca ayrılmamıştır. O, bu görevi yazarın topluma bir borcu saymıştır. Onun insanlığa, iyi ve kötü insanlara, yararlılara ve "gereksiz varlıklara" karşı olan sonsuz sevgisi de bu düşünceden doğmuş ve bunları birer tip olarak betimlediği yapıtlarında Rus yazınında erişilmez bir asamaya yükselmiştir.

Dostoyevski, yazdığı bir makalede, I.S. Turgenyev'in adına, "Rusya'ya, Avrupa yaşamına etkin olarak katılma hakkını sağlayan" Puskin, Lermontov, Ostrovski ve Gogol'un adları arasında yer vermektedir. Bir başka yazısında, Turgenyev'le aralarında çıkan anlaşmazlıktan önce de Dobrolübov'un saldırılarını geri çevirdikten sonra, Turgenyev'i Rus yazarları arasında "en yazınsal yazar" diye nitelemektedir. Gerçekten de bu değerlendirme tümüyle yerindedir.

Turgenyev'in yazınsal etkinliğinin ikinci döneminde yazdığı öykülerinde, ruhunda gizlenen kuskuyla coşkunluğun arasında bir uyum olduğunu, "Hamlet"le "Don Kışot"un ruh durumlarının onda bağdaştığını görüyoruz. Nitekim, "Hamlet ve Don Kışot" adlı makalesinde, Turgenyev'in ideale olan inancı, insana olan

inanci biçiminde kendini göstermektedir.

Bu inanç ve bu ruhsal uyumu, Turgenyev, "Rudin", "Bir Soylu Yuvası", "... Arifesinde" ve "Babalar ve Oğullar" adlarını taşıyan, yüksek değerli dört yapıtında büyük bir ruh aydınlığıyla işlemiştir.

Turgenyev'in bu yapıtları, Puskin'in "Yevgeniy Onegin", Gogol'un "Ölü Canlar" gibi en tanınmış basyapıtları arasında sayılabilir.

"Rudin" adlı ilk romanını 1855 yılında yazdı ve 1856'da bastırdı.

"Rudin" romanının kahramanı Dimitriy Nikolayeviç Rudin, felsefi görüşü olan aydın bir Rus gencidir; Batı'da ve en başta Almanya'da öğrenim görmüş birçok genç gibi, o da Hegel felsefesine kapılmıştır. Bu nokta, romanın birkaç yerinde belirtilmektedir. Yazarın söylediği gibi, Rudin "Alman siirine, Alman cosumculuguna ve felsefe dünyasına dalmış" bir düşünce adamıdır.

Rudin'de Turgenyev, XIX. yüzyılın 40. ve 50. yılları arasında Rusya'da türemiş olan "gereksiz adam"ı pek iyi betimlemiştir. Turgenyev'in güçlü kalemıyla ortaya çıkarılan bu "gereksiz adam"lar, Rusya'da feodal ilişkilerin çökmeye yüz tuttuğu sırada belirmiştir.

Bu tür insanlar, toplum yaşamında bir iyileştirme yapılması gereğini kavramış olmakla birlikte, tembellikleri yüzünden bunu basarma gücünden yoksundurlar. Düşünceleriyle istençleri arasında bir uçurum vardır. Turgenyev'in Rudin'i aslında Shakespeare'in Hamlet tragedyasının kahramanını animsatmaktadır. Hamlet gibi, Rudin tipinde ve benzeri "gereksiz adamlar"da da incelikli, yüksek düşünceler, eğilimler vardır; ama ne çare ki, onlar da Hamlet gibi istençsiz, edilgin ve duraksayan varlıklardır. Rusya'daki toplumsal yaşam koşullarının ürünü olarak ortaya çıkan bu insanlar, yaşamda hep başarısız olmaya yazgılıdır.

Turgenyev, Rudin'in kişiliğinde "gereksiz insan"ın, "laf devı" ve "eylem cücesi"nin tam bir ilkörneğini yaratmıştır. Bu arada, Rus toplumunda ortaya çıkan önemli olaylardan hiçbirini Turgenyev'in gözünden kaçmamış, bunların hepsi onun romanlarında incelenmiş ve betimlenmiştir.

Turgenyev, kendisinin de açıkladığı gibi, romanlarının bütün kahramanlarını gerçek yaşamda yakından tanıdığı insanlar arasından seçmekte ve bunları en doğal davranışlarıyla, kendisinden bir şey katmadan ortaya koymaktadır.

Bir yapıtına başlarken, "... Başarabilirsem, zamanımızın yaşamını, ülkemizdeki gerçek biçimiyle betimlemeye çalışacağım," demektedir.

Rudin'in belli başlı niteliklerinden biri, onun iş basarma istegiyle yaptığı iş arasındaki karsılıktır. O, coskulu olarak düşünceye dalıp çalışmanın, toplumsal eylemin, girişimci ve uygulayıcı bir insan olmanın gerektiğini düşünemekteyse de, kendinde bunu basaracak gücü bulamamaktadır.

Bu sınıfa giren insanlardaki bu karsılığı, Turgenyev açık olarak ortaya koymaktadır. Rudin, "gücünü boş sözlerle tüketmemek" gerektiğini coskuyla anlatmakta; çalışmanın ve toplumsal eylemin yararlarından sık sık söz etmekte, ama aynı zamanda bunu yapmaya gücü yetmediğinden de acı acı yakınarak, "olgunlaşmamış bir varlık" olduğunu söylemektedir. Rudin: "Karsıma çıkan ilk engelde ben kendimi artık yok olmuş duyumsuyorum" diyor.

Rudin'in bütün girişimleri başarısızlıkla sonuçlanmaktadır. Onun köy ekonomisiyle ilgili işlerle uğraşmasından hiçbir şey çıkmıyor; eğitim işi kısa süreli ve başarısızdır; öğretmenliğe başlamasıyla vazgeçmesi bir oluyor; bir imagi yolculuğa elverişli duruma getirmek için çalışmaları da sabun köpüğü gibi

patlayip yok oluyor. Rudin'in, isi basarabilmek için ne gücü, ne sabri, ne de durumu gereği gibi kavrayabilecek bilgi ve anlayisi vardır.

Rudin'in yasama yeteneksizliği, onun Natalya Lasunskaya'yla ilişkilerinde de açıkça görülmektedir. Yüksekten konuşmalarıyla kızın dikkatini çekmiş, gönlünü büyülemiştir. Natalya'nın güçlü sevgisine, bağlılığına, romanın kahramanı pek kararsız, belirsiz tavırlarla, sözlerle karşılık veriyor. Sonunda da "sanki sorumluluktan korkarak" duygularından dolayı kendini ayıplıyor.

Ancak Turgenyev, Rudin'de yalnızca olumsuz yanlar görmemektedir. İs yeteneği olmamakla birlikte, Rudin, Turgenyev'e göre yeni kusakların egiticisi görevini yapabilmektedir. Rudin'in söylevleri, Lejnev'e göre, "genç, doğanın Rudin gibi eyleme geçme yeteneğinden yoksun yaratmadığı ve düşüncelerini eylem alanına koymasını bilen yeni kusakların ruhuna pek çok iyi tohum ekmistir." Turgenyev, kahramanın asla hırslı olmayışını ve kişisel her şeyinden, toplumun yararına olarak el çekmeye hazır olduğunu, özellikle övünerek söylemektedir. Lejnev Rudin'e: "Bir işe her ne düşünceyle başlamış olursan ol, sen her seferinde kendi kişisel çıkarından özveride bulundun ve ne denli yağlı olursa olsun, kötü bir toprakta hiçbir zaman kök salmadın," diyor.

XIX. yüzyıl insanlardan girişim, istenç gücü ve edim istiyordu. Bunları basaramayan Rudinler, bir toplumsal güç olamazlardı.

Ama buna karşın Rudinler, yazarın kanısına göre, saygı ve sevgiyi hak eden kimselerdir. Bu gibi insanlar, yeni kusakların çalışmalarıyla yol hazırlamışlardır. Turgenyev, kahramanının olumlu rolünü, işte bu noktada görmektedir.

Rudin romanı, o zamanın Rus soylularının iyilerini anlatmaktadır. Ama sonuçta hepsi de "gereksiz birer insan" olarak gösterilmektedir.

Memduh Tezel

I

Dingin bir yaz sabahıydı. Bulutsuz gökte güneş epeyce yükseldiği halde ovalarda hâlâ sebnemler parıldıyor; az önce uyanan koyaklardan güzel kokulu bir serinlik dalgası esiyor, henüz sessiz ve nemli olan ormanda erken uyanan kuşlar neseli neseli ötüyorlardı. Dorugundan eteklerine dek yeni çiçeklenmeye başlayan çavdar tarlasıyla örtülü bulunan tepede, küçük bir köy görünüyordu. Beyaz müslin entarili, yuvarlak hasır sapkalı ve semsiyeli genç bir kadın dar patikadan köye doğru ilerliyor, küçük usagi da uzaktan kendisini izliyordu.

Kadın gezmekten zevk alıyormuş gibi yavaş yavaş yürüyordu. Çevredeki yüksek boylu çavdarlar üzerinde, ara sıra gümüş rengi, ara sıra da kırmızımtırak pırıltılarla tatlı tatlı hisirdayan uzun dalgalar geziniyor, yükseklerde çalı kuşları ötüyorlardı. Genç kadın gitmekte olduğu bu küçük köye, bir verst kadar uzaktaki kendi malî olan köyünden geliyordu. Adı, Aleksandra Pavlovna Lipia idi. Oldukça zengin, çocuksuz bir duldu. Emekli süvari yüzbaşisi olan kardeşi Sergey Pavloviç Valintsev ile birlikte oturuyordu.

Kardesi bekardi ve yurtluga o bakiyordu.

Aleksandra Pavlovna köye varınca, köyün hemen kiyisinda oldukça yikik ve basik bir evin önünde durdu. Usagini çağirdi, gidip ev sahibi kadinin sagligini sormasini buyurdu. Usak çok geçmeden ak sakalli, yasli bir köylüyle döndü. Aleksandra Pavlovna:

- Nasil? diye sordu.

Yasli adam:

- Daha yasiyor, dedi.

- Görebilir miyim?

- Niye göremeyesiniz? Buyrun.

Aleksandra Pavlovna kulübeye girdi. İçerisi dar ve havasiz, dumanla doluydu. Sedirde yatan biri kimildanmaya ve inlemeye basladi. Aleksandra Pavlovna bakti ve yari aydinlikta yasli kadinin kareli bir bas örtüsüyle bagli, sararmis, burusmus yüzünü gördü. Ta göğsüne dek agir köy giysileriyle örtülü yatan kadin, zayıf kollarini yavas yavas kipirdatarak güçlükle soluk aliyordu.

Aleksandra Pavlovna yasli kadina yaklasip parmaklarini onun alnina koydu... Alni ates gibi yaniyordu.

Sedire dogru egildi ve:

- Nasilsin Matrena, dedi. Kendini nasil duyumsuyorsun?

Yasli kadin, Aleksandra Pavlovna'nin dikkatle yüzüne baktiktan sonra:

- Ah ah!... Kötüyüm yavrum, dedi. Vade geldi sanirim kizim.

- Tanrı aciyandır Matrena, belki iyilesirsin; gönderdigim ilaçlari aldin mi?

Yasli kadin içini çekerek oflamaya basladi ve yanit vermedi; sorulani isitmemisti.

Kapinin önünde duran yasli adam:

- Aldi, dedi.

Aleksandra Pavlovna ona dönerek sordu:

- Yaninda senden baska kimse yok mu?

- Küçük kiz torunu var, ama birakip birakip gidiyor. Çok pireli sey, yerinde durmuyor ki; ninesine su vermeye bile üseniyor. Ben de çok yasliyim. Bu durumumla elimden ne gelir?

- Hastaneme götürsek mi acaba?

- Hayir efendim. Hastanede ne yapacak? Ölecek degil mi? Bunca yil yasadigi yetmez mi? Demek ki Tanrı böyle istiyor. Sedirden kalkamiyor bile, hastaneye nasil gider? Kaldiralim derken ölüverir.

Hasta inlemeye basladi:

- Ah güzel hanimcigim, ne olur yetimimi birakma. Bizim efendiler uzakta. Sen de...

- Merak etme, ne gerekirse yapilir. Bak, sana çay ve seker getirdim. Canin çekerse içersin, Aleksandra Pavlovna! (Bir an yasli köylüye bakarak) semaveriniz var degil mi, diye ekledi.

- Semaver mi? Semaverimiz yok, ama bulabiliriz.

- Öyleyse bulun. Isterseniz benimkini göndereyim. Torununa da söyle, buradan ayrilmasin. Bu davranisinin çok ayip oldugunu da anlat.

İki eliyle çayı ve seker paketini tutan yasli adam, hiçbir sey söylemedi.

Aleksandra Pavlovna:

- Hosçakal Matrena, dedi. Sana yine ugrayacagim. Sen de üzülme, ilaçlarini da zamaninda al.

Yasli kadin basini kaldirip Aleksandra Pavlovna'ya dogru uzanarak:

- Ver elini öpeyim hanimim, diye mirildandi.

Aleksandra Pavlovna elini vermedi, egildi ve hastanin alnindan öptü. Çikarken de yasli köylüye:

- Bana bak, dedi, ilaçlari yazildigi gibi vermeyi savsaklamayin. Çay da içirin.

Yasli adam yine yanit vermedi, yalnızca egildi.

Temiz havaya çıkan Aleksandra Pavlovna genis bir soluk aldı. Semsiyesini açıp evine gitmeye niyetlendigi sirada, sirtinda gri ketenden eski bir palto ve basinda ayni kumastan bir kasketi olan otuz yaslarında bir adam, ufak tekerlekli arabasiyla, birdenbire kulübenin kösesinden çiki verdi. Aleksandra Pavlovna'yi görür görmez atini durdurarak ona dogru döndü. Genis ve solgun yüzü, küçük açık gri gözleri ve aklasmaya baslamis biyiklari giysisinin rengine uyuyordu. Yorgun bir gülümsemeyle:

- Günaydin, dedi. Burada ne yaptiginizi öğrenebilir miyim?

- Bir hastayi ziyaret ettim. Ya siz nereden geliyorsunuz Mihaylo Mihayliç?

Adi Mihaylo Mihayliç olan bu adam, kadinin gözlerine bakti, yeniden gülümsedi:

- Hastayi yoklamakla çok iyi ediyorsunuz. dedi. Hastanenize götürseniz daha iyi olmaz mi? diye ekledi.

- Pek güçsüz. Kimildatmaya gelmez.

- Peki!.. Hastanenizi kapatmak niyetinde degil misiniz?

- Kapatmak mi? Niçin?

- Hiiç, söz gelisi.

- Ne tuhaf bir düşünce. Bu nereden geldi akiliniz?

- Siz Lasunskaya ile sık sık görüşüyorsunuz ve sanırım onun etkisi altındasınız. Onun sözlerine bakılırsa, hastaneler, okullar hep bos ve gereksiz uydurmalarıdır. İyiye kişisel olmalı. Nasıl ki kültür işleri de aynıdır. Belki de o, bunları bir vicdan konusu olarak söylüyor. Kime öykünmeye çalıştığını anlamak isterdim.

Aleksandra Pavlovna gülmeye başladı:

- Darya Mihaylovna akıllı bir kadındır. Kendisini çok sever ve sayarım. Ama o da yanılabılır; bu bakımdan, her sözüne pek inanmam.

Arabasında oturmakta olan Mihaylo Mihayliç:

- Çok iyi edersiniz; çünkü söylediklerine kendi bile inanmıyor. Sizinle karşılaştığıma çok sevindim.

- Bir şey mi var?

- Ne garip soru bu? Sizinle her zaman karşılaşmak insanın hoşuna gitmez mi sanki? Hele bugün, bu sabah serinliği gibi taze ve sevimlisiniz.

Aleksandra Pavlovna yeniden güldü.

- Niçin gülüyorsunuz?

- Niçin mi? Kompliman yaparken yüzünüzdeki soğuk ve cansız anlatımı görebilseydiniz! Son sözcüğü söylerken esemediğinize sasiyorum.

- Soğuk bir anlatımla, öyle mi? Size ateş gerek, ama bu, hiçbir şeye yaramaz: Birdenbire parlar, çevreyi dumana bogar ve söner...

- Ve isitir.

- Evet isitir. Ama yakar da...

- Yakarsa yaksın! Ne zararı var? Belki de daha iyidir...

Mihaylo Mihayliç can sıkıntısıyla sözünü keserek:

- Bir kez olsun iyice yandıktan sonra nasıl konuşacağınızı görmek isterdim. Haydi, hoşçakalin, dedi ve kamçıyı hayvana vurarak yola koyuldu.

Aleksandra Pavlovna:

- Durun Mihaylo Mihayliç, bize hangi gün geleceksiniz? diye bağırıldı.

- Yarin. Kardesinize selamlar.

Araba uzaklaştı.

Aleksandra Pavlovna, Mihaylo Mihayliç'in arkasından:

- Ne çuval gibi adam, diye düşündü.

Gerçekten de, Mihaylo Mihayliç toz toprak içindeki vücudu, iki büklüm sirti, kenarlarından sarı ve seyrek saçları görünen kasketiyle bir un çuvalını andırıyordu.

Aleksandra Pavlovna yavaş yavaş ve gözleri yerde, evine doğru yürümeye başladı.

Yakınından gelen bir nal sesiyle durdu ve basını kaldırdı. Karsıdan kendisine doğru gelen atlı, kardesiydi. Yanında orta boylu, ceketinin önü açık, ince bir boyunbağı ve gri sapkısı olan bastonlu bir de adam yürüyordu. Bu adam, genç kadının çevresini görmeden dalgin dalgin yürüdüğünü gördüğü halde, uzaktan bile ona gülümsüyordu; kadın durur durmaz yaklaştı ve sevgi dolu denebilecek bir sesle:

- Günaydın Aleksandra Pavlovna, günaydın dedi.

- Aaa, Konstantin Diomidich, günaydın; Darya Mihaylovna'dan mı geliyorsunuz?

Genç adam neseli bir yüzle:

- Evet efendim, öyle, dedi. Darya Mihaylovna'dan geliyorum. Beni size o gönderdi. Ben de yaya gelmeyi yegledim... Güzel bir sabah ve ancak dört verstlik yol. Evinize uğradım, yoktunuz. Kardesiniz, Semenofka'ya gittiginizi söyledi. Kendileri de tarlaya gitmek için hazırlanıyorlardı; ben de kendileriyle birlikte sizi karşılamaya çıktım. İşte böyle. Hos bir gezinti değil mi?

Genç adam, Rusça'yı temiz ve yanlısız, ama yabancı bir ağızla konuşuyordu; bundan da hangi ulustan olduğunu anlamak güçtü. Yüzünün çizgileri, Aryalı olduğu izlenimini veriyordu. Uzun ve iri bir burun, çikik, iri ve devinimsiz gözler, kalın ve kırmızı dudaklar, yuvarlak bir alın, kapkara saçlar, kendisinin bir dogulu olduğunu gösteriyordu. Ama adı Padelevski olan, iyiliksever ve zengin bir dulun hesabına Beyaz Rusya'nın bir yerinde okuması bulunan bu genç adam, Odesa'da doğduğunu söylüyordu. Bir başka dul kadın da onu memurluğa yerleştirmişti. Genellikle orta yaşlı kadınlar, kendisine önem veriyor ve onu koruyorlardı. Adam, aramasını da bulmasını da biliyordu. Şimdi de yurtluk sahibi zengin bir kadın olan Darya Mihaylovna Lasunskaya'nın evinde bir evlatlık ya da pansiyoner durumundaydı. Hossobbet, herkese yardım etmesini sever, duyarlı; tutkulu olmakla birlikte bunu gizleyebilen, tatlı sesli, oldukça iyi piyano çalan, karsısındakine gözlerini dikmek alışkanlığı bulunan bir kimseydi. Çok temiz giyinir, giysilerini yıllarca eskitmezdi. Geniş çenesini büyük bir özenle tıraş eder, saçlarını özene bezene tarardı.

Aleksandra Pavlovna onun sözlerini sonuna dek dinledikten sonra, kardesine dönerek:

- Bugün de raslantılar birbirini kovalıyor; az önce de Lejnev ile konuştum, dedi.

- Onunla ha!.. Bir yere mi gidiyordu?

- Evet, hem de ne durumda, biliyor musunuz? Kosu arabasındaydı, sırtında keten bir torbayı andıran giysisiyle toz toprak içindeydi. Ne garip bir adam!

- Olabilir; ama iyi bir adamdır.

Padelevsky sanki sasırmış bir tavırla:

- Kim, dedi, Lejnev mi?

Volintsev:

- Evet, Mihaylo Mihayliç Lejnev, diye yanit verdi. Hosçakal kardesim, senin tarlanda dari ekiyorlar, ben de ne yazik ki tarlaya gitmek zorundayim. Bay Pandlevsky seni evine dek götürür, diyerek atini sürdü.

Konstantin Diomidiç:

- Büyük bir sevinçle, dedi ve kolunu Aleksandra Pavlovna'ya verdi. Kadın da onun koluna girdi; ikisi birden yurluga dogru yürümeye basladilar.

Aleksandra Pavlovna'nin kolunda yürümesi, Konstantin Diomidiç'e büyük bir haz veriyor gibiydi. Küçük adimlarla yürüyerek gülümsüyor, dogulularinkine benzeyen gözleri nemleniyordu. Sik sik böyle olurdu. Konstantin Diomidiç için, kendinden geçip gözyasi dökmek isten bile degildi. Aslında böyle genç, güzel ve hos bir kadini koluna takip götürmek, kimin hosuna gitmezdi ki? Bütün (...) ili, Aleksandra Pavlovna'dan 'olaganüstü bir kadın' diye söz ediyordu ve halk bu görüsünde yanilmiyordu. Onun kadifeyi andiran kahverengi gözleri, altina çalan kumral saçlari, yuvarlak yanaklarindaki gamzeler gibi güzellikleri söyle dursun, yalnızca düzgün ve hafifçe yukari kalkik küçük burnu bile her ölümlüyü çildirtmaya yeterdi. En güzel yani da sevimli yüzündeki anlatimdi. İçten, sevecen ve uysal olan bu anlatim, herkesi büyüliyor ve çekiyordu. Bir çocuk gibi bakar ve gülerdi. Hanımlar bile, onu ancak biraz basitçe buluyorlardi ki, bir kadinin istegi bundan baska ne olabilirdi.

Aleksandra Pavlovna:

- Demek ki sizi bana, Darya Mihaylovna gönderdi öyle mi?

Pandelevski 's' harfini Ingilizcenin 'th'si gibi söyleyerek:

- Evet, gönderdiler, dedi. Bugün kendilerine yemege gitmenizi çok istediklerini söylememi buyurdular. (Pandelevski, üçüncü kisiler, özellikle hanımlar için, kesinlikle çogul ekini kullanirdi.) Bekledikleri yeni bir konukla sizi de tanistirmek istiyorlar.

- Kimmis o?

- Muffel adli biri. Baron Kameryunker, Petersburg'tan geliyormus. Darya Mihaylovna geçenlerde kendisiyle Prens Garinlerde tanismis. Onu çok övüyor. Ondan; ince tavirli, kültürlü ve genç bir adam diye söz ediyor. Baron hazretleri ayni zamanda yazinla da ugrasiyorlar; daha dogrusu... Aman ne güzel kelebek; dikkatinizi ona çekmeme izin verir misiniz?... Daha dogrusu, ekonomi politikle. Çok ilginç bir konu hakkında bir makale yazmis; bu konuda Darya Mihaylovna'nin görüsünü öğrenmek istiyor.

- Ekonomi politikle ilgili makalesi hakkında mi?

- Evet, ama yalnızca dil bakımından Aleksadra Pavlovna, yalnızca dil bakımından. Darya Mihaylovna'nin bu konuda bilgisi oldugundan, belki sizin de haberiniz vardır. Jukovsky bile sirasi geldikçe ona danisirdi. Odesa'da bulunan ve iyi niyetli biri olan koruyucum yasli Roksolan Mediaroviç Ksandrika bile... Sanirim, onun adini isitmissinizdir.

- Hayir, hiç isitmedim.

- Nasil olur da böyle bir kisinin adini duymazsiniz? Sasilacak sey!.. Demek istiyorum ki Roksolan Mediaroviç bile Darya Mihaylovna'nin Rusça bilgisine çok önem verirdi.

Aleksandra Pavlovna:

- Baron Pedant olmasin, diye sordu.

- Hayir, asla! Darya Mihaylovna'nin söyledigine bakilrsa, onun bir sosyete adami oldugu ilk görünüşte anlasiliyormus. Beethoven üzerine öyle parlak konusmalar yapıyormus ki, yasli prens bile cosmus... Açık söyleyeyim, bu konusmayı dinlemek isterdim; çünkü beni ilgilendiren bir konudur. Size bu güzel kir çiçegini sunmama izin verir misiniz?

Aleksandra Pavlovna çiçeği aldı ve birkaç adım yürüdükten sonra yola düşürdü... Evine ancak iki yüz adım kadar bir uzaklık kalmisti. Yakın bir tarihte yapılan ve sivanan bu evin, geniş ve aydınlık pencereleriyle, yasli kayın ve ihlamur ağaçlarının yesillikleri arasından sevimli bir görünüşü vardı.

Verdiği çiçeğin yere düşürülmesinden biraz incinen Pandelevski:

- Darya Mihaylovna'ya nasıl bir yanıt götürmemi buyurursunuz? dedi. Yemeğe buyuracak misiniz? Kardesinizi de rica etmislerdi.

- Kesinlikle geleceğiz. Ya Natasa, nasıllar?

- Natalya Aleksiyeвна Tanrı'ya şükür iyidirler. Darya Mihaylovna'nin yurtluguna giden yolun dönemecini geçtik bile; ben izninizi rica edeceğim.

Aleksandra Pavlovna durdu ve duraksamalı bir sesle:

- Bize ugramayacak misiniz? diye sordu.

- Buna çok hosnut olurum, ama geç kalmaktan korkuyorum. Darya Mihaylovna, Talberg'in yeni bir etüdünü dinlemeyi istiyorlardı. Hazırlamam ve çalışmam gerek. Bundan baska, sunu da belirteyim ki, benim konusmamdan zevk duyacağınızı da sanmıyorum.

- Aman o nasıl söz? Neden duymayayım ki?

Pandelevski göğüs geçirerek, anlamlı bir tavırla gözlerini yere dikti. Biraz sustuktan sonra da egildi ve:

- Hosçakalin Aleksandra Pavlovna, dedi ve bir adım geri çekildi.

Aleksandra Pavlovna evine doğru yürümeye başladı.

Konstantin Diomidich de kendi yolunu tuttu. Yüzündeki gülümseme birden silindi, yerini öfkeli denecek denli gururlu bir görünüm aldı. Yürüyüşü bile değişti: Simdi daha geniş adımlar atıyor ve daha sert basıyordu. Ilgisiz bir edayla bastonunu sallaya sallaya iki verst yürümüşü ki birdenbire yine siritti; yolun kıyısında, yulaf tarlasındaki danaları kovalayan oldukça güzel bir köylü kızı görmüşü. Sinsi bir erkek kedi gibi yaklaşıp kızla konuşmaya başladı. Kız ilkin yanıt vermeyerek yalnızca kizardı ve gülümsediyse de, sonradan giysisinin yeniyle agzini kapatarak basını yana çevirdi ve:

- Git yoluna efendi, dedi, yoksa...

Konstantin Diomidich isaret parmagıyla kiza bir korkutma isreti yaptıktan sonra evine peygamber çiçekleri getirmesini buyurdu.

- Peygamber çiçeklerini de ne yapacaksın? Basına mi öğrecekse? Haydi defol; yoksa...

Konstantin Diomidich:

- Beni dinle sevimli güzelim, diye söze baslamisti ki genç kız onun sözünü keserek:
- Basimdan çekilsene be! Bak, küçük beyler geliyor, diye bagirdi.

Konstantin Diomidich basini çevirip bakti; gerçekten, yol boyunca Darya Mihaylovna'nin ogullari kosuyor, arkalarından da üniversiteyi henüz bitirmis, 22 yaslarında genç bir adam olan öğretmenleri Basistov geliyordu. Basistov, siradan yüzlü, iri burunlu, dudaklari kalın, domuz gözlü, çirkin, beceriksiz ama iyi yürekli, namuslu, dürüst, boylu boslu bir delikanlıydi. Gelisigüzel giyinir, saçlarini da siklikten degil tembellikten kestirmezdi. İyi yemesini, iyi uyumasini sevdiği gibi, iyi bir kitabi, heyecanlı bir tartismayi da severdi ve bütün yüregiyle Pandelevski'den nefret ederdi.

Darya Mihaylovna'nin çocuklari kendisine hayrandilar; ama ondan hiç korkmazlardi. Geri kalan bütün ev halkıyla da senlibenliydi. Bu durum, ufak tefek seylere önem vermedigini söylemesine karsin, ev sahibinin hosuna gitmiyor gibiydi.

Konstantin Diomidich:

- Günaydin yavrular, diye söze basladi; bugün ne de erken gezmeye çıkmissiniz, dedikten sonra Basistov'a dönerek:
- Ben de erken çıktım. Dogayi severim. Benim zayıf yanımda bu, dedi.

Basistov mirildandi:

- Dogadan nasıl zevk aldiginizi gördük.
- Siz maddeci bir insansiniz, aklınıza hemen neler geldigini Tanrı bilir. Sizi iyi tanırım.

Pandelevski Basistov'la ya da ona benzer kimselerle konusurken çok kolay sinirlenir, (s) harflerini hafif bir islik gibi söylerdi.

Basistov gözlerini saga sola oynatarak:

- Bu genç kiza, dedi, sanırım yolu soruyordunuz, degil mi?

Pandelevski'nin yüzüne baktigini duyumsuyor ve bu, hiç hosuna gitmiyordu.

- Sizin maddeci bir insan oldugunuzu yine söylüyorum, iste bu kadar. Siz, her şeyin ancak bayagi yönlerini görmek istiyorsunuz.

Basistov birdenbire:

- Çocuklar, dedi. Su çayirdaki sögüdü görüyor musunuz? Bakalım ona hanginiz daha önce kosarak gidebileceksiniz? Bir... iki... üç!

Çocuklar var güçleriyle sögüde dogru kosmaya basladilar. Basistov da arkalarından fırladi.

Pandelevski "Çok kaba bir adam, çocuklari da kendine benzetecek.. tam anlamıyla kaba!" diye

düşündü. Kendi ince ve düzgün boyuna bosuna hosnut bir göz attıktan sonra, ceketinin koluna parmaklarıyla bir iki vurdu; yakasını silkeleyerek yola koyuldu. Odasına geldiğinde, sırtına eski bir oda üstlüğü geçirdi ve düşünceli bir yüzle piyanonun basına geçti.

II

Darya Mihaylovna Lasunskoy'un evi (...) ilinin hemen hemen en iyi yapısı sayılırdı. Geçen yüzyılın zevkine uygun olarak, Rastrelli'nin planlarına göre tastan yapılmış olan bu ulu yapı, orta Rusya'nın büyük ırmaklarından birinin eteklerinden aktığı bir tepede yükseliyordu. Yüksek bir memurdan dul kalan Darya Mihaylovna da zengin ve tanınmış bir hanımdı. Pandelevski, onun bütün Avrupa'ya, bütün Avrupa'nın da onu tanıdığını söylüyorduysa da, Avrupa onu pek tanımazdı; dahası, Petersburg'da bile önemli biri sayılmazdı; ancak, Moskova'da onu herkes tanır, ziyaretine giderdi. Darya Mihaylovna yüksek sosyetedendi; biraz tuhaf, pek de iyi yürekli olmayan, bununla birlikte çok akıllı bir kadın diye tanınıyordu. Gençliğinde pek güzeldi; sairler onun için şiirler yazar, gençler kendisine âşık olur, önemli kimseler de pesini bırakmazlardı. Ancak o zamandan beri 25-30 yıl geçmiş ve eski çekiciliğinden de iz kalmamıştı. Onu ilk kez görenler, ellerinde olmadan, kendi kendilerine bu zayıf, sarı, sivri burunlu, oldukça genç kadın nasıl olur da eskiden çok güzel olabilir diye düşünüyorlardı. Acaba bir zamanlar kendisine övgüler yağdırılan kadın, bu kadın mıydı? Herkes, ölümlü olan her şeyin böylesine degismesine içinden sasardı. Pandelevski'ye bakılırsa, onun olaganüstü güzel olan gözleri, hiç degismemisti; ama aynı Pandelevski, bütün Avrupa'nın onu çok iyi tanıdığını da ileri sürerdi.

Darya Mihaylovna, her yaz çocuklarıyla birlikte (3 çocuğu vardı, biri 17 yasındaki kızı Natalya, ötekiler 10 ve 9 yaslarındaki ogulları) köye gelir, özgürce yasardı; yani erkekleri, özellikle evli olmayanları kabul ederdi. Tasralı kadınlara pek dayanamazdı. Bunlar da kendisini çekistirmekten geri kalmazlardı. Onlara göre Darya Mihaylovna burnubüyük, ahlaksız ve çok acımasız bir kadındı; en önemlisi de, o olaganüstü özgür konuşmasıydı. Gerçekten Darya Mihaylovna köyde kendisini sıkmayı hiç sevmezdi. Özgür, yalın davranışlarında, büyük kentlerde yaşamış ünlü bir kadının çevresindeki silik küçük varlıkları küçümsüyormuş gibi bir hal seziliyordu. O, kentli ahabplarına karsi da çok özgür ve alaycıydı, ama onları küçümser bir tavrı yoktu.

Okurlarım, astlarına karsi çok dalgin ve ilgisiz olan kimselerin, üstlerine karsi hiçbir zaman dalgin ve ilgisiz olmadiklarinin ayrimina vardiniz mi? Bu niçin böyledir? Bununla birlikte bunun gibi sorular bizi hiçbir sonuca götürmez. Konstantin Diomidiç, Talberg etüdünü sonunda ezberledikten sonra, temiz ve neseli odasından konuk odasına indiginde, bütün ev halkini oraya toplanmış olarak buldu. Söylesi baslamisti. Elinde yeni bir Fransiz broşürünü sallayan ev sahibi hanim, ayaklarini toplayarak genis bir divanın üzerine yerlesmisti. Pencerenin önündeki gergefin bir yaninda renkli bonesinin altindan takma kara saçlari görünen, kulaklari pamukla tikali, 60 yaslarinda ve kuru bir kiz olan editmeni Matmazel Boncourt oturuyordu. Kapi önündeki köseye Basistov yerlesmis gazete okuyordu, yaninda da Petya ile Vanya dama oynuyorlardi. Sobanın yaninda, elleri arkasinda, esmer yüzlü, ufacak gözleri fildir fildir dönen, ak saçlari karmakarisek, orta boylu bir bey oturuyordu. Bu, Afrikan Semenich Pigasov adinda biriydi.

Bay Pigasov çok tuhaf bir adamdi. Sanki bütün dünyaya ve özellikle de kadınlara küskündü. Sabahtan aksama dek, kimi zaman çok yerinde, kimi zaman da oldukça yersiz, ama her zaman zevkle söver sayardi. Sinirli olduğu sıralarda çocuk gibi davranirdi; gülüşü, sesinin tonu, bütün benligi sanki safrayla dolmustu. Darya Mihaylovna, kendisini sevinerek kabul ederdi; çünkü, bu davranislariyla onu eglendiriyordu. Davranislari gerçekten de eglenceliydi. Her seyde abartiya kaçmak Pigasov'un özelligiydi. Örneğin: Yaninda herhangi bir yıkimdan söz edilse (bir agaca yildirim düşmesi, degirmeni su basması ya da bir köylünün baltayla kendi elini koparması gibi), ilgi ve sertlikle, "Kadının adı neydi?" diye sorar, su ya da bu yıkimin nedeni olan kadının adini öğrenmek isterdi. Çünkü Pigasov'a göre her yıkıma, dikkatle incelenirse, kesinlikle bir kadının yol açtığı görülürdü. Bir gün kendisini ağırlamak için üsteleyen ve birseyler ikram etmek isteyen çok az tanıdığı bir kadının önünde diz çöküp, yüzündeki korkunç görünüme karsin gözleri yasarak, ona hiçbir kötülük yapmadığını, kendisine dokunmamasini, artık evine ayak bile basmayacağını yalvararak söylediği görülmüştür. Yine bir gün, Darya Mihaylovna'nın çamasircilarından biri, atının bayır asagi inerken huysuzlanması üzerine arabadan yuvarlanmış ve az kalsin ölecek duruma gelmisti. O günden beri Pigasov bu attan, "Ne iyi huylu bir hayvandır o!" diye söz ediyor ve o bayırla hendegi de çok sairane buluyordu. Yasam Pigasov'a gülmediği içindir ki, böyle garip bir tavir takinmisti. Yoksul bir ailenin çocuğuydu. Ufak tefek memurluklarda bulunan babası da çok az okur yazardi; oglunun öğrenim ve eğitimiyle ilgilenmiyordu. Bütün isi oglunu giydiren yedirmektir. Bu çocuğa yalnızca annesi yüz verirdi, ama o da pek erken ölmüştü. Pigasov kendi kendini yetistirdi; ilçe okuluna girdi, sonradan liseye geçti, Fransızca, Almanca, hatta Latince öğrendi. Liseyi parlak bir diplomayla bitirerek Derpt Üniversitesi'ne gitti; orada sürekli yoksullukla savasti ve çalışıp çabalayarak üç yıllık öğrenimini de tamamladı. Çok yetenekli değildi; her seyde sabirli ve dirençli olmasıyla göze çarpardı. En güçlü yanı da yükselme tutkusuydu. Yazgisına inat olsun diye, sosyeteye girmek, baskalarından geri kalmamak istiyordu. İyi okuması ve Derpt Üniversitesi'ne girmesi de hep bu tutkunun sonucuydu. Yoksulluk onu sinirlendirmekle birlikte her şeyi görmek, kurnaz olmak ve her konuyu dikkatle karsılamak, merakini da geliştirmisti. Kendine özgü bir konuşma biçimi vardı. Gençliğinden beri kötümserdi ve sinirli bir tavırla konuşmayı alışkanlık edinmisti. Düşünceleri genel düzeyi asmiyordu, ama öyle bir konuşması vardı ki, yalnızca akıllı değil, çok akıllı bir insan izlenimini veriyordu. Aday sanini kazandığında da kendini bilimsel çalışmalara verdi. Baska herhangi bir alanda arkadaşlarına hiçbir biçimde yetisemeyeceğini anlamisti. (Arkadaslarini yüksek sosyeteden seçmeye çalışirdi. Bu arkadaşlarına durmadan sövüp saymakla birlikte, onlara sokulmasını ve kendilerine iltifat etmesini de becerirdi.) Ancak doğrusunu söylemek gerekirse, bu alanda da gereçleri yetmemistir. Kendini bilim askıyla değil, ama tutkusu nedeniyle yetistiren Pigasov, aslında çok az şey biliyordu. Denemeleri de korkunç biçimde iflas etmisti. Oysa onunla aynı odada oturan ve her zaman alay ettiği orta derecede yetenekli ama sıradan ve sağlam eğitim almış bir üniversite öğrencisi, tümüyle başarılı olmuştur. Bu başarısızlık Pigasov'u çileden çıkardı. Bütün kitaplarını, defterlerini yakti ve memur oldu. Önceleri işleri kötü değildi. Bütün işlemleri bilmemekle birlikte, kendine çok güveniyordu. Çalışkan bir görünüşü vardı; bir an önce yükselmeyi istediye de, tutturamadi, ayağı kaydı ve emekliye ayrılmak zorunda kaldı. Köyünde satın aldığı yurtlukta üç yıl oturduktan sonra, birdenbire özgür ve alayci davranislariyla avladığı yarı bilisiz ve yurtluk sahibi zengin bir kadınla evlendi. Ama artık Pigasov'un sinirleri çok bozulmuş olduğu için, evlilik yasami da kendisine ağır geliyordu. Karisi birkaç yıl

birlikte yasadıktan sonra gizlice Moskova'ya kaçmış ve açığöz bir dalavereciye, kocasının henüz yaptırdığı köşkün içinde bulunduğu yurtluğu satmıştı. Bu son darbeye temelden sarsılmış olan Pigasov, karisini dava etmişse de, hiçbir şey kazanamamıştı. Günlerini yalnız basına geçiriyor, arkalarından ve hatta yüzlerine karşı kötilediği ve ciddi hiçbir korku vermediği halde kendisini zoraki bir gülümsemeyle karşılayan komsularını dolasıyor ve hiçbir zaman eline kitap almiyordu. Yüze yakın köylüsü vardı ki bunların herhangi bir sıkıntıları yoktu.

Pandeleovski salona girer girmez, Darya Mihaylovna:

- Aaaa... Constantin, Alexandrine gelecek mi? diye sordu.

Constantin Diomidich hoş bir davranışla çevresine selam verip, üçgen biçiminde kesilen ve özenle taranmış olan saçlarına sisman ama beyaz ve uzun tırmaklı eliyle dokunarak:

- Aleksandra Pavlovna, size teşekkür etmemi ve çağrınızın kendileri için büyük bir zevk olduğunu söylememi buyurdular.

- Volintsev de gelecek mi?

- Evet, onlar da gelecek.

Darya Mihaylovna, Pigasov'a dönerek sözünü sürdürdü:

- Demek ki Afrikan Semeniç, size göre bütün kızlar olagandisidirlar, öyle mi?

Pigasov'un dudakları bir yana büzüldü ve sinirle dirseğini sallamaya başladı. Ağır bir sesle (sinirli olduğu zamanlar yavaş ve teker teker konuşurdu):

- Ben diyorum ki, dedi, küçük hanımlar genellikle... kuskusuz ki, su toplantımıza katılanlardan söz etmiyorum...

Darya Mihaylovna:

- Ama bu, onlar için de aynı şeyi düşünmenize engel olmaz, diyerek onun sözünü kesti.

Pigasov:

- Ben onları söylemek istemiyorum, diye yineledi. Bütün küçük hanımlar genellikle ve son derece olagandisidirlar; kendi duygularını olagandisi bir yolla belirtirler. Örneğin, küçük hanımlar bir şeyden korksalar, bir şeye sevinse ya da bir şeye üzülseler, kesinlikle önce vücutlarına zarif bir poz veririr (Pigasov çirkin bir tavırla eğilerek kollarını açtı) ve ancak bundan sonra, "Ah!..." der, ya güler ya da ağlarlar. Bununla birlikte (o dakikada kendinden hosnut bir tavırla gülümsedi), bir gün son derece olagandisi olan bir küçük hanımdan, sahte olmayan bir duygusunu dinlemeyi basardım.

- Bu nasıl oldu?

Pigasov'un gözleri parladi:

- Ben, arkasında durup akçakavaktan yapılmış bir sopayla böğrüne indirdim, o da öyle bir çığlık kopardı ki, kendisine, "Bravo, bravo!" dedim, "İşte bu, doğal bir ses, gerçek bir çığlıktır; ileride de hep böyle davranın".

Odadakilerin hepsi gülmeye basladilar.

Darya Mihaylovna sanki bagirarak:

- Ne sama seyler söylüyorsunuz, Afrikan Semen dedi. Sizin sopayla bir kizin bgrne vuracaginiza hi inanir miyim?

- Vallahi, hem de kaleleri savunurken kullanilanlara benzeyen kocaman bir sopayla.

Matmazel Boncourt kakhahayla glen ocuklara öfkeyle bakarak aglamakli bir sesle:

- Mais c'est une horreur ce que vous dites la monsieur! dedi.

Darya Mihaylovna da:

- Siz onu tanimiyorsunuz, sakin sözlerine inanmayin, diye mirildandi.

Ama sinirlenen matmazel uzun süre yatismadi ve kendi kendisine sövüp saydi. Pigasov:

- Bana inanmayabilirsiniz, diyerek sogukkanli bir sesle sözünü sürdürdü, inanin ki söylediklerim tümüyle dogrudur. Bunu benden baska kim bilir? Bundan baska komsumuz epuzova Yelena Antonovna'nin öz yegenini aliktan nasil ldrdgn bana anlattigini, dikkat edin, kendisinin anlattigini söylersem, sanirim yine inanmayacaksınız.

- Amma da uyduruyorsunuz.

- Izin verip anlatacaklarimi dinleyin de, buna sonra karar verin. Dikkat edin ki ona kara almak istemiyorum, bir insanin bir kadini sevebilecegi kadar da kendisini seviyorum; evinde, takvimden baska tek bir kitap bulamazsiniz; yalnızca yüksek sesle okur.. bu alistirmedan sonra da terledigini duyumsayarak gözlerinin disari firladigindan yakinir. Kisacasi, o iyi bir kadindir, kendisinin oda hizmetileri de ok sisman seylerdir. Durup dururken ne iin ona kara alayim?

- Eh, dedi Darya Mihaylovna, Afrikan Semen artık atina bindi. Aksama dek inmez.

- Ben mi ata bindim? Ya kadınlar?.. Onların hi inmedikleri.. belki uyurken indikleri.. tam  tane at var...

- Bu  at dediginiz nasil seylermis bakalim?

- Anistirma yapmak, basa kakmak ve ignelemeli konusmak.

- Biliyor musunuz Afrikan Semen, diye Darya Mihaylovna söze basladi, sanirim kadınlara karsi beslediginiz öfke bosuna degildir. Öyle görünüyor ki kadının biri...

Pigasov onun sözünü kesti:

- Beni incitti mi diyeceksiniz?

Darya Mihaylovna biraz sasirdi, nk Pigasov'un mutlu olmayan evliligini animsamisti, yalnızca basini salladi.

Pigasov:

- Gerçekten bir kadın beni çok kirdi; oysa ne iyi yürekliydi.
- Kimmis o kadın?

Pigasov alçak bir sesle:

- Annem, dedi.
- Anneniz mi? Nasıl olur da sizi kirabilir?
- Beni dünyaya getirmekle!

Darya Mihaylovna kaslarını oynattı:

- Sanırım, dedi, konuşmamız neseli olmayan konulara yöneldi... Constantin, bize Talberg'in yeni etüdünü çalar misiniz? Belki müzik Afrikan Semenich'i yatastırır. Orfey, yaban hayvanlarını bile müzikle yatastırırdı.

Konstantin Diomidich piyanonun basına geçerek etüdü oldukça iyi çaldı. Natalya Alekseyevna onu bastan dikkatle dinlediysen de, sonra yine işine daldı.

Darya Mihaylovna:

- Merci, c'est charmant, Talberg'i severim, il est si distingué. Afrikan Semenich, niçin bu kadar daldiniz?

Ağır ağır söze başlayan Pigasov:

- Dünyada üç tür bencil olduğunu düşünüyordum. Kendileri yasayıp baskalarını da yasatan benciller; kendileri yasayıp baskalarını yasatmayan benciller ve kendileri yasayamadıkları gibi baskalarını da yasatmayan benciller... Kadınların çoğu bu üçüncü öbektendir.

- Doğrusu büyük bir incelik! Yalnız bir şeye sasiyorum Afrikan Semenich: Verdiğiniz yargılarda kendinize nasıl da güveniyorsunuz! Sanki hiçbir zaman yanlış yapmazmışınız gibi.

- Bunu kim söylüyor. Ben de yanırlım. Erkek de yanılabilir; ama biz erkeklerle kadınların yanlışları arasındaki ayrımı biliyor musunuz? Bilmiyorsunuz değil mi? Örneğin erkek, iki kez iki dört değil de beş ya da üç buçuk eder diyebilir; ama kadın, iki kez ikinin bir ispermeçet mumu olduğunu söyler ki, aradaki ayrım işte budur.

- Bunu sanırım sizden daha önce de isitmistim... İzin verirseniz bir şey soracağım; şimdi dinlediğiniz müzikle, üç tür bencil vardır yolundaki düşüncenizin arasında ne ilgi var?

- Hiçbir ilgi yok; aslına bakarsanız, ben müziği de dinlemedim.

Darya Mihaylovna, Griboyedov'un şiirini biraz degistirerek:

- "- Ey kardesim! Görüyorum ki sen yola gelmeyeceksin;, bosuna ugrasmayalım," dedi ve sözünü sürdürerek, müzik de hosunuza gitmedigine göre, öyleyse neyi seviyorsunuz? Yazini mi yoksa?

- Yazini severim, ama simdikini degil.

- Niçin?

- Anlatayım... Yakın bir tarihte, Oka ırmagini bir beyle birlikte salla geçiyorduk. Sal, yalçın bir kiyiya yanasti, arabalari saldan elle çekerek çıkarmak gerekiyordu. Beyin arabasi agircaydi, kayıkçilar arabayı kiyiya çıkarmak için ugrasirken, bey salda durup kendisi tasiyormus gibi öyle bir ikiniyordu ki, insan elinde olmadan ona acıyordu. Kendi kendime, iste isi paylasmanın yeni bir yöntemi diye düşünmüstüm. Iste bugünün yazini da aynidir; biri yüklenip isi yapıyor, baskalari ikiniyor.

Darya Mihaylovna gülümsedi.

Susmak bilmeyen Pigasov ise:

- Buna da zamanin yasayisini betimlemek, toplumsal sorunlara karsi derin bir ilgi ve daha bilmem neler deniyor... Bu büyük sözlerden bıktım artık.

- Oysa, sizin saldırdığınız kadınlar, hiç olmazsa böyle büyük sözler söylemiyorlar.

Pigasov omuz silkti.

- Söylemiyorlar, çünkü beceremezler.

Darya Mihaylovna hafifçe kizardi ve zorlama bir gülümsemeyle:

- Afrikan Semenich, dedi, gittikçe küstahlaşıyorsunuz.

Odayi bir sessizlik kapladi.

Birdenbire erkek çocuklardan biri Basistov'a dönerek sordu:

- Zolotonosa nerede?

Pigasov söze karisip:

- Poltava ilinde sevgili çocuğum, Ukrayna'nın tam göbeğinde dedi. Böylece konunun degismesine sevinmisti. Yazından söz ediyorduk değil mi? Çok param olsaydi hemen Ukraynali bir sair kesilirdim.

Darya Mihaylovna karsi çıktı:

- Daha neler. Saire bakın... Ukrayna dilini biliyor musunuz sanki?

- Hiç bilmiyorum, buna gerek de yok.

- Nasıl gerek olmaz?

- Öyle iste, gerekli değil. Bir parça kâğıt alıp üstüne de "düşünce" diye bir baslik attıktan sonra söyle yazarsınız: "Ey benim yazgım, kismetim," ya da "Oturmuş kazak Nalivayka höyük üstüne"; sonra da "Daglar üzerinden, tarlalar üzerinden serçeler siçriyor hop hop" ya da buna benzer seyler; iste siir tamamdır. Bas ve yayınla. Bunu okuyan bir Ukraynali da, elini sakagina götürür ve kesinlikle aglar; onlar çok duyguludurlar!

Basistov bagirircasina:

- Izin verin, neler söylüyorsunuz? Bu hiçbir seye benzemiyor. Bir zamanlar Ukrayna'da da oturdum; orasını sever, dilini de bilirim. "Graye, graye voropaye" sözlerinin hiçbir anlami yoktur.

- Belki, ama yine de Ukraynalıyı aglatır. Dilden söz ediyorsunuz. Ukrayna'da dil var mı sanki! Bir kezinde, bir Ukraynalıdan aklıma gelen ilk tümceyi çevirmesini rica etmistim. Tümce suydı: "Gramer, doğru okuma ve yazma sanatıdır". Bu tümceyi nasıl çevirdiğini biliyor musunuz? Gramer sözcüğündeki sesli harfleri kalınlastırdı, öteki sözcüklerin arkasına da birer (i) ekledi; hepsi bu... Ne dersiniz, sizce bu dil bagimsiz midir? Bunu bir dil olarak kabul etmektense, ben, en iyi arkadaşımı havanda ezmeye razıyım.

Basistov karsi çıkmak istediye de, Darya Mihaylovna:

- Birakin onu, dedi, biliyorsunuz ki agzından karsıtlamalardan baska tek söz isitemezsiniz.

Pigasov alaylı bir tavırla gülümsedi. İçeri giren usak, Aleksandra ile kardesinin geldiklerini haber verdi.

Darya Mihaylovna, konukları karsılamak için yerinden kalktı ve kendisine doğru yaklaşan genç kadına:

- Günaydın Aleksandrine. Ne iyi ettiniz de geldiniz. Günaydın Sergey Pavliç.

Volintsev, Darya Mihaylovna'nın elini sıktıktan sonra, Natalya Alekseyevna'ya yaklaştı.

Pigasov:

- Nasıl, diye sordu, yeni tanışmış olduğunuz baron bugün gelecek mi?

- Evet gelecek.

- Kendisi için büyük bir düşünür diyorlar. Agzından Hegel adı düşmüyormuş.

Darya Mihaylovna yanıt vermedi. Aleksandra Pavlovna'yı kanepeye oturtup kendi de yanına yerleştı.

Pigasov sözünü sürdürerek:

- Felsefe, en yüksek görüş! dedi. Benim ölümüm de yüksek bir görüştür! İnsan yukarıdan neler görebilir acaba? Su da var ki at almak istediğiniz zaman onu kulagından incelemesiniz.

Aleksandra Pavlovna ev sahibine sordu:

- Bu baron size bir makale getirmek istiyormuş, öyle mi?

Darya Mihaylovna abartılı bir küçümsemeyle:

- Evet, Rusya'da ticaretin sanayiyle olan ilişkisi konusunda bir makale. Ama korkmayın, burada okuyacak değiliz. Sizi bunun için çağırmadım. Le Baron est aussi aimable que savant. Hem Rusçayı da çok güzel konuşur! C'est un vrai torrent... il vous entraine.

Pigasov homurdanarak:

- Rusçayı öyle iyi konuşuyor ki, Fransızca iltifatlar ediliyor.

- Söylenin, daha söylenin bakalım Afrikan Semenîç. Sizin karmakarışık saçlı basiniza bu pek yakışıyor... Fakat niçin gelmedi?

Darya Mihaylovna çevresine bir göz attıktan sonra:

- Biliyor musunuz messieurs... et mesdames; bahçeye insek nasıl olur? Yemeğe daha bir saatimiz var, hava da çok güzel.

Hepsi birden ayağa kalkıp bahçeye yollandılar.

Darya Mihaylovna'nın bahçesi ırmaga dek uzanıyordu. İçinde koyu altın renkli, güzel kokulu yaslı ihlamur ağaçlarıyla çevrili ve uçları zümrüt yeşili boşluklarla kapalı yollar, akasya ve leylak ağaçlarından yapılmış birçok kameriye vardı.

Volintsev, Natalya ve Matmazel Boncourt, birlikte bahçenin en kuytu yerine geçtiler. Volintsev, Natalya ile yan yana yürüyor ve bir şey konuşmuyordu. Matmazel Boncourt da kendilerini biraz geriden izliyordu.

Sonunda Volintsev, koyu kumral, güzel biyıklarının uçlarını çekerek:

- Bugün nelerle ilgilendiniz bakalım? dedi.

Volintsev'in yüz çizgileri kızkardeşininkine çok benziyordu. Yalnızca anlatımı daha az canlı ve daha az kıvraktı. Güzel ve sevecen gözlerinin bakışları da üzüntülü gibiydi.

Natalya:

- Hiçbir şeyle, dedi, Pigasov'un nasıl söylendiğini dinledim, kaneviçe isledim, okudum.

- Okudugunuz şey neydi?

Natalya biraz duraksadıktan sonra:

- Haçlı seferlerini okudum, dedi.

Volintsev ona baktı ve:

- Haa! Sanırım çok ilginç bir şey olacak, dedi.

Ağaçtan kopardığı bir dalı sallamaya başladı. Yirmi adım daha yürüdükten sonra Volintsev yeniden:

- Annenizin tanışmış olduğu baron da kimmiş? diye sordu.

- Bu yöreye yeni gelen yüksek bir memurmuş; annem de onu çok övüyor.

- Anneniz hâlâ birçok şeyden hoşlanıyor.

- Bu, gönlünün daha çok genç olduğunu gösterir.

- Evet. Yakında atınızı göndereceğim. Hemen hemen binilecek duruma geldi. İstiyorum ki biner binmez dört nala kalsın. Bunda da başarılı olacağım.

- Merci... ama gene de utaniyorum. Siz kendiniz hayvanla ugrasiyorsunuz, ki bunun da güç bir sey oldugunu söylüyorlar.

- Bilirsiniz ki Natalya Alekseyevna, sizi biraz olsun hosnut etmek için böyle önemsiz seyler degil, daha büyüklerini bile yapmaya hazirim.

Volintsev hafif sikilir gibi oldu.

Natalya ona içten bir gözle baktikten sonra, bir kez daha "merci" dedi.

Uzunca bir susmadan sonra Sergey Pavliç:

- Biliyor musunuz... Sizin için yapmayacagim bir... Sanki bunlari ne diye söylüyorum? Siz her sey biliyorsunuz aslinda, dedi.

O anda evden bir çan sesi duyulmaya basladi. Matmazel Boncourt:

- Ah! La cloche du dîner! Dönelim artik diye bagirdi. Yasli Fransiz kizi Volinstev ile Natalya'nin arkasindan balkonun basamaklarini çıkarken kendi kendine, "Quel dommage, quel dommage que ce charmant garçon ait si peu de ressources dans la conversation" diye düşünüyordu. Bunu dilimize söyle çevirebiliriz: "Sen sevimli bir delikanlisin, ama biraz beceriksizsin."

Baron yemege gelmedi. Onu yarim saat kadar beklediler. Sofra basindaki söylesi de bir türlü iyi gitmiyordu. Natalya'nin yaninda oturan Sergey Pavliç, yalnızca ona bakiyor ve bardagina özenle su dolduruyordu. Pandelevski, sofra komsusu olan Aleksandra Pavlovna'nin ilgisini çekmeye bosuna çalisiyordu; onun tatli coskunluguna karsilik kadin neredeyse esneyecekti.

Basistov ekmekten kürecikler yapıyor ve hiçbir sey düşünmüyordu. Pigasov bile susmustu. Darya Mihaylovna kendisine, bugün hiç de nazik olmadigini söylediğinde, o asik bir suratla,

- Sanki nazik oldugum gün mü var? Bu bana göre degil, dedi ve aci aci gülümseyerek, biraz sabirli olun, ben sirayim; hem de siradan bir Rus sirasi. Su sizin yüksek memurunuz...

- Bravo, diye bagirdi Darya Mihaylovna, Pigasov kiskaniyor, hem de simdiden.

Ama Pigasov, hiç yanit vermedi, yalnızca somurtarak yüzüne bakti.

Saat yediyi çaldi, hepsi yine salonda toplandilar.

Darya Mihaylovna:

- Belki de artik gelmez, dedi.

Ama iste bir araba sesi duyuldu. Küçük bir yayli arabasi avluya girdi. Birkaç dakika sonra, usak konuk odasina girerek Darya Mihaylovna'ya gümüs bir tabaga konmus bir mektup uzatti. Kadin, mektubu sonuna dek çabucak okuduktan sonra usaga dönerek:

- Peki, bu mektubu getiren bey nerede? diye sordu.

- Arabada oturuyor efendim. İçeri almamizi buyurur musunuz?

- Çağır.

Usak çıktı, Darya Mihaylovna:

- Düşünün ki Baron derhal Petersburg'a dönmek için buyruk almış bulunuyor. Ne yazık! Arkadaşı Bay Rudin ile makalesini bana göndermiş. Baron bu arkadaşını bana tanıstirmek da istiyordu. Kendisini epeyce de övmüştü. Ah ne yazık!.. Baronun burada biraz kalacağını umuyordum.

Usak, "Dimitriy Nikolayeviç Rudin" diye haber verdi.

III

İçeri, otuz beş yaşlarında, uzun boylu, kıvrık saçlı, kamburca, esmer, düzgün olmayan yüzünde anlamlı ve akıllı bir anlatım bulunan, canlı ve koyu mavi gözlerinde ince bir parlaklık sezilen, geniş düzgün burunlu ve kırmızı dudaklı bir adam girdi. Giysisi eskice ve dardı.

Çevik bir devinimle Darya Mihaylovna'ya yaklaştı, hafifçe eğilerek selam verdi ve çoktan beri tanıştırmak onuruna ulaşmak isteginde olduğunu, arkadaşı baronun da gelip eslenemediğinden çok üzgün bulunduğunu söyledi.

Rudin'in ince sesi, boyuna ve geniş omuzlarına hiç de uymuyordu.

Darya Mihaylovna:

- Oturun; çok sevindim, diyerek onu odada bulunanlara tanıstirdikten sonra, buralı mı, yoksa yabancı mı olduğunu sordu.

Sapkasını dizlerinde tutan Rudin:

- Benim yurtlugum T... ilindedir diye yanitladi, buraya gelesi çok olmadı. Bir is için geldim ve simdilik kentinizde oturuyorum.

- Kimde kaliyorsunuz?

- Doktordayim. Üniversite'den eski arkadasimdir.

- Ha! Doktorda mi?.. Onu pek övüyorlar. Mesleginden iyi anladigini söylüyorlar.

- Baronla çoktan beridir mi tanisiyorsunuz?

- Onunla bu kis Moskova'da karsilastik, simdi de bir hafta kadar evinde kaldim.

- Baron çok akilli bir adamdir.

- Evet efendim.

Darya Mihaylovna mendilinin ucundaki kolonyaya batirilmis düğümü kokladı.

- Memur musunuz? diye sordu.

- Kim? Ben mi efendim?

- Evet.

- Hayir... Istifa ettim.

Kisa süren bir sessizlikten sonra, herkes yeniden kendi havasinda konusmaya basladi.

Pigasov, Rudin'e:

- Merakimi bagislayin, ama baronun göndermis olduğu makalenin içindekileri biliyor musunuz?

- Biliyorum.

- Bu makale ticaret iliskilerini incelemekte... Hayir, demek istiyorum ki, ülkemizde sanayinin ticaretle olan iliskilerini... Darya Mihaylovna, sanirim siz böyle söylemistiniz.

Darya Mihaylovna:

- Evet, bundan söz ediyor, dedi ve elini alnina götürdü.

Pigasov:

- Kuskusuz, diyerek sözünü sürdüdü, ben bu islerden pek anlamam; ama, açık söylemeliyim ki, makalenin basligi bana pek.. daha nazik bir dille nasıl söylemeli?.. pek belirsiz ve karisik görünüyor.

- Acaba neden öyle görünüyor?

Pigasov güldü ve bu arada Darya Mihaylovna'ya bir göz attı.

Tilkiyi andiran yüzünü yeniden Rudin'e çevirerek:

- Sizin için anlami açık mı? diye sordu.

- Benim için mi? Açık.

- Him... Kuskusuz, bunu kendiniz daha iyi bileceksiniz.

- Basiniz mi agriyor? diye Aleksandra Pavlovna, Darya Mihaylovna'ya sordu.

- Hayir. Ara sıra böyle oluyorum.. C'est nerveux.

- Sormama izin vererseniz, diye Pigasov burnundan gelen ince bir sesle gene konusmaya basladi, tanidiginiz Baron Muffel... adlari sanirim böyleydi?

- Dogru.

- Baron Muffel, iktisat bilimiyle enikonu ugrasiyor mu, yoksa, bu ilgi çekici bilimle ancak söyle, dünya zevklerinden ve memurlugundan artakalan saatlerinde mi ilgileniyor?

Rudin Pigasov'u dikkatli dikkatli süzdü.

- Baron bu bilimin heveslisi, diye hafifçe kızarak yanit verdi, ama makalesinde birçok dogru ve ilginç nokta var.

- Makaleyi bilmeden sizinle tartisamam... Ama, dostunuz Baron Muffel'in makalesi, olaylardan çok, belki de genel görüşlere dayanıyor, öyle değil mi?

- Yapitta olaylar da var; olaylara dayanan görüşler de.

- Evet efendim, evet. Size kendi kanımı sunayım.. bu arada ben de düşüncemi söyleyebilirim: Derpt'te üç yıl kaldım.. su genel kanılar, kuramlar, dizgeler denen seylar.. beni bagislayin, tasraliyim, dobra dobra konusurum.. hiçbir seye yaramiyorlar. Bunlar, insanların gözlerini boyayan bilgiçlikten baska bir sey degil. Efendim, bana olaylardan söz edin, gerisi fasa fiso.

Rudin:

- Gerçekten öyle! diye yanit verdi.

- Peki, ya olayların niteligini de bildirmek gerekir mi?

- Genel görüşler, diye Pigasov sözünü sürdürdü, beni çileden çıkaran bu genel görüşler, incelemeler, sonuçlardır. Bütün bunlar, kani denen seylere dayanmaktadır; herkes kendi kanilarından dem vurur, bunlara saygi gösterilmesini ister, bunlarla böbürlenir... Ufff!

Pigasov yumrugunu havada salladi. Pandalevski güldü.

- Çok iyi, dedi, demek size göre kani diye bir sey yok?

- Hayir, yoktur.

- Bu kendi kaniniz mi?

- Evet.

- Peki, olmadigindan nasil söz ediyorsunuz? Iste size simdilik bir kani.

Odadakilerin hepsi güldü ve birbirleriyle bakistilar.

- Ama izin verin, izin verin, diye Pigasov söze baslamak istedi...

Darya Mihaylovna el çirparak:

- Bravo, bravo, Pigasov mat oldu, mat oldu! diye haykirdi ve Rudin sapkasini yavasçacik elinden çekiverdi.

Pigasov can sikintisiyla:

- Hanimefendi, sevinmekte acele etmeyin, daha zaman var. Üstün bir tavir takinarak hazircevaplik etmekle is bitmez; bunu kanitlamak ya da yalanlamak gerek... Biz tartismamizin konusundan uzaklastik.

Rudin serinkanlilikla:

- Izin verin, dedi, konu pek kolay. Siz genel kanilarin yararina inanmiyorsunuz; kanilara inanmiyorsunuz...

- Inanmiyorum, inanmiyorum, hiçbir seye inanmiyorum!

- Çok iyi. Öyleyse kuskucusunuz?

- Bu tür bilimsel bir sözcük kullanmak gereğini duymuyorum. Ama gene de...

Darya Mihaylovna söze karisarak:

- Kesmeyin! dedi.

Pandalevski bu anda kendi kendine:

- "Ha gayret, ha gayret!" dedi ve siritti.

Rudin sözünü sürdürerek:

- Bu sözcük benim düşüncemi de anlatiyor, dedi. Siz de anliyorsunuz; öyleyse neden kullanmayalım? Peki, hiçbir seye inanmiyorsunuz... Öyleyse olaylara neden inanmiyorsunuz?

- Neden mi, güzel bir soru! Olaylar, bilinen seylerdir; bir olayin ne demek oldugunu herkes bilir... Bunlar hakkında ben kendi deneyimime ve duygularima göre akıl yürütüyorum.

- Acaba duygulariniz sizi aldatamaz mi? Duygunuz size günesin dünya çevresinde döndüğünü söyler.. yoksa, siz Kopernik'le ayni düşünceye degil misiniz? Ona da mi inanmiyorsunuz?

Bütün yüzlerde yeniden bir gülümseme belirdi; gözler Rudin'e döndü. Her biri "Pek de bos bir adam

olmasa gerek," diye d s nd .

Pigasov:

- Siz hep alay etmek istegindesiniz, dedi. Kuskusuz, bu çok  zg n bir seydir, ama bir ise yaramiyor ki.

Rudin karsi çıkararak:

- Ne yazık ki, simdiye dek söylediklerimde  zg n denebilecek pek az sey var. Bunlar çoktan bilinen ve üzerinde binlerce kez konusulan seylerdir. Asil konu bu degil...

Pigasov, biraz da küstahça:

- Ya, nedir? diye sordu.

Tartismalarda, o, ilkin karsisindakiyle alay eder, sonra kabalasir, en sonunda da somurtur, susardi.

Rudin sözünü sürdürdü:

- Açık söyleyeyim ki, akli basinda insanlarin yanimda bu gibi seylere saldirdiklarini görünce, içten bir üzüntü duymaktan kendimi alamiyorum.

Pigasov sözünü keserek:

- Dizgelere mi? diye sordu.

- Evet, isterseniz dizgelere olsun. Bu sözcük sizi neden böyle korkutuyor? Dizgelerin her biri yasamin ilk köküyle ilgili temel yasalarin bilinmesine dayanir...

- Izin verin... Bunlari  grenmek ve kesfetmek olanaksizdir!

- Izin buyurun. Ancak, herkes bunlari kavrayamaz, yanlisa d smek de insanlar için pek dogaldir. Bununla birlikte, Newton'un bu temel yasalardan hiç olmazsa birka ini kesfetti i noktasinda benimle d s ndes olacaginizi saniyorum. Diyelim ki, o bir dahiydi; dahilerin buluslarindaki büyüklük de, bu buluslarin bütün insanlarin mali olusundadir. Ayri ayri olaylardan genel sonuçlar çıkarmak  abasi, insan zek sinin büyük bir  zelligidir. Ve bütün kültürümüz...

Pigasov:

- Çok derinlere daldiniz! diye uzata uzata konusarak onun sözünü kesti. Ben pratik bir adamim ve bütün bu fizikötesi inceliklere giremem, girmek de istemem.

- Çok iyi! Bu sizin bileceginiz bir is. Ama dikkat ederseniz, salt pratik bir adam olmak yolundaki isteginiz, artik özel bir dizgedir. Kuramdir.

Pigasov atilarak:

- Kültür, diyorsunuz! Bakin bizi nelerle sasirtmak istiyorsunuz! Su  vd g n z kültürünüz, bize sanki pek gerekliyimis gibi! Sizin kültür dediginize ben metelik bile vermem!

Darya Mihaylovna, yeni tanidigi gencin dinginliginden, zarif, saygili halinden pek hosnut olmustu:

- Ama, Afrikan Semenich, tartisma yönteminiz çok kötü, dedi ve Rudin'in yüzüne içtenlikle bakti. "C'est'un homme comme il faut" diye düşündü. "Onu biraz oksamalı".. Bu son tümceyi aklından, Rusça olarak geçirmisti.

Biraz sustuktan sonra, Rudin sözlerini sürdürerek:

- Ben kültürün savunmasını yapacak değilim. Benim savunmama gereksinmesi de yoktur. Siz onu sevmiyorsunuz. Herkesin kendisine göre bir zevki var. Aslında bu konu bizi epey uzaklara götürebilir. Yalnızca eski bir atasözünü size animsatmama izin verin: 'Jüpiter, öfkeleniyorsan suçlusun'. Demek istiyorum ki, dizgelere, genel kanılara vb.'ye karşı yapılan bütün bu saldırılar, özellikle su bakımından üzücüdür; çünkü, dizgelerle birlikte, insanlar genel olarak bilgiyi, bilimi ve bunlara olan inançlarını, yani kendilerine ve kendi güçlerine olan inançlarını yadsıyorlar. Oysa bu inanç insanlara gereklidir; yalnızca izlenimlerle yaşayamazlar; düşünceden korkup ona inanmamak yanilgidir. Kuskuculuk her zaman kendisini verimsiz ve güçsüz olarak göstermistir..

Pigasov:

- Bunların hepsi laf, laf, diye mirildandi.

- Belki. Ama izninizle dikkatinizi suna çekmek isterim ki, çok zaman "bunlar hep laf" derken, daha akillica bir şey söylemek zorunda kalmaktan kurtulma istegiyle böyle söylüyoruz.

Pigasov gözlerini ona dikerek:

- Ne buyurdunuz? diye sordu.

Rudin, elinde olmadan, ama kendini tutan bir sabirsizlikle:

- Size ne söylemek istediğimi pek iyi anladınız. Yineliyorum; insanın kendi inandığı sağlam bir bilgisi ve üstünde sarsılmadan durabileceği bir zemini yoksa, kendi ulusunun geleceğiyle, rolüyle ve her türlü ayrıntıyla ilgili olarak kendi kendisine nasıl hesap verebilir? Kendisinin ne yapması gerektiğini nasıl bilebilir?...

Pigasov kısaca:

- Bu yasta bu zekâ! dedi, eğilerek selam verdi, kimseye bakmadan bir yana çekildi.

Rudin ona bakti ve hafifçe gülümseyerek sustu.

Darya Mihaylovna:

- Ha! Demek geri çekiliyorsunuz! dedi. Üzülmeyin. Dimitriy...

Sonra iltifat edici bir gülümsemeyle:

- Bagislayin ama, babanızın adı neydi? diye sordu.

- Nikolayîç.

- Üzülmeyin sevgili Dimitriy Nikolayîç. O, içimizden hiçbirini aldatmadı. Daha çok tartismak niyetinde

olmadigini göstermek istiyor... Sizinle tartisamayacagini anliyor. Iyisi mi, siz söyle yanimiza gelin de biraz çene çalalım.

Rudin oturduğu koltugu onlara dogru yaklastirdi.

Darya Mihaylovna sözünü sürdürerek:

- Nasil oldu da simdiye dek tanismadik, sasiyorum... Bu kitabi okudunuz mu? C'est de Tocqueville, vous-savez? dedi ve Rudin'e Fransizca bir broşür uzatti.

Rudin kitapçigi eline aldi, birkaç sayfasini çevirdi ve masanin üstüne koyarak, Tocqueville'in bu yapitini okumadigini, ama ortaya attigi konuda sik sik düşündüğünü söyledi. Konusma hararetlendi. Baslangiçta, Rudin duraksar gibi, konusmayi göze alamiyor, söyleyecek söz bulamiyordu; ancak sonunda ateslendi ve konusmaya basladi. Çeyrek saat sonra odada yalnızca onun sesi isitiliyordu. Herkes çevresinde toplanmisti.

Yalnızca Pigasov uzakta, sömine yanindaki kösede kalmisti. Rudin, akillica ve atesli konusuyordu. Çok bilgili, çok seyler okumus oldugunu göstermisti. Onun kisiliginde bu derece bilgili bir insanin bulunabilecegini kimse tahmin etmemisti. Giyimi siradandi. Hakkında dolasan söylentiler de pek azdi. Böyle akilli bir kimsenin, bir köyde birdenbire nasil ortaya çıktigini kimsenin akli almıyor ve herkesin tuhafina gidiyordu. Bu yüzden Rudin, Darya Mihaylovna'dan baslayarak herkesi saskinlik içinde birakmis ve kendine hayran etmisti. Darya Mihaylovna bu kesfiyle gururlanıyor ve daha simdiden Rudin'i sosyeteye nasil tanistiracagini düşünüyordu.

Yasina basina karsin, ilk izlenimlerinde çocukça denilecek pek çok sey vardi. Dogrusunu söylemek gerekirse, Aleksandra Pavlovna, Rudin'in konusmalarindan pek az sey anliyordu, ama büyük bir hayranlik ve hosnutluk içindeydi; kardesi de öyleydi; Pandalevski, Darya Mihaylovna'ya bakiyor ve onu kiskaniyordu; Pigasov ise; "Sen paradan haber ver, ne akillilar bulunmaz!" diye düşünüyordu.. Ama herkesten çok saskinliga düşen Basistov'la Natala'ydi. Neredeyse Basistov'un solugu kesilecekti; bütün bu süre içinde agzini yaymis, gözlerini dört açmis, dinliyor, hem de ömründe kimseyi dinlememis gibi dinliyordu; Natalya'nin ise, yüzünü bir pembelik kapladi, Rudin'e dikilen gözleri koyulasti ve parladi.

Volintsev ona:

- Ne güzel gözleri var! diye fisildadi.

- Evet, güzel.

- Yazik ki elleri kocaman ve kirmizi.

Natalya hiçbir sey demedi.

Çay ikram ettiler. Konusma daha genel bir nitelik almisti, ancak Rudin agzini açar açmaz ötekilerin hemen susmaları, onun yarattigi etkinin gücünü anlamak için yetiyordu. Darya Mihaylovna, birdenbire Pigasov'a takilmek istedi. Yanina sokularak yavaşça:

- Niye susuyor ve yalnızca alayci alayci gülüyorsunuz? diye sordu. Onunla tartismayi bir daha deneyin bakalim...

Ve onun yanitini beklemeden, bir el isaretiyle Rudin'i çağirdi; Pigasov'u göstererek:

- Onun hakkında bilmediginiz bir sey daha var, dedi; kadınlardan nefret edenlerden biridir; sözleriyle onlara durmadan sataşır durur; onu lütfen yola getirin.

Rudin ona, elinde olmaksızın biraz da yüksekten baktı.. boyu, ondan iki bas daha yüksekti. Pigasov, hirsinden az daha çarpiliyordu, hirçin yüzü kireç kesilmisti. Duraksayan bir sesle:

- Darya Mihaylovna yaniliyor, ben yalnızca kadınlara çatmıyorum; insan soyunun da pek büyük bir dostu degilim, dedi.

Rudin:

- İnsanlar konusunda sizin böyle kötü düşüncelere kapılmanıza yol açan nedir? diye sordu.

Pigasov dik dik onun gözlerine baktı:

- Olasıdır ki, içinde her gün biraz daha alçaklık keşfetmekte olduğum kendi yüregimi inceleyişimdir. Baskalarını da kendime göre ölçüyorum. Bu belki de haksızlıktır, belki de ben baska insanlardan çok daha kötüyümdür; ama ne yapayım, aliskanlık!

Rudin:

- Anlıyor ve size acıyorum, dedi. Hangi soylu ruh kendini aşağı görme coskusunu duymamistir? Ama, böyle içinden çıkılmaz bir durumda kalmak doğru degildir.

Pigasov:

- Ruhumun soylu olduğunu söylediğiniz için size çok tesekkür ederim, dedi; durumuma gelince, kötü degil; bundan kurtulus yolu olsa bile, aramam.

- Bagıslayın, ama bu, gerçegi görmek ve onun içinde yaşamak istegine karsilik, yalnızca onurun tatmini demektir.

Pigasov:

- Elbette! diye haykirdi, onur; bunu anlıyorum; umarım ki siz de anlıyorsunuzdur; herkes de anlar; ya gerçek.. gerçek denen sey nedir? Neredeymiş bu gerçek?

Darya Mihaylovna söze karisarak:

- Durmadan yineliyorsunuz, bunu size animsatirim, dedi.

Pigasov omuz silkti.

- Bundan ne çıkar? Soruyorum: gerçek nerededir? Düşünürler onun ne olduğunu bilmiyorlar. Kant, "İste budur," diyor; Hegel ise, "Hayir, yalan söylüyorsunuz, gerçek o degil de budur," diyor.

Rudin, sesini yükseltmeden:

- Hegel'in bu konuda ne dedigini biliyor musunuz? diye sordu.

Pigasov konuşmasını coskuyla sürdürerek:

- Yineliyorum; gerçek nedir.. ben bunu anlayamıyorum. Bence, gerçek denen şey dünyada asla yoktur; yani adı var, kendi yoktur.

Darya Mihaylovna:

- Tüh, tüh! Sizi yasli günahkar sizi; böyle konuşmaktan nasıl da utanmıyorsunuz! Gerçek yok, ha? Bundan sonra dünyada ne diye yaşamalı?

Pigasov can siktisiyla:

- Sanırım Darya Mihaylovna sizin için her olasılığa karşı gerçekten yoksun yaşamak, et suyu pisirmede pek usta olan aşçiniz Stepan'dan yoksun yaşamaktan daha kolaydır, dedi. Gerçek de nenize yarar, çok rica ederim, söyleyin? Ondan basiniza bone dikecek degilsiniz, ya!

Darya Mihaylovna:

- Saka, özellikle kara çalmaya benzedikçe, hiç de yerinde bir yanıt sayılmaz, dedi.

Pigasov:

- Gerçek konusunda bir şey söyleyemem, ama doğru olan şey, belli ki, göze batıyor, dedi ve öfkelenerek bir yana çekildi.

Rudin ise onurdan söz etti ve çok ciddi konuştu. O, onuru olmayan bir insanın asagılık bir yaratık, onurunsu dünyayı yerinden oynatabilecek bir Arsimed kaldırıcı olduğunu; ama aynı zamanda atlinin atini yönettiği gibi, ancak onuruna egemen olabilen kimsenin insan adını tasimayı hak ettiğini; kendi kişiliğinden özveride bulunan kimsenin...

Sonuç olarak da:

- Bencillik, kendini öldürmedir, dedi; bencil insan, tek basına kalmış, meyvesiz bir ağaç gibi kurur gider; ama onur gelişime doğru bir eğilim olarak, yüksek olan her şeyin kaynağıdır... Evet! İnsan, kişiliğine kendini gösterme olanagini vermek için, içindeki inatçı bencilliği ezmelidir.

Pigasov, Basistov'a dönerek:

- Bana biraz kaleminizi verebilir misiniz? dedi.

Basistov, Pigasov'un kendisinden ne istediğini hemen anlayamadı.

Ve sonunda:

- Kalemi ne yapacaksınız? dedi.

- Bay Rudin'in şu son tümcesini bir yere yazmak istiyorum. Yazmazsam unuttur giderim. Böyle güzel sözler! Şunu kabul edin ki, birçteki büyük işleme es degerdedir.

Basistov coskuyla:

- Öyle şeyler var ki, bunlarla alay edip eğlenmek günahdır, Afrikan Semenîç! dedi ve Pigasov'a arkasını

döndü.

Bu arada Rudin, Natalya'nin yanina yaklasti. Kiz ayaga kalkti; yüzünde saskinlik vardı.

Natalya'nin yaninda oturan Volintsev de ayaga kalkti.

Rudin, gezgin bir prens tavrıyla, yumusak ve oksayici bir sesle:

- Surada bir piyano görüyorum, dedi. Acaba siz mi çaliyorsunuz?

Natalya:

- Evet, ama pek de iyi çalamiyorum, diye yanit verdi:

- Bakin, Konstantin Diomidiç benden iyi çalar.

Pandalevski yüzünü çevirdi ve siritti.

- Bunu bosuna söylüyorsunuz, Natalya Alekseyevna; siz de benden hiç asagi kalmazsiniz!

Rudin:

- Schubert'in "Erlkönig"ini biliyor musunuz? diye sordu.

Darya Mihaylovna:

- Bilir, bilir! diye seslendi. Oturun, Constantin... Dimitriy Nikolayic müzik sever misiniz?

Rudin hafifçe basini egdi, dinlemeye hazirlaniyormus gibi, parmaklariyla saçlarini sivazladi.

Pandalevski çalmaga basladi.

Natalya, piyanonun yaninda tam Rudin'in karsisinda durdu. Piyanonun daha ilk sesinde, Rudin'in yüzünde gülümseme belirdi. Koyu mavi gözleri boslukta dolasiyor, ara sira da Natalya'ya takiliyordu. Pandalevski bitimisti.

Rudin bir sey söylemedi, açık duran pencereye yaklasti. Bahçenin üzerinde hos kokulu bir duman tabakasi, yumusacik bir örtü gibi duruyordu; çevredeki agaçlar uykulu bir serinlik yayiyordu. Yıldizlar hafifçe pariliyor, yaz gecesi oksuyor ve kendini oksatiyordu. Rudin karanlik bahçeye baktikten sonra, pencereye arkasini döndü.

- Bu müzik, bu gece.. diye söze basladi; bana, Almanya'da geçen üniversite yasamimi, toplantilarimizi, serenatlarimizi animsatti.

Darya Mihaylovna:

- Almanya'da bulundunuz mu? diye sordu.

- Bir yıl Heidelberg'de, bir yıl kadar da Berlin'de kaldim.

- Üniversite öğrencisi gibi mi giyinirdiniz? Orada üniversitelilerin baska bir kilikle gezdiklerini söylüyorlar.

- Heidelberg'de mahmuzlu kocaman çizmeler ve kaytanlı Macar isı ceketler giyer, saçlarımızı da omuzlarımıza dek uzatırdık. Berlin'deyse üniversite öğrencileri herkes gibi giyinirler.

Aleksandra Pavlovna:

- Bize üniversitedeki öğrencilik yaşamınızdan bir şeyler anlatın, dedi.

Rudin anlatmaya başladı. Pek de iyi anlatamıyordu. Betimlemeleri yeterince renkli değildi. Güldürmesini de beceremiyordu. Bununla birlikte Rudin kendi serüvenlerini anlatırken, çabucak eğitimin, bilimin önemiyle ilgili genellenmiş görüşlere, üniversitelere ve genel olarak üniversite yaşamına geçti. Geniş, cüretli çizgilerle görkemli bir tablo çizdi. Hepsini dikkat kesilmiş, onu dinliyorlardı. Anlatışı ustaca ve sürükleyici olmakla birlikte, pek de açık değildi. Konuşmasındaki bu belirsizlik, sözlerine özel bir güzellik veriyordu.

Rudin'in kafasındaki düşüncelerin çokluğu, onun tam ve açık açık konuşmasına engel oluyordu. Betimlemeler betimlemeleri izliyor; kimileyin beklenmedik derecede cüretli, kimileyin sasırtacak denli doğru karşılaştırmalar arka arkaya sıralanıyordu. Deneyimli bir söylevcinin kendisini hosnut bırakan titizliğiyle konuşmuyordu ama, sabırsız konuşmasından esin fıskırıyordu. Sözcükleri aramıyordu; onlar kendiliğinden, özgürce ve uysallıkla agzına geliyor ve her sözcük, sanki doğrudan doğruya ruhundan akıyormuş gibi kesin kanısının atesiyle yanıyordu. Rudin, neredeyse en yüksek gizleri biliyordu; söylevin müziggine erismisti. Yüreginin bir teline vurmakla, öbür tellerin hepsini de belirsiz olarak titreterek sesler çıkartmasını biliyordu. Dinleyicilerin, belki de o sırada neden söz edildiğini tam anlamıyla kavrayamıyorlardı; ama göğüsleri heyecanla kabarıyor, gözlerinin önünde ısıklı bir şeyler parıldamaya başlıyordu.

Rudin'in bütün düşünceleri geleceğe yönelmiş görünüyordu; bu da, düşüncelerine bir hız ve gençlik katıyordu.

Pencerenin yanında durmuş, hiç kimseye bakmadan konuşuyordu; herkesin kendisine karşı gösterdiği dikkat ve ilgiden, genç kadınların yakınlığından ve gecenin güzelliğinden esinlenerek, duygularının akısına kapılarak, söz güzelliğine, siire dek yükselmisti. Sesinin dingin ve anlamlı tonu çekiciliğini büsbütün artırıyordu; agzından sanki kendisinin de beklemediği daha yüksek birinin sözleri çıkıyordu... Rudin insanın ölümlü yaşamına sonsuzluk veren şeylerden söz ediyordu.

Konuşmasını şöyle bitirmisti:

- Bir İskandinav masalı anımsarım: Çar, komutanlarıyla karanlık bir sundurmanın altında, ocanın karşısında oturuyormuş. Bir kış gecesiymiş. Birdenbire pek büyük olmayan bir kus, açık kapıların birinden girip ötekinden çıkmış. Çar, bu kusun geçişini insanların dünyadaki yaşamlarına benzetmiş ve "Karanlıktan geldi, karanlığa gitti; sıcakta ve aydınlıkta pek az kalabildi," demiş... Komutanların en yaşlısı, "Hasmetmeap, bu kus karanlıkta da yok olmaz, yuvasını bulur," diye yanıt vermiş... Bizim yaşamımız da bunun gibi hızlı ve degersizdir; ama büyük olan her şey insanlar aracılığıyla yapılmaktadır. Bu yüksek güçlerin aracı olmak düşüncesi, insanın bütün öteki sevinçlerinin yerine geçmelidir; ölümden bile insan, yaşamını ve kendi yuvasını bulacaktır.

Rudin sustu, elinde olmadan bir utancın gülüsüyle basını eğdi.

Darya Mihaylovna hafif sesle Rudin'e:

- Vous êtes un poète, dedi.

Pigasov bir yana, oradakilerin hepsi, içlerinden Darya Mihaylovna gibi düşünüyorlardı. Rudin'in uzun söylevinin sonunu beklemeden, sessizce sapkasını aldı ve çıkarken, kapının yanında duran Pendalevski'ye:

- Hayır! Ahmakların yanına gideceğim, dedi.

Ama, kimse onu alıkoymadı ve orada olmayışının ayrimina da varmadılar.

Usaklar akşam yemegini getirdiler, yarım saat sonra da konukların hepsi dağıldı. Darya Mihaylovna, Rudin'e yatiya kalmasını da rica etti. Kupanin içinde kardesiyle birlikte eve dönerken, Aleksandra Mihaylovna, birkaç kez göğüs geçirerek, Rudin'in olaganüstü zekâsına sasmaya başladı. Volintsev de onun düşüncelerini kabul ediyordu; ancak anlatısının kimi zaman biraz karanlık olduğunu söyledi.. sonra da, düşüncesini açıklamak ister gibi, 'yani pek de inandırıcı olmadığı'ni ekledi; ama yüzünü karanlık bir anlatım kapladı, kupanın kösesine dikilen gözleri daha da hüznü görünüyordu.

Pandelevski, ipek işlemeli askılarını çıkarıp yatmaya hazırlanırken, isitilebilecek gibi bir sesle "Çok usta adam!" dedi ve oda hizmetçisine sert bir bakışla baktıktan sonra, gitmesini buyurdu. Basistov bütün gece uyumadı ve soyunmadı da; sabaha dek Moskova'daki bir arkadaşına mektup yazdı; Natalya da soyunup yataga girdiyse de bir dakika uyumadı; gözlerini bile kırpmadı. Basini avucuna dayamış, gözlerini karanlığa dikmişti; damarları belirgin atıyor, sık sık ve derin derin göğüs geçiriyordu.

IV

Ertesi sabah, Rudin daha giyinirken, Darya Mihaylovna'nın gönderdiği bir usak, onu, çalışma odasında kendisiyle birlikte çay içmeye çağırdığını söyledi. Rudin, ev sahibi hanımı odasında yalnız buldu. Darya Mihaylovna onu pek nazik karşıladı, geceyi nasıl geçirdiğini sordu, çayını kendi eliyle koydu, sekerinin yetip yetmediğini de sordu, sigara ikram etti ve kendisiyle nasıl olup da şimdiye dek tanışmadığını sığışını iki kez üst üste yineledi. Rudin ondan biraz uzakça oturmuştu; ama Darya Mihaylovna, kendi oturduğu koltuğun yakınında duran küçücük bir pufu gösterdi, kendi de hafifçe o yana eğilerek, ona ailesi, niyetleri, tasarıları konusunda sorular sormaya başladı. Darya Mihaylovna gelişigüzel konuşuyor, söylenenleri dalgın dalgın dinliyordu; ama Rudin, onun üstüne düştüğünü ve hattâ yaltaklandığını çok iyi anlıyordu. Bu sabah görüşmesini bosuna düzenlememiş; bos yere, yalın ama zarif à la madame Récamier giyinmemisti! Bununla birlikte, çok geçmeden Darya Mihaylovna ona sorular sormaktan vazgeçerek, kendisinden, gençliğinden, tanıştığı kimselerden söz etmeye başladı. Rudin, onun bu çene çalmalarını ilgiyle dinliyordu; tuhaftır ama, Darya Mihaylovna kimden söz ederse etsin, ön planda hep kendisi oluyordu, yalnızca kendisi; söz ettiği kimse de küçülüyor ve ortadan yitiyordu. Bununla birlikte Rudin, Darya Mihaylovna'nın falan yüksek

memura neler söyledigini, filan ünlü sair üzerindeki etkisini de ayrıntılarıyla öğrenmişti. Darya Mihaylovna'nın anlattıklarına bakılırsa, su son yirmi bes yilin en tanınmış kişileri, düşlemlerinde yalnızca onunla tanışmayı ve onun iyilikseverliğinden yararlanmayı düşünmüşlerdir. Onlardan sıradan bir biçimde heyecanlanmadan ve övmeden, kendi usaklarından söz eder gibi konuşur, kimilerini de acayip yaratıklar diye nitelerdi. Onlardan, değerli bir tasi süsleyen zengin bir çerçeve gibi söz eder; adları, asil adın (yani Darya Mihaylovna'nın adının çevresinde) parlak bir çerçeve oluşturlardı.

Rudin sigarasını tütürerek dinliyor, susuyor ve çenesi çözülmüş olan hanimefendinin konuşmasına ancak arada sırada kimi düşüncelerini katıyordu. Rudin konuşmasını sever ve iyi konuşurdu. Uzun uzadıya konuşmaya pek dayanamazdı, ama dinlemesini de bilirdi. Baskasının anlattıklarını o kadar seve seve ve onu yüreklendirircesine dinlerdi ki, daha bastan korkutmadığı kimseler, onun yanında hiç çekinmeden içlerini dökerlerdi. Çok iyi yüreklidi; bu özel duygu, kendilerini başka insanlardan üstün duyumsamaya alışkın olan insanlardaki iyi yüreklilikti. Tartışmalarında, karsisindakine pek az söz söyleme hakkı verir; onu, atesli, coşkun konuşmasıyla sürükler, ezerdi.

Darya Mihaylovna Rusça konuşuyordu. Ana dilini iyi bilmekle böbürlenirdi, ama konuşmasında sık sık yanlış kullanımlara ve Fransızca sözcüklere raslanırdı. Halk dilini başka bir amaçla kullanır; ne var ki bu alanda her zaman başarı sağlayamazdı. Rudin'in kulağı, Darya Mihaylovna'nın ağzından çıkan sözlerden hiç de rahatsız olmuyordu; ama bunun ayırımına varacak duyarlılıkta da değildi.

Darya Mihaylovna sonunda yoruldu, basını koltuğun arka yastığına yaslayarak, gözlerini Rudin'e dikti ve sustu.

Rudin, ağır ağır konuşmaya başladı:

- Ben şimdi, sizin neden her yaz köye geldiğinizi anlıyorum, dedi. Bu dinlenme sizin için zorunludur; baskentteki yaşamdan sonra köyün sessizliği sizi canlandırıyor, güçlendiriyor. Doganın güzellikleri karsisinde derin bir sevgi duyduğunuza eminim.

Darya Mihaylovna Rudin'i göz ucuyla süzdü.

- Dogayı.. evet.. evet, kuskusuz.. pek çok seviyorum; ama biliyor musunuz Dimitriy Nikolayîç, köyde de insansız olmuyor. Buradaysa hiç kimseler yok. Buranın basta gelen akıllısı, Pigasov'dur.

Rudin:

- Su çünkü, yaşlı küskün mü? diye sordu.

- Evet, ama köyde o da ise yarıyor; hiç değilse ara sıra insani güldürüyor.

Rudin karşı çıkarak:

- O, aptal bir adam değil, dedi; ama yanlış yola sapmış. Bilmiyorum, Darya Mihaylovna, benimle aynı düşüncede misiniz, ama olumsuzlukta, her şeyi bütünüyle yadsımakta hiç de mutluluk yoktur. Her şeyi yadsımakla, siz de kolayca akıllı bir adam yerine geçebilirsiniz; bu, bilinen bir hiledir. Saf kimseler, sizin yadsıdığınız şeyden daha değerli olduğunuz yargısına hemen varmaya hazırdırlar. Buysa, çoğu kez, gerçek değildir. Önce, insan her şeyde bir kusur bulabilir; ikincisi de, ciddi konuşuyorsanız sizin için daha kötü olur; çünkü, her şeyi yadsımaya yönlendirilen zekâniz kisırlaşır, kurur. Onurunuzu doyururken, düşüncenin gerçek zevklerinden yoksun kalırsınız; o zaman da yaşam, yaşamın özü, sizin yüzeysel ve zehirli görüşlerinizden sıyrılarak, sürekli suna buna saldırmak ve çevrenizdekileri güldürmekten başka bir şey olmayacaktır; eleştirmek, azarlamak, ancak seven bir kimsenin hakkıdır.

Darya Mihaylovna:

- Voilà M.Pigasov enterré, dedi. Kimin ne olduğunu anlamakta nasıl da ustasınız! Bununla birlikte, Pigasov sizi anlayamazdı. O yalnızca kendisini sever.

Rudin sözünü keserek:

- Kendisini de, baskalarını da azarlamak hakkını kazanabilmek için eleştiriyor, dedi.

Darya Mihaylovna güldü.

- Yani... nasıldı... igneyi kendine, çuvaldizi baskasına. Ya Baron için ne düşünüyorsunuz?

- Baron için mi? İyi bir adam, iyi yürekli; bilgili de.. ama özyapısı güçlü değil.. o da ömrü boyunca yarı bilgin, yarı sosyete adamı olarak kalacak; yani bir hevesli ya da daha kestirme söylemek gerekirse, hiç.. oysa yazık!

Darya Mihaylovna:

- Ben de aynı düşüncedeyim, dedi. Makalesini okudum... Entre nous... cela a, assez peu de fond.

Biraz sustuktan sonra Rudin:

- Burada sizden başka kimler var? diye sordu.

Darya Mihaylovna serçe parmağıyla sigarasının külünü silkerek:

- Baska kimseler yok gibi. Dün gördüğümüz Lipina, Aleksandra Pavlovna çok sevimlidir, iste o kadar. Kardesi de çok iyi bir insandır, un parfait honnête homme. Prens Garin'i biliyorsunuz. Hepsi bu kadar. Daha iki üç komsu var, ama onlar da hiçbir şey değildirler. Ya yapmacıktan pek gücenirler ya da kendilerini dev aynasında görürler; ya insanlardan kaçıp dururlar, ya da bir bakarsınız, yerli yersiz senlibenli davranırlar. Hanimefendi denebilecek kadın göremiyorum. Bir komsumuz daha var, çok okumus; bilgili bir adam olduğunu bile söylüyorlar; ama çok garip ve düşlemci bir adam. Alexandrine onu tanıyor ve bana kalırsa, ona karşı pek de kayıtsız değil... İste onunla ilgilenebilirsiniz, Dimitriy Nikolayîç; sevimli bir yaratık; biraz olgunlaşması gerek; kesinlikle onu biraz olgunlaştırmalı!

Rudin:

- Çok sevimli bir bayan, dedi.

- Çocuk gibidir, Dimitriy Nikolayîç, o tam bir çocuktur. Evlenmisti, mais c'est tout comme... Ben erkek olsaydım, ancak böyle kadınlara âşik olurdum.

- Öyle mi?

- Kesinlikle. Böyle kadınlar, hiç olmazsa tazedirler, tazelige kolayca öykünülemez.

Rudin:

- Baska her şeye öykünülebilir mi, dersiniz dedi ve güldü; buysa onda az görülür bir haldi. Gülerken, yüzü

tuhaflasiyor; hemen hemen yasli bir görünüme bürünüyor; gözleri ufalıyor, burnu kirisiyordu...

- Su, Bayan Lipina'nin kendisine karsi pek de kayitsiz olmadigini söylediğiniz garip adam kim?

- Lejnev adinda biri; Mihaylo Mihayliç Lejnev, burali bir çiftlik sahibi.

Rudin sasirip kaldi ve basini kaldirdi.

- Mihaylo Mihayliç Lejnev mi? diye sordu, komsunuz mu?

- Evet. Onu taniyor musunuz?

Rudin sustu; sonra koltugun saçaklarini çekistirerek:

- Onu eskiden, çok eskiden tanirdim, dedi; zengin bir adamdi galiba?

- Evet, zengin.. ama çok kötü giyiniyor ve bir çiftlik kâhyasi gibi, siradan bir arabayla gidip geliyor. Onu kendime alistirmek istiyordum; akilli bir adam oldugunu söylüyorlar. Onunla bir isim var. Biliyorsunuz, yurtlugumu kendim yönetiyorum.

Rudin basini egdi.

Darya Mihaylovna:

- Evet, dogrudan dogruya kendim, dedi, çiftligime hiçbir yabancı saçmaligini sokmuyorum. Kendi Rus yöntemlerime bagli kaliyorum.

Sonra eliyle çevreyi göstererek:

- Gördüğünüz gibi, isler sanirim pek de kötü gitmiyor, diye ekledi..

Rudin saygili bir taviryla konusmaya basladi:

- Kadnlardaki pratik zekâyî yadsiyanlarin çok haksiz olduklarina her zaman inanmisimdir, dedi.

Darya Mihaylovna hos bir gülümsemeyle:

- Çok hosgörölüsünüz, diye fisildadi; ama bir sey söylemek istiyordum. Ne diyorduk? Ha, evet! Lejnev'den söz ediyorduk. Onunla bir toprak ayirma isimiz var. Birkaç kez buraya çağirdim; bugün bile kendisini bekliyorum, ama o, Allahlik adamin biri, gelmiyor. Garip bir adam!

Kapinin önündeki perde hafifçe açildi; uzun boylu, kirlasmis, dazlak kafali, siyah frakli, beyaz boyunbagli, beyaz yelekli usak içeri girdi.

Darya Mihaylovna:

- Ne o? diye sordu, hafifçe Rudin'e dönerek alçak bir sesle, n'est ce pas, comme il ressemble á Canning? dedi.

Usak:

- Mihaylo Mihayliç Lejnev gelmisler, dedi, içeri alalım mı?

Darya Mihaylovna:

- Aman Tanrim! diye haykirdi; iyi adam sözünün üzerine gelir derler ya!.. Çağır, gelsin!

Usak dışarı çıktı.

- Ne tuhaf adam, sonunda geldi, ama pek de saatinde gelmedi; konuşmamızı yarıda bıraktırdı.

Rudin yerinden kalktıysa da Darya Mihaylovna onu alıkoydu.

- Nereye? Sizin yanınızda da konuşabiliriz. Pigasov gibi bunun da nasıl bir adam olduğunu bilmenizi istiyorum. Biz konuşurken, vous gravez comme avec un burin, lütfen kalın.

Rudin bir şey söylemek istiyordu; ama ne düşündüyse gitmedi, kaldı.

Okurun artık tanımakta olduğu Mihaylo Mihayliç odaya girdi. Sirtında gene o her zamanki gri palto vardı. Günesten yanmış ellerinde de gene o eski kasketini tutuyordu. Darya Mihaylovna'yi serbestçe eğilerek selamladı ve çay masasına yaklaştı.

Darya Mihaylovna:

- E, Mösyö Lejnev; sonunda bizi onurlandırabildiniz, dedi. Rica ederim, oturun. İstittigime göre, bu beyle tanisiyormussunuz, diye Rudin'i gösterdi.

Lejnev, Rudin'e bakti ve yüzüne tuhaf bir gülümseme geldi. Hafifçe eğilerek:

- Bay Rudin'i tanıyorum, dedi.

Rudin, hafif bir sesle:

- Üniversitede birlikteydik, dedi ve gözlerini yere indirdi.

Lejnev, soğuk bir edayla:

- Sonraları da karsılaştığımız oldu, dedi.

Darya Mihaylovna, ikisine de saskinlikle bakti ve Lejnev'e oturmasını rica etti. Adam, oturdu.

- Toprak sınırlarının saptanması için mi beni çağırıyordunuz? diye söze başladı.

- Evet, toprak sınırlarının saptanması için; ama zaten sizi görmek de istiyordum. Degil mi ya, yakın komsuyuz, neredeyse akraba sayılırız.

Lejnev:

- Çok teşekkür ederim, dedi; ama topragi ölçme işine gelince, kahyanızla o işi tamamladık; onun önerilerinin tümünü kabul ediyorum.

- Biliyorum.

- Yalnız, kahyaniz bana, sizinle yüz yüze görüşmeden kâğıtların imzalanamayacağını söylemişti.
- Evet, benim yöntemim böyle. Ha, unutmadan sorayım, su sizin köylülerin hepsi vergili midirler?
- Evet efendim.
- Toprak sınırlandırma isiyile kendiniz mi ilgileniyorsunuz? Bu, takdir edilecek bir şey.

Lejnev:

- İşte, bunun için sizinle görüşmeye de kendim geldim, dedi.

Darya Mihaylovna güldü.

- Geldiginizi görüyorum. ama bunu öyle bir sesle söylüyorsunuz ki.. Sanırım canınız buraya gelmeyi pek de istemiyordu.

Lejnev ağır ağır konuşarak:

- Ben hiçbir yere gitmiyorum, dedi.
- Hiçbir yere mi? Ya, Aleksandra Pavlovna'ya da mi gitmiyorsunuz?
- Onun kardeşiyle çoktan beri tanısırız da.
- Kardeşiyle! Ne yapalım, ben hiç kimseyi zorlayacak değilim... Kusuruma bakmayın Mihaylo Mihayliç, ama yaşça büyüğünüz olduğum için size çıkisabilirim; böyle tek basına yaşamak da ne oluyor yani? Evimden mi hoslanmıyorsunuz? Yoksa... benden mi?
- Sizi tanımıyorum, Darya Mihaylovna, bunun için hosuma gitmemeniz söz konusu olamaz. Eviniz de pek güzel; ancak sunu açık söyleyeyim ki, ben kendimi sıklıktan hoslanmam. Giyilebilecek bir frakim yok, eldivenim yok; sonra sizin çevrenizden bir kimse de değilim.
- Doğusunuz ve terbiyeniz bakımından benim çevremi içindesiniz, Mihaylo Mihayliç! Vous êtes des nôtres.

- Doğus ve terbiye baska şeyler, Darya Mihaylovna! Sorun bu değil...

- İnsan, insanlar arasında yaşamalı Mihaylo Mihayliç! Diyojen gibi, fiçi içinde yasanır mi?

- Her şeyden önce, orada o, çok rahatmış... Hem sonra, benim insanlar arasında yaşamadığımı nereden biliyorsunuz?

Darya Mihaylovna dudagini isirdi.

- O baska konu! Tanistiginiz kimseler arasında bulunmak onuruna ulaşamadığımdan, bana bu konuda üzülmekten baska bir şey kalmıyor.

Rudin söze karışarak:

- Sanirim, Mösyö Lejnev takdire deger olan özgürlükseverlik duygusunu epey abartiyor, dedi.

Lejnev yanit vermedi; Rudin'e yalnızca söyle bir bakti. Ortaliga, kısa süren bir sessizlik çöktü.

Lejnev ayaga kalkarak:

- Demek ki isimize artık tamamlanmis gözüyle bakabilir ve kahyaniza kâğıtlari bana göndermesini söyleyebilirim, diye söze basladi.

- Söyleyebilirsiniz.. gerçi, açık söyleyeyim, pek de iyiliksever degilsiniz... Aslında bu öneriyi geri çevirmem daha dogru olurdu.

- Ama toprak sinirlendirme isi, benden çok sizin için kazançli.

Darya Mihaylovna omuz silkti:

- Demek, evimde kahvalti bile etmek istemiyorsunuz? dedi.

- Çok tesekkür ederim; hiç kahvalti etmem, zaten eve hemen dönmek zorundayim.

Darya Mihaylovna ayaga kalkti, pencereye dogru giderek:

- Sizi alikoyacak degilim; buna hakkim yok, dedi.

Lejnev egilerek selam verdi.

- Güle güle Mösyö Lejnev! Sizi rahatsiz ettigim için beni bagislayin.

Lejnev:

- Aman efendim, ne demek? dedi ve çıktı.

Darya Mihaylovna, Rudin'e:

- Nasil buldun? diye sordu. Onun garip adamin biri oldugunu duymustum, ama bu, her türlü garipliğin üstünde bir sey!

Rudin:

- Onda da Pigasov'un hastaligi var, dedi, yani özgün olma hastaligi. Öteki Mefisto'ya, beriki de sineklere benzemeye çalışiyor. Bütün bu davranislarinda daha çok bencillik, daha çok onurlu görünme kaygisi var; bu davranislarda, gerçegin ve sevginin payi pek az.. Bu da bir tür hesaptır. Biri onu görünce, adamin ne yetenekleri var ama kullanmıyor, desin diye. Herif kayitsizlik ve tembellik maskesini suratina geçirmis. Oysa, biraz dikkatlice bakarsanız, onda hiçbir yetenek olmadigini görürsünüz.

Darya Mihaylovna:

- Et de deux! diye mirildandi. İnsanlari degerlendirmede pek yamansiniz. İnsan sizden gizlenemez.

Rudin:

- Öyle mi düşünüyorsunuz? dedi, ama Lejnev konusunda konuşmasam daha iyi ederdim. Onu severdim, bir arkadaş gibi severdim.. ancak sonraları, bir takım anlaşmazlıklar yüzünden...

- Kavga mı ettiniz?

- Hayır. Ama birbirimizle ilgimizi kestik; hem de, sanırım sonsuza dek...

- Evet, ondan olacak; dikkat ettim, burada bulunduğu sürece siz sanki kendinizde degildiniz.. Bununla birlikte, bu sabah beni görmeye geldiginiz için size çok tesekkür ederim. Zamanımı pek hos geçirdim; ama her şeyi kararında bırakmalı. Sizi kahvaltıya dek özgür bırakıyorum; kendim de işlerimle ilgileneceğim. Sekreterim, onu görmüştünüz, Constantin, c'est lui qui est mon secrétaire, sanırım beni bekliyordur. Size salık veririm; iyi hizmet etmesini çok seven bir gençtir; size de çok hayran. Yine görüselim, cher Dimitri Nikolayic! Beni sizinle tanıştırdığı için, barona bilseniz ne kadar tesekkür borçluyum!

Darya Mihaylovna, elini Rudin'e uzattı. Rudin, bu eli önce sikti, sonra da dudaklarına götürdü, hole çıktı, holden taraçaya geçti; ve taraçada Natalya'ya rasladı.

V

Darya Mihaylovna'nın kızı Natalya Alekseyevna, ilk bakışta insanın hosuna gitmeyebilirdi. Henüz gelismemisti; zayıf, esmer bir vücudu, hafif kamburca bir durusu vardı. Ama yüzü güzel ve düzgündü; yalnızca on yedi yasındaki bir kız için biraz da büyük sayılabilirdi. Hele ince ve ortadan kırılmış gibi duran kaslarının üstündeki düz ve temiz alni pek güzeldi. Az konuşurdu, konuşulanları dinler, dikkatle ve göz kırpmadan (sanki her şeyin hesabını vermek ister gibi) bakardı. Çogu kez kipirtisiz durarak, ellerini salıverir ve düşünceye dalardı; o zaman yüzünde düşüncelerinin iç çatışmaları belirirdi... Dudaklarında ancak anlaşılabilen bir gülümseme görünür ve silinir; büyük, koyu gözleri hafifçe açılırdı. Matmazel Boncourt da ona hemen "Qu'avez-vous?" diye sorar ve çıkismaya baslar, genç bir kızın böyle düşünceli ve dalgın durmasının ayıp olduğunu söylerdi. Ama Natalya dalgın degildi; tam tersine, derslerine çok dikkat eder, severek okur ve çalışırdı. Duyguları derin ve güçlüydü, ama bunları gizlerdi; çocuklugunda

pek az ağlayan bu kizin, şimdi bile göğüs geçirdiği pek enderdi. Ancak bir seye gücendiginde yüzü hafifçe solardı. Annesi onu iyi huylu, akli basında bir kız sayar, saka olarak ona, "Mon honnête homme de fille," derdi. Ama zekâsi ve yetenekleri konusunda pek de olumlu düşünmüyordu. "Benim talihime, Natasam soguk bir kizdir," diyordu, "Bana çekmemis... Daha iyi. O mutlu olacak!" Darya Mihaylovna yaniliyordu; kızlarını iyi anlayan anneler, binde birdir.

Natalya, Darya Mihaylovna'yi seviyor, ama ona tümüyle güvenmiyordu.

Darya Mihaylovna kendisine bir gün:

- Benden saklayacak bir seyin yok; olsaydi, saklardin.. sen akli basında bir kizsin, demisti.

Natalya, annesinin yüzüne bakti: "Sanki, insanin niye akli basında olmasin," der gibi düşündü.

Rudin kendisine taraçada rasladığı sirada, o, Matmazel Boncourt ile birlikte, sapkasini giymek üzere odaya giriyordu. Bahçeye çıkacaklardı. Sabah çalışmaları bitmişti. Ona çoktan beri küçük bir öğrenci kız gibi davranmaktan vazgeçmişlerdi; Matmazel Boncourt ona artık mitoloji ve coğrafya dersleri vermiyordu; ama, Natalya her sabah egitmeninin yanında tarihsel yapıtlar ve gezi kitapları gibi ibret alınacak kitaplar okumak zorundaydı. Bunları, Darya Mihaylovna sanki kendi özel düşüncesine uyarak seçerdi. Aslına bakılırsa, Petersburg'daki Fransız kitapçının gönderdiği her şeyi, dogallikle Dumas-Fils'in ve Komp'un romanları dışında, Natalya'ya verirdi. Bu romanları da Darya Mihaylovna kendi okurdu. Natalya tarihsel kitaplar okurken, Matmazel Boncourt gözlüklerinin ardından özellikle ciddi ve yüzünü eksiterek bakardı; bu yaşlı Fransız kızının anlayışına göre, bütün tarihsel kitaplar ayıp şeylerle doluymuş, gerçekten kendisi eski zamanın büyüklerinden yalnızca Kambiz'i, daha yeni zamanlardan da XIV. Louis'yi ve hiç sevmediği Napoléon'u biliyordu. Ama Natalya, Matmazel Boncourt'un varlığından haberi bile olmadığı kitapları da okuyor; Puskin'i bastan basa ezberle biliyordu.

Rudin'le karsılasınca, Natalya hafifçe kızardı. Rudin, ona:

- Gezmeye mi gidiyorsunuz? diye sordu.

- Evet. Bahçeye gidiyoruz.

- Ben de gelebilir miyim?

Natalya Matmazel Boncourt'a bakti.

Yaşlı kız ivedilikle:

- Mais certainement monsieur, avec plaisir, diye yanıtladı.

Rudin sapkasını aldı ve onlarla yürüdü.

Rudin'le aynı patıkada yürümek Natalya'nın önce tuhafına gidiyordu; sonradan buna biraz alışır gibi oldu. Rudin, ona nelerle ilgilendiğini, köyü nasıl bulduğunu sormaya başladı. Gerçi kız yanıt verirken sıklıkla sıkılmıyor degildi, ama sık sık kapıldığı utangaçlık duygusunu duymadan yanıt veriyordu. Yüreği pir pirdi.

Rudin, ona yan gözle bakti ve:

- Köyde canınız sıkılmıyor mu? diye sordu.

- Hiç insan köyde sikilir mi? Burada olusumuzdan ben çok hosnutum. Burada çok mutluyum.

- Mutlu musunuz? Ama bu sözcüğü bilerek kullanmalı. Her neyse... daha çok gençsiniz de...

Rudin bu sonuncu sözcüğü tuhaf bir sesle söyledi; Natalya'yi kiskaniyor mu, yoksa ona acıyor muydu, belli degildi.

- Evet gençlik! diye ekledi, bilimin bütün amacı, gençliğin bedavadan elde ettiğini elde etmektir.

Natalya, Rudin'e dikkatle bakti; ne dedigini anlamamisti.

- Bugün bütün sabah annenizle konustum; olaganüstü bir kadın. Bütün sairlerimizin onun dostluguna neden değer verdiklerini anliyorum.

Biraz sustuktan sonra:

- Ya siz, siir sever misiniz? diye ekledi.

Natalya, "Beni sinava çekiyor," diye düşünerek hafif bir sesle:

- Evet, çok seviyorum, dedi.

- Siir, tanrıların dilidir. Ben de çok severim; ama siir, yalnızca dizelerde bulunmaz; o her yere dökülmüştür, çevremizdeki her şeye de.. Su ağaçlara bakın, su gökyüzüne her yerden güzellik ve yaşam fiskiriyor; güzellikle yaşamın olduğu her yerde siir de vardır. Gelin su siraya oturalım...

Sonra:

- Bilmem neden ama, bana öyle geliyor ki, birbirimize alistikten sonra (gülümseyerek kızın yüzüne bakti) sizinle arkadaş oluruz. Siz ne dersiniz? diye sordu.

Natalya gene:

"Benimle küçük bir kızmışım gibi konuşuyor," diye düşündü ve ne söyleyeceğini bilemeden:

- Köyde uzun zaman kalmak niyetinde misiniz? diye sordu.

- Bütün yaz, güz ve belki kışın da kalacağım. Biliyorsunuz, zengin bir adam değilim; işlerim alt üst oldu, hem oradan oraya tasınmaktan da bıktım. Dinlenme zamanı geldi.

Natalya sasırmısti; çekinerek:

- Dinlenme zamanı mı? Bundan emin misiniz? diye sordu.

Rudin, yüzünü Natalya'ya çevirerek:

- Bununla ne demek istiyorsunuz?

Kız, oldukça sıkılarak:

- Demek istiyorum ki, baskaları dinlenebilir; ama sizin.. çalışmanız, yararlı olmaya çabalamanız gerek;

bunu siz degil de kim yapacak?...

Rudin:

- Bu iltifatınıza tesekkür ederim, diye kizin sözünü kesti, yararlı olmak.. söylemesi kolay! (Eliyle yüzünü sivazladı.) Yararlı olmak! diye yineledi. Buna kesinlikle inansaydım bile, nasıl yararlı olabilirim? Kendi gücümünden emin de olsaydım; içten ve benim gibi düşünen kimseleri nerede bulabilirdim?

Rudin omzunu öyle umutsuzca silkti ve basını o derece tasalı yere egdi ki, Natalya, elinde olmadan, "Aksam dinledigim, umut fiskıran o coskulu sözler acaba kimindi?" diye kendi kendine sordu.

Rudin, birdenbire aslan yelesine benzeyen saçlarını silkerek:

- Ama, hayır, diye ekledi, bunlar saçma, siz haklısınız. Size tesekkür ederim Natalya Alekseyevna, size içtenlikle tesekkür ederim. (Natalya kendisine niçin tesekkür edildiğini kesinlikle bilemiyordu.) Sözleriniz bana görevimi, yolumu göstermiş oldu... Evet, eyleme geçmeliyim. Yetenğim varsa, onu saklamamalıyım; gücümü yalnızca sözcüklerle ve yararsız çene çalmalarla harcamamalıyım... Böylece, korkaklık ve tembelliğin ayıp, iş basarmanın zorunlu olduğu konusunda, suyun akışını andıran konuşmasına başladı. Pek güzel, ateşli ve inandırıcı konuşuyordu. Kendi kendisine sitemler yağdırıyor, yapılmak istenen bir şey hakkında önceden görüş bildirmenin, olgunlaşmakta olan meyveyi toplu ıgneyle delmek olduğunu ve bunun boş yere güç yitirmekten başka bir şey olmadığını kanıtlıyordu. Soylu olan bir düşüncenin kesinlikle destekleneceğini; ama insanların, ya kendileri ne istediklerini bilmediklerinden ya da baskaları onları anlamak sıkıntısına katlanamadıkları için anlaşılamadan kaldıklarına kızı inandırmaya çalışıyordu. Uzun uzadıya konuştu ve bitirirken, Natalya Alekseyevna'ya bir kez daha tesekkür etti. Hiç beklemeden elini sıkarak, siz çok hoş ve soylu bir varlıksınız! dedi.

Bu serbestlik Matmazel Boncourt'u saskinlik içinde bıraktı; kırk yıldan beri Rusya'da bulunmasına karsın, Rusçayı pek zor anlıyor ve Rudin'in ağzından hızla dökülen bu sözlerin güzelliğine sasırıyordu. Ona sorarsanız, Rudin usta bir sanatçıydı; kendi anlayışına göre de, bu tür insanlardan göreneğe uymaları istenemezdi.

Eğitmen ayağa kalkarak, çabuk çabuk robunu düzeltmeye başladı ve Natalya'ya dönerek, eve dönme zamanı geldiğini, üstelik Monsieur Volinsoff'un (Volintsev'in adını böyle söylüyordu) da kahvaltıya geleceğini söyledi.

Eve giden ağaçlı yollardan birine bakarak:

- İşte, o da geliyor! diye ekledi.

Gerçekten de Volintsev, pek uzakta degildi.

Tutuk adımlarla yaklastı, hepsini eğilerek selamladı, yüzünde bir acı anlatımıyla, Natalya'ya:

- Oh, ne güzel; dolasiyorsunuz ha? dedi.

Natalya:

- Evet, dedi; artık eve dönüyorduk.

Volintsev:

- Ya! dedi. Öyleyse gidelim.

Hep birlikte eve doğru yürüdüler.

Rudin, özellikle oksayıcı bir sesle, Volintsev'e:

- Kentlinizin sağlığı nasıl? diye sordu. Aksam da kendisine karşı çok güleryüzlü davranmıstı.

- Çok teşekkür ederim, iyidir. Bugün belki de gelecek.. Yanınıza geldiğim sırada, sanırım bir şeyden söz ediyordunuz.

- Evet, Natalya Alekseyevna ile konuşuyorduk. Bende büyük etki uyandıran bir söz söyledi.

Volintsev bu sözcüğün ne olduğunu sormadı. Hepsı derin bir sessizlik içinde Darya Mihaylovna'nın evine döndüler.

Öğleden önce, gene salonda toplanıldı. Ama Pigasov gelmedi. Rudin pek keyifli değildi; durmadan Pandaleveski'yi Beethoven'den bir şeyler çalmaya zorluyordu. Volintsev susuyor ve yere bakıyordu. Natalya annesinden ayrılmıyor, ya düşünceye ya da ise daliyordu. Basistov gözlerini Rudin'den ayırmıyor, akıllıca bir şey söylemesini bekliyordu. Böylece geçen üç saat oldukça tekdüze idi. Aleksandra Pavlovna öğle yemegine gelmedi. Volintsev de masadan kalkar kalkmaz, yaylının hemen kosulmasını buyurdu ve hiç kimseyle eslenmeden sivistı.

Canı sıkılıyordu. Natalya'yı çoktan beri seviyor ve ona evlenme önerisinde bulunmaya hazırlanıyordu.. Ona karşı ilgi gösteriyordu ama yüreği sessizdi. Bunu açıkça görüyordu. Kıza, daha ince duygular duyurmayı ummuyor, onun kendisine alarak sokulacağı anı bekliyordu. Kızı heyecana getirecek ne olabilirdi? Bu iki gün içinde onda ne gibi değişiklik görmüştü? Natalya, ona karşı gene eskisi gibi davranıyordu.

Natalya'nın huyunu belki de hiç bilmediği düşüncesi mi, onun kendisine karşı tahmin ettiğinden de yabancı olduğu düşüncesi mi içine işlemisti, kıskançlığı mı uyanmıstı, yoksa belli belirsiz kötü bir şey mi sezmeye başlamıstı. Kisacası, kendini nasıl avutmaya çalışırsa çalışsın, acı çektiği belliydi.

Kız kardeşinin yanına geldiğinde Lejnevi orada bulmustu.

Aleksandra Pavlovna ona:

- Niye böyle erken döndün? diye sordu.

- Ne yapayım, canım sıkıldı!

- Rudin orada mıydı?

- Oradaydı.

Volintsev kasketini fırlattı ve oturdu.

Aleksandra Pavlovna hızla ona dönerek:

- Rica ederim Seryoja, bana yardım et de su inatçı adamı (Lejnevi göstererek) Rudin'in çok akıllı ve iyi bir konuşmacı olduğuna inandırırım.

Volintsev bir seyler mirildandi.

Lejnev:

- Ben sizinle hiç tartismiyorum ki, diye söze basladi. Rudin'in zekâsından ve konusma gücünden kuskuyumuyorum; ben yalnızca hosuma gitmedigini söylüyorum.

Volintsev:

- Sen onu gördün mü ki? diye sordu.

- Bu sabah Darya Mihaylovna'da gördüm. Onun evinde egemen despot odur, degil mi? Kadinin, onunla da bozusacagi zaman gelecektir; o, yalnızca Pandalevski'den hiçbir zaman ayrılamaz, ama simdilik Rudin saltanat sürüyor. Onu gördüm, hiç görmez olur muyum! O oturuyor, hanimefendi de beni ona gösteriyor: Bakın, rica ederim, efendim, diyor, bizde ne tuhaf insanlar yetisiyor. Ben hara beygiri degilim!-Böyle sargilenmeye de alisik degilim. Basimi aldığım gibi çıktım.

- Onun evine ne diye gitmistin?

- Topragin sinirlarinin belirlenmesi için.. ama bu bahanesi; cani yalnızca beni görmek istemis. Hanimefendi, bilirsiniz...

Aleksandra Pavlovna coskuyla konusmaya baslayarak:

- Anlasilan onun üstünlüğü sizi incitiyor, dedi. Iste, siz onu bundan dolayi bagislamiyorsunuz. Ben onun aklından baska, bütün yüreginin de pek iyi oldugundan eminim. O konusurken, gözlerine bir baksanız...

Lejnev:

- "Yüksek ahlak"tan söz ediyor, diye söze basladi.

Aleksandra Pavlovna:

- Siz beni gücendireceksiniz, aglayacagim. Darya Mihaylovna'ya gitmeyerek sizinle kaldigima candan yaziklaniyorum. Siz buna layik degilsiniz, dedi ve acikli bir sesle, yeter artik benimle alay etmeyin. Bana onun gençliginden söz etseniz daha iyi edersiniz, diye ekledi.

- Rudin'in gençliginden mi?

- Elbette, onu iyi tanidiginizi ve çoktan beri ahbap oldugunuzu söylediniz ya!

Lejnev ayaga kalkarak, odada asagi yukari gezinmeye basladi.

- Evet, diye söze girdi; onu iyi tanirim. Onun gençligini mi anlatmami istiyorsunuz? Buyurun. O, T.'da, çiftlik sahibi bir ailenin çocuğu olarak dogmustu. Çok geçmeden babasi öldü. Anasinin biricik oğlu olarak kaldi. Annesi iyi bir kadindi ve oglunun gözünün içine bakiyordu; bulgurla karnini doyurur, elindeki paraciklarini da hep ogluna harcardi. O, öğrenimini, Moskova'da, önce bir amcanin yardimiyla, sonra da büyüyüp tüylenince, gözüne girdigi zengin bir prensin hesabina yapmayi sürdürdü... Bagislayin, ben.. onun ahbaplik ettigi demek istedim.. sonra üniversiteye girdi. Ben onunla üniversitede tanistim ve siki ahbap oldum. Onunla o zamanlar basimizdan geçenleri size sonra, baska bir zaman anlatirim; simdi degil...

Sonra, Avrupa'ya gitti.

Lejnev, odada asagi yukari geziniyor; Aleksandra Pavlovna onu gözleriyle izliyordu.

Sözünü sürdürerek:

- Rudin Avrupa'dan annesine pek seyrek mektup yaziyordu ve kendisini ancak bir kez, on gün için görmeye gitmisti.. Yasli kadın o yaninda yokken, yabancilarin elinde öldü; ama ölüm anina dek gözlerini onun resminden ayirmadi. T.'da oturdugum sirada, kadini görmeye giderdim. Iyi ve çok konuksever bir kadindi. Bana hep visne reçeli ikram ederdi. Kadın, oğlu Mityasini çilginca severdi. Peçorin anlayisini bilenler, bizim, her zaman sevmeye az yetenekli olanlari sevdiğimizi söyleyeceklerdir size; ama, bana öyle geliyor ki, bütün analar çocuklarini severler; özellikle yanlarında bulunmayanlari. Sonra Rudin'le Avrupa'da karsilastim. Kadının biri, orada bulunan bizim Rus kadınlarından biri ona askinti olmustu; kendi halinde bir kadincagiz, yasini basini almıs ve çirkince bir seydi; çoğu kez kendi halinde olan kızlar gibi. Onunla oldukça uzun zaman ilgilendi ve sonunda kadini basından silkip atti.. ama, hayır, yoo.. kadın onu basından atti. Ben de onunla arkadasligimi bozdum. Iste, hepsi bu kadar.

Lejnev sustu, eliyle alnini yokladi ve yorulmus gibi koltuga yigildi.

Aleksandra Pavlovna:

- Biliyor musunuz Mihaylo Mihayliç, diye söze basladi; görüyorum ki, siz kötü yürekli bir adamsiniz; dogrusu, Pigasov'dan daha iyi degilsiniz. Anlattiginiz her seyin dogrulugundan ve buna hiçbir sey katmadiginizdan eminim; ama, anlattiklarinizi hiç de hos bir açıdan göstermediniz! O yasli, zavalli kadini, onun bagliligini, onun yalnız basina ölümünü, öteki hanimefendiyi... Bütün bunlara ne gerek var? Biliyor musunuz ki, en iyi bir insanin yasamini bile hiçbir sey eklemeden, öyle anlatabilirsiniz ki, herkes dehset içinde kalir. Bu bir çesit karaçalma degil de, nedir yani?

Lejnev ayaga kalkti ve gene odada gezinmeye basladi.

Ve sonunda:

- Sizi hiç de dehsete düşürmek istemiyorum, Aleksandra Pavlovna, dedi. Ben karaçalan bir adam degilim. (Biraz düşündü, sonra...) Bununla birlikte, aslında bu söylediginizde gerçek payı da var. Ben Rudin'e karaçalmıyordum; ama, kim bilir, belki de o zamandan beri degismeyi basarmistir. Belki de ona karsi haksizlik ediyorum, diye ekledi.

- Iste! görüyor musunuz.. Öyleyse, onunla yeniden ahbap olmaya, onu iyice tanımaya çalışacaginiza ve onun hakkındaki kesin yarginizi bana o zaman bildireceginize söz verin.

- Basüstüne!... Ya sen, Sergey Pavliç, niye susuyorsun?

Volintsev titredi ve uykudan uyandırılmış gibi basini kaldirdi.

- Ne söyleyeyim? Onu tanimiyorum. Bununla birlikte, bugün basım da agriyor.

Aleksandra Pavlovna:

- Ne o, yüzün solgun görünüyor, dedi, hasta olmayasin?

Volintsev:

- Basim agriyor, diye yineledi ve disari çıktı.

Aleksandra Pavlovna ile Lejneve, önce onun arkasından baktılar, sonra da birbirlerine baktılar; ama hiçbirini ötekine bir şey söylemedi. Volintsev'in yüreginde olup bitenler, ne Aleksandra Pavlovna, ne de Lejneve için gizdi.

VI

Aradan iki aydan çok zaman geçti. Bütün bu süre içinde Rudin, Darya Mihaylovna'nın evinden ayrılmadı. Hanimefendi onsuz olamıyordu; kendisinden söz etmesi, düşüncelerini dinlemesi, onun için bir zorunluluk olmuştur. Bir gün parasız kaldığını bahane ederek gitmek istediye de, hanimefendi ona beş yüz ruble verdi. Volintsev'den de iki yüz ruble ödünç aldı. Pigasov, Darya Mihaylovna'yı görmeye eskisinden daha seyrek gelmeye başladı. Rudin'in varlığı onu eziyordu. Gerçi, bu ezilisi duyumsayan yalnızca Pigasov değildi. O:

- Bu bilgiç herifi sevmiyorum, diyordu. Konuşması bile doğal değil; "ben" diyor ve duygulanarak duraklıyor... "Ben," yani, ben... Tıpkı bir Rus öyküsünün kahramanı gibi. Hep de uzun uzun sözcükler kullanıyor. Sen aksirirsin, o da sana, neden öksürmeyip de aksirdiğini uzun uzadıya açıklamaya kalkışır... Övecek olsa, bir üst rütbeye yükseltiyormuş gibi över. Kendi kendisine saldırmaya başlayınca, iler tutar yerini bırakmaz; sen de, artık insan yüzüne bakacak durumu kalmadı, diye düşünürsün. Ne gezer! Kendi kendisine sert bir içki sunmuş gibi, daha da keyifleniyor.

Pandelevski, Rudin'den korkuyor ve ona yaltaklanıyordu. Volintsev'in Rudin'le ilişkisi bir tuhaftı. Rudin ona "sövalye" diyor, yüzüne karşı ve arkasından göklere çıkariyordu; ama Volintsev onu bir türlü sevmiyor ve Rudin onun yanında iyi yanlarını sayıp dökmeye başlayınca, elinde olmadan bir sabırsızlık ve sıkıntı duyuyordu. Acaba benimle alay mı ediyor? diye düşünüyor, yüreği de düşmanca atıyordu. Kendini yenmeye çalışıyor, bununla birlikte, Natalya'yı ondan kiskaniyordu. Gerçi Rudin'in de, tantanalı biçimde selamlamasına, "sövalye" diye seslenmesine ve ondan ödünç para bile almasına karşın, Volintsev'e karşı iyi niyet beslediği kuskuluydu. Bu iki adamın, birbirlerinin elini dostça sıkarken ve göz göze bakışırken neler duyumsadıklarını anlamak zordu...

Basistov, Rudin'e hayranlığını, onun her sözünü yutmayı sürdürüyordu. Rudin ise ona pek önem vermiyordu. Her nasılsa, bir gün sabahın öğleye dek onunla kaldı, önemli dünya olaylarından ve sorunlarından söz etti; onda canlı bir hayranlık uyandırdı; sonra da ondan sogudu. Belli ki, onun temiz ve

sadık insanlar araması, laftan baska bir sey degildi. Darya Mihaylovna'nin evine gidip gelmeye baslayan Lejnev ileyse Rudin, tartismaya bile girismiyor ve ondan çekiniyor gibiydi. Lejnev de ona karsi soguk davranıyor; ama Aleksandra Pavlovna'ya onun hakkındaki son düşüncesini de söylemiyordu; bu da Aleksandra Pavlovna'yi sasirtiyordu. Hanimefendi, Rudin'e sanki tapiyordu, ama Lejnev'e de güvenmiyor degildi. Darya Mihaylovna'nin evindekiler, Rudin'in kaprislerine boyun egiyor ve en ufak istekleri bile yerine getiriliyordu. Gündelik çalışmaların sirasi ona bagliydı. Hiçbir partie de plaisir onsuz düzenlenemezdi. Bununla birlikte o, ani pikniklere pek hevesli olmadigindan, bunlara, çocuk oyunlarına katılan büyükler gibi, kiyidan kösedən, gülümseyerek ve hafifçe canı sikilmis bir ilgiyle katilirdi. Buna karsilik, Darya Mihaylovna'nin çiftliğin yönetimiyle ilgili buyruklarına, çocukların eğitimlerine, çiftlik yönetimiyle ilgili konulara ve genel olarak her seye burnunu sokardi; kadının söylediklerini dinler, ufak tefek seylerden bile canı sikilmaz, kimi değişiklikler ve yenilikler önerirdi. Darya Mihaylovna bundan yalnızca lafta hosnut oluyordu, o kadar. Çiftliğin yönetimiyle ilgili konularda, Darya Mihaylovna, tek gözlü, uysal ve kurnaz bir hileci olan Ukraynali kahyasının dediklerini dinlerdi yalnızca. Adam, "akıl basta degil, yastadır," diyerek hiç sikilmeden siritir ve tek gözünü kirpistirip dururdu.

Rudin, Darya Mihaylovna disında, Natalya'dan baska hiç kimseyle öyle sık ve uzun uzadiya konusmazdı. Ona gizlice kitaplar verir, tasarılarını açıklar, tasarladığı makale ve yapıtlarının ilk sayfalarını okurdu. Natalya çoğu kez hiçbir sey anlamazdı bunlardan. Gerçi, Rudin de onun anlayıp anlamamasına pek bakmıyordu ya; kizin kendisini dinlemesi yetiyordu ona. Natalya ile olan yakınlığı, Darya Mihaylovna'nin pek de hosuna gitmiyordu. "Ama varsin köyde onunla çene çaladursun," diye düşünüyordu, "bir kız gibi onu eglendirsın; bunun pek sakıncası yok.. hem, kız da biraz akıllanmış olur. Petersburg'da bu durumu degistirim."

Darya Mihaylovna yaniliyordu. Natalya'nin Rudin'le çene çalmalarında küçük bir kız hali yoktu. O Rudin'in söylediklerine özlemle dikkat ediyor, bunların önemini anlamaya çalışıyordu; kız kendi düşüncelerini, onun düşünme biçimine uyduruyordu; Rudin onun egiticisi ve önderiydi. Simdilik, kizin yalnızca kafası kaynıyordu... Ama genç bir kizin kafası uzun zaman yalnız basına kaynamaz. Natalya, bahçede, disbudak ağacının ince ve hafif gölgesindeki sırada otururken, Rudin ona Goethe'nin Faust'unu ya da Hoffman'ı ya da Bettin'in Mektuplar'ını ya da Novalis'i okuyor; sürekli olarak okumayı kesip anlayamadığı her seyi ona açıklayıp yorumlamaya baslayınca, Natalya ne tatlı anlar geçiriyordu! Natalya da Almanca'yi, hemen hemen bütün kızlarımız gibi kötü konusuyor, ama iyi anlıyordu. Rudin ise, cosumcu Alman siirine ve felsefesine dalmis, kendi hoslandığı bu dünyalara onu da arkası sıra sürüklüyordu. Bütün bunlar kizin dikkatli bakışlarının önüne, anlamasa da, en iyi biçimde seriliyordu. Rudin'in elinde tuttuğu kitabın sayfalarından, olaganüstü betimlemeler, yeni parlak düşünceler, kizin ruhuna siril siril akan bir pınar gibi dökülüyor; kız, yüce duyguların soylu sevinciyle cosuyor; yüreginde hayranlığın kutsal isigi sessizce parılıyor, alevleniyordu.

Bir seferinde, pencere yanında, gergefin arkasında oturmuş:

- Söyleyin bakalım, Dimitriy Nikolayic, kisin Petersburg'a gideceksiniz, degil mi? diye konusmaya baslamisti.

Rudin, gözden geçirmekte olduğu kitabı dizlerine birakarak:

- Para bulabilirsem gidecegim, dedi.

Uyusuk uyusuk konusuyordu; nedenini anlayamadığı bir yorgunluk duyuyor ve sabahtan beri hiçbir is yapmıyordu.

- Parayı neden bulamayasınız?

Rudin basini salladi:

- Size öyle geliyor!

Rudin, anlamlı bir biçimde yana baktı.

Natalya bir şey söylemek istedi, ama kendini tuttu.

Rudin, eliyle pencereden dışarısını göstererek:

- Bakın, diye söze başladı; su elmayı görüyor musunuz? Kendi meyvelerinin çoklğundan ve ağırlığından iki büklüm olmuş. Dahinin doğru bir belirtisi...

Natalya:

- İki kat olusunun nedeni, alttan dayanakları olmayışı, dedi.

- Sizi anlıyorum, Natalya Alekseyevna; ama bir insanın bunu, yani bir dayanağı bulması, pek de kolay değil.

- Bana öyle geliyor ki, baskalarının acıması.. her neyse, yalnızlık...

Natalya biraz şaşırır gibi oldu ve yüzü kızardı:

- Peki, ya kisin köyde ne yapacaksınız? diye ivedilikle sordu.

- Ne mi yapacağım? O büyük makalemi bitireceğim; hani su bildiğiniz, yaşamda ve sanatta trajik olanla ilgili makale; üç gün önce planını size anlatmıştım. Bitirince onu size göndereceğim.

- Bastıracak mısınız?

- Hayır.

- Neden hayır? Bu sıkıntıya kimin için katlanacaksınız öyleyse?

- Sizin için...

Natalya gözlerini aşağı indirdi:

- Ama, ben o makaleyi anlayamam ki, Dimitriy Nikolayici!

Biraz daha uzakta duran Basistov, alçakgönüllü bir tavırla:

- Makalenin neyle ilgili olduğunu sorabilir miyim? dedi.

Rudin:

- Yaşamda ve sanatta trajik olanla.. diye yineledi. İşte, Basistov da okur. Ama henüz asıl düşünce üzerinde durmadım. Askın trajik önemini, şimdiye dek, kendi kendime bile yeterince açıklayabilmiş değilim.

Rudin, asktan sık sık ve seve seve söz ederdi. Matmazel Boncourt, önceleri daha ask sözcüğünü duyar duymaz, borazan sesi isitmiş eski bir alay beygiri gibi ürkerek kulaklarını diker ve titrerdi, ama sonra alıştı; hatta kimi zaman dudak büküyor ve burnuna arada bir enfiye çekiyordu...

Natalya çekinerek:

- Bana kalırsa askta trajik olan, mutsuz bir ask demektir, dedi.

Rudin:

- Hiç de değil, diye karşı çıktı, bu daha çok askın gülünç yönüdür. Bu konu, tümüyle başka biçimde ortaya konmalıdır; daha derinlemesine incelenmelidir... Ask; bütün giz ondadır; nasıl gelir, nasıl gelişir, nasıl biter. Ask, kimileyin birdenbire, gün gibi sevinçli gelir; kimileyin külün altındaki ateş gibi uzun zaman yanar ve her şey bittiği bir sırada ruha alev gibi girer; kimileyin yürekte yılan gibi sürünür; kimileyin birdenbire dışarı fırlar... Evet, evet; bu önemli bir konudur. Sanki zamanımızda da kim seviyor, âşık olmaya kim cesaret edebiliyor ki?

Ve Rudin düşünceye daldı. Sonra birdenbire:

- Acaba, Sergey Pavliç çoktan beri niçin görünmüyor? diye sordu.

Natalya ürktü ve gergefe eğildi:

- Bilmem, diye fısıldadı.

Rudin ayağa kalkarken:

- Ne olgun ve soylu bir adam! dedi. Bugünkü Rus soylularının en yetkin örneklerinden biri!

Matmazel Boncourt, o Fransız gözleriyle, yan yan baktı.

Rudin odanın içinde söyle bir dolastı.

- Acaba dikkat ettiniz mi? diyerek, topuğu üzerinde sert bir dönüş yaptı; mese sağlam bir ağaçtır; eski yaprakları, ancak yenileri sürmeye başlayınca dökülür, dedi.

Natalya ağır ağır:

- Evet, dikkat ettim, dedi.

- Aynı şey, güçlü bir yürekteki eski ask için de geçerlidir. Ask artık ölmüştür, ama yerinde durmayı sürdürür; ancak yeni bir ask onu yerinden sökebilir.

Natalya yanıt vermedi; "Bu da ne demek?" diye düşündü.

Rudin durakladı, saçlarını silkti ve uzaklaştı.

Natalya da odasına gitti. Küçük yatacığında saskin saskin oturdu. Rudin'in son sözleri üzerinde derin derin düşündü ve birdenbire ellerini sıkıp acı acı ağlamaya başladı. Neye ağladığını Tanrı bilir.

Neden böyle ağladığını kendi de bilmiyordu. Yaslarını siliyor, ama çoktan beri biriken bir kaynaktan akar

gibi yenileri dökülüyordu.

Aynı gün Aleksandra Palovna'nın evinde de, hanimefendiyle Lejnev, Rudin'den söz ediyorlardı. Lejnev önce konuşmaktan çekiniyordu, ama kadın ondan isin aslini öğrenmeye karar vermişti.

Ona:

- Görüyorum ki, Dimitriy Nikolayic sizin eskisi gibi hosunuza gitmiyor. Simdiye dek size özellikle hiçbir sey sormamistim; siz onun hakkında artık bir yargiya varmissinizdir; degismis olup olmadigini ve ondan neden hoslanmadiginizi öğrenmek istiyorum.

Lejnev kendine özgü agir konusmasiyla:

- Sabredemediginize göre, sevinerek... yalniz bakin, kizmaca yok..

- Haydi baslayin, baslayin...

- Birakin da içimdekileri birer birer dökeyim.

- Lütfen, lütfen baslayin.

- E, diye Lejnev yavasça divana uzanarak söze basladi, Rudin'den neden hoslanmadigimi size anlatayim. Gerçi, akilli bir adamdir...

- Hem de nasil!

- Dikkati çekecek denli akilli, ama aslinda bos bir adamdir...

- Bunu söylemek kolay!

Lejnev:

- Ama aslinda bostur, diye yineledi; bununla birlikte, bunun zarari yok. Biz hepimiz bos insanlariz. Onun ruh olarak bir acimasiz ve tembel olusuna ve pek bilgili olmayisina da bir sey demiyorum...

Aleksandra Pavlovna ellerini çirpti:

- Pek bilgili olmayisina ha! Rudin'in mi! diye saskinlikla haykirdi.

Lejnev gene ayni sesle:

- Pek de bilgili degil, diye yineledi; baskasinin hesabina yasamasini, rol yapmasini ve benzeri isleri sever; bunlar haydi neyse.. ama asil kötüsü, buz gibi soguk olusudur.

- O mu, bu atesli ruh mu soguk? diye Aleksandra Pavlovna onun sözünü kesti.

- Evet, buz gibi soguk, kendi de bunu biliyor; ama, atesli görünmeye çalışiyor. Bunda kötü olan bir sey varsa.. diye Lejnev gittikçe daha cosarak konusuyordu, onun tehlikeli bir oyun oynadigidir. Elbette, kendisi için degil; o kendi kâğıtlarina ne bir metelik, ne de kilini koyar; baskalariysa yüregini koyuyor.

Aleksandra Pavlovna:

- Kimden ve neden söz ediyorsunuz, sizi anlamıyorum, dedi.

- Daha da kötüsü, onun dürüst olmayışidir. Akıllı bir adam olsa, sözlerinin degerini bilmesi gerekir; oysa sözünü de parayla satın alıyormuş gibi söylüyor... İyi konustugu su götürmez bir gerçektir. Yalnızca onun konuşması Rus konuşması değildir. Ve son olarak, süslü konuşmak genç delikanlılarda hoş görülür, o yasa gelmiş bir adamın kendi söylevlerinin gürültüsüyle avınması ve böbürlenmesi ayıptır!

- Bana kalırsa Mihaylo Mihayliç, dinleyici açısından, sizin de böbürlenip böbürlenmemeniz arasında bir fark yok...

- Bağışlayın ama Aleksandra Pavlovna, ikisi aynı şey değil. Biri bana bir söz söyler, o söz içime isler; bir baskası aynı sözü ya da daha güzelini söyler, ama o bir kulagımdan girer, ötekinden çıkar. Bu neden böyledir?

Aleksandra Pavlovna onun sözünü kesti:

- Yani, siz aldiris etmeyebilirsiniz.

Lejnev:

- Evet, aldiris etmem, dedi, belki de kulaklarım oldukça hatırı sayılır türdendir. Demek istediğim su ki, Rudin'in söyledikleri her zaman kuru laf olarak kalmaktadır, hiçbir zaman uygulanmayacaktır; oysa bu arada, bu laflar genç bir yüregi sasirtip yıkabilir.

- Kimden.. kimden söz ediyorsunuz, Mihaylo Mihayliç?

Lejnev durdu:

- Kimden söz ettiğimi mi öğrenmek istiyorsunuz? Natalya Alekseyevna'dan. Aleksandra Pavlovna bir an için sasirdi, ama sonra birdenbire güldü:

- Rica ederim! diye söze başladı, kafanızda hep ne garip düşünceler var! Natalya henüz çocuk denecek yasta; eh, bir şey olsa bile, düşünüyor musunuz ki, Darya Mihaylovna...

- Darya Mihaylovna, bencil kadının biridir ve yalnızca kendisi için yasar; ayrıca, çocuklarını eğitmedeki becerisine kendi de öyle inanmıştır ki, onlar için telaslanmak aklından bile geçmiyor. Hem, nasıl olur! Bir bas sallama, bir yüksekte bakış, sonra da her şey yoluna girer. Kendisi bir bilim ve sanat koruyucusu, akıl küpü ve Tanrı bilir daha ne sanan bu hanımefendi, aslında bir sosyete kocakarisinden başka bir şey değildir. Natalya ise çocuk değil; o, inanin bana, sizin ve benim düşündüğümüzden çok daha derin düşünmektedir. Bu derece dürüst, tutkulu ve atesli bir kizin, böyle bir oyuncu ve koketle karşılaştırılması gerekir miydi? Ama, bu da olagan işlerdendir.

- Koket ha! Ona mi koket diyorsunuz?

- Elbette ona... Peki, Aleksandra Pavlovna, siz söyleyin bakayım, onun Darya Mihaylovna'nın evindeki rolü nedir? Evde bir tanrı, bir ermiş olmak, buyruklara, aile dedikodu ve tartismalarına karismak.. bu, bir erkege yakışır mi hiç?

Aleksandra Pavlovna, Lejnev'in yüzüne bakti:

- Sizi tanıyamıyorum, Mihaylo Mihayliç, dedi. Kızardiniz, costunuz. Dogrusu bu iste baska bir sey gizli olmalı...

- E, evet, öyle! Sen kadına kendi düşüncene göre bir isten söz edersin; o da seni baska türlü değil de, özellikle böyle konuşmaya yönlendirir; söyle böyle bir neden uydurmayınca içi rahat etmez.

Aleksandra Pavlovna kızdı:

- Bravo, Mösyö Lejnev! Siz de kadınlara saldırmakta Pigasov'dan hiç geri kalmıyorsunuz; ama ne dersiniz deyin, nasıl derin görüşlü olursanız olun, böyle kısa bir zamanda hepsini ve her şeyi anlamış olduğunuza inanmak bana pek kolay gelmiyor. Sanırım, yanılıyorsunuz. Size kalırsa, Rudin bir tür Tartuffe! (*)

- Sorun şu ki, Tartuffe bile değil. Tartuffe hiç olmazsa neyi elde etmeye çalıştığını biliyordu; oysa beriki, bütün aklına karsın...

- Peki, öyleyse nedir? Agzinizdeki baklayı çıkarın bakalım.

Lejnev ayaga kalktı:

- Bakın, Aleksandra Pavlovna, diye söze başladı, haksız olan sizsiniz, ben değilim. Siz bana, Rudin hakkındaki kesin düşüncelerimden dolayı kızıyorsunuz; onun için böyle konuşmaya hakkım var! Belki de bu hak bana pahalıya mal oldu. Onu iyi tanırım; onunla uzun zaman bir arada yasadım. Anımsıyor musunuz, size bir gün Moskova'daki yaşamimizi anlatmaya söz vermistim. Sanırım bunun zamanı geldi; ama beni dinlemeye sabriniz yetecek mi?

- Anlatın, anlatın.

- E, izninizle.

Lejnev, odada ağır adımlarla dolasmaya başladı; gezinirken duraklıyor ve basını önüne eğiyordu.

Söze başladı:

- Siz, benim küçük yasta öksüz kaldığımı ve 17 yaşından sonra bir büyüğüm bulunmadığını belki bilir, belki bilmezsiniz. Moskova'da teyzemin evinde oturur ve canımın istegini yapardım. Küçükken oldukça hoş, bencil bir çocuktum; yapmacıklardan, kendimi övmekten hoşlanırdım. Üniversiteye girince, bir öğrenci gibi davrandığım için, çok geçmeden adım bir olaya karıştı. Size bunu anlatacak değilim, degmez. Yalan söyledim, üstelik oldukça çirkin bir yalan... Yalanımı çıkardılar, yüzüme vurdular, rezil ettiler beni... Afalladım ve çocuk gibi ağladım. Bu, bir tanıdığın evinde, birçok arkadaşın yanında oluyordu. Hepsi bana kahkahayla gülmeye başladılar; bir üniversite öğrencisi dışında, hepsi; dikkat buyurun, inat edip de yalanımı açıklamadığım sürece bana en çok karşı çıkan oydu. Bana acıdı mı, ne oldu, bilmiyorum; elimden tutup beni kendi odasına götürdü.

Aleksandra Pavlovna:

- O, Rudin miydi yoksa? diye sordu.

- Hayır, değildi.. o, bir insandı.. artık öldü.. olaganüstü bir insandı. Adı Pokorski idi. Onu birkaç sözcükle anlatmaya gücüm yetmez; anlatsam da, baska hiç kimsenin adını agzına almak insanın içinden gelmez. O yüksek, temiz ruhlu bir insandı, bir daha o derecede parlak bir zekâyâ raslamadım. Pokorski, odundan

yapılmış eski bir evin çatı katında, basık ve küçük bir odada oturuyordu; çok yoksuldu, özel ders vererek geçiniyordu. Kimi zaman, konuguna bir bardak çay sunamayacak durumda olurdu. Odasındaki biricik divanı da öyle eskiydi ki, bir kayığı andırıyordu. Bütün bu yoksulluğuna karsın, pek çok geleni gideni vardı; hepsi de onu severdi. O, yürekleri kendine çekiyordu. İnanmazsınız belki, ama onun küçük odasında oturmak, insana öyle tatlı geliyor, öyle nese veriyordu ki... Rudin'le onun evinde tanıştım. O sırada Rudin, prensinden ayrılmıştı.

Aleksandra Pavlovna:

- Pokorski dediginiz kisinin ne gibi bir özelliği vardı? diye sordu.

- Size nasıl söyleyeyim? Siir ve gerçek.. iste, herkesi ona çeken bunlardı. Açık ve geniş bir zekâsı vardı, ayrıca bir çocuk gibi sevimli ve alaycıydı. Onun sakası, kahkahası hâlâ kulaklarımda çinliyor; aynı zamanda:

İyilik mihrabında parlayan

Bir gece kandiliydi o...

Arkadas çevremizden yarı deli bir sair, onu böyle tanımlamıştı.

Aleksandra Pavlovna:

- Peki, konuşması nasıldı? diye bir daha sordu.

- Keyifli olduğu zamanlar iyi konuşurdu, ama öyle olağanüstü değil. Rudin o zaman da ondan yirmi kez daha güzel konuşuyordu.

Lejnev kollarını kavuşturdu ve durakladı:

- Pokorski ve Rudin birbirlerine benzemezlerdi. Rudin ondan çok daha parlak ve sakraktı, konuşması daha akıcı, daha coşkuluydu. Pokorski'den çok daha yetenekli gibi görünüyordu, ama onun yanında bir yoksul gibi kalırdı. Rudin, her düşüncüyü pek iyi isler, ustalıkla tartırdı; ama düşüncelerini kendi kafasından değil, başka yerlerden ve özellikle Pokorski'den alıyordu; görünüşte, Pokorski sessiz, yumusak, dahası, zayıftı; kadınları çilginca severdi, cosmaktan zevk alırdı ve onuruna dokunulmasına asla izin vermezdi. Rudin, atesli, yigit ve yaşam dolu bir adamdı. Onuruna dokunulmadıkça soguktu; ve çekingen bile sanılabilirdi. Ama damarına basınca, küplere binerdi. Her bakımdan insanları elde etmeye çalışır, ama genel düşünceler adına yapardı bunu ve gerçekten, birçokları üzerinde güçlü bir etkisi vardı. Doğrusu onu kimse sevmezdi, ancak onun egemenliğine katlanırlardı; ona bağlanan belki de bir ben vardım... Oysa, Pokorski'ye herkes kendiliğinden bağlıydı. Buna karşılık, Rudin, karşısına ilk çıkanla konuşup tartismaktan hiçbir zaman vazgeçmezdi... Çok kitap okuması değildi, ama gene de Pokorski'den ve hepimizden daha çok okumustu; üstelik, derli toplu bir zekâsı, güçlü bir belleği vardı; gençliği etkileyen de budur! Gençliğe, yargılar verin, yanlış bile olsa size sonuçlar çıkarın! Çok vicdanlı bir adam bunu yapamaz. Gerçeği tam anlamıyla kendiniz de bilmediğiniz için, onu gençliğe veremeyeceğinizi kendilerine söylemeyi hele bir deneyin.. gençlik, oturup da sizi dinlemez bile. Ama onu aldatmak da olanaksızdır. Hiç olmazsa gerçeği bildiğinize yarı yarıya sizin de inanmanız gerekir... İste bundan dolayı Rudin bizim gibileri öylesine etkiliyordu. Görüyorsunuz ya, az önce size onun pek çok kitap okuması olduğunu söylemistim; ama o felsefe kitapları okuyordu, kafası da öyle biçimlenmişti ki, okudugundan genel olan her şeyi süzüyor, isin aslına ve kökenine sarılıyor, buna her yandan doğru ve parlak düşün telleri geçiriyor, ruhsal

bakis açilari açiyordu. Elimi vicdanima koyup da söylemem gerekirse, o zamanki çevremizde hep yarım yamalak öğrenim görmüş çocuklar vardı. Felsefe, sanat, bilim ve yaşam.. bütün bunlar bizim için yalnızca laftan, daha dogrusu çekici, güzel ama daginik ve birbirinden ayrılmış birer kavramdan baska bir sey degildi. Biz, bu kavramların birbiriyle ilgisini, dünyanın genel yasadini anlayamıyor, duyumsamıyorduk; bununla birlikte, yarım yamalak ondan söz ediyor, onun hakkında bir yargiya varmak için kendimizi zorluyorduk... Ilkin Rudin'i dinlerken, genel baglantiyi yakaladigimizi ve perdenin sonunda açildigini sanmistik. Dogrusu, kendi kafasından bir sey eklemeydi, ama tuhaf degil mi, bildigimiz her seyde yetkin bir düzen yaratıyor, darmadaginik olan ögeler birlesiyor, bir araya toplanıyor, karsimizda bir yapı gibi yükseliyor, her sey aydinlanıyor, her yandan bir ruh esiyordu... Hiçbir sey anlamsiz ve raslantisal kalmıyordu; her seyde mantikli bir zorunluluk ve güzellik görölüyor, her sey açık ve ayni zamanda gizemli bir önem kazanıyordu; yaşamdaki her ayrı olay bir akort sesi veriyor, bizler, bir kesfin kutsal dehseti altında bir yürek coskusuyla, kendimizi sonsuz gerçegin büyük bir sey için çağrılmış canlı varliklari, araçlari olarak duyumsuyorduk... Bütün bunlar size gülünç gelmiyor mu?

Aleksandra Pavlovna agir agir:

- Hiç de gelmiyor! dedi, neden öyle düşünöyorsunuz? Sizi tümöyle anlamıyorum; ama gülünç de gelmiyor bana.

Lejnev sözünü sürdürerek:

- Elbette, o zamandan beri epey akillandik, dedi. Bütün bunlar şimdi bize çocukça gelebilir.. ama, bir daha söylüyorum, o zaman biz Rudin'e çok seyler borçluyduk. Kuskusuz ki, Pokorski onunla karsilastirilamayacak denli yüksekti. Pokorski hepimize ates ve güç veriyordu; ama kimileyin kendisini bitkin duyumsar ve susardi. Sinirliydi ve pek saglikli bir adam degildi; ama kanatlarını bir açti mi... Tanrım, nerelere uçmuyordu; göklerin derinliklerinde, ta mavi göklere havalanıyordu! Oysa Rudin'in, bu yakisikli ve güçlü cocugun birçok küçük yönü vardı; dedikodu bile yapıyordu; onda her seye burnunu sokma, her seyi belirleme ve açıklama tutkusu vardı. Onun tez canlı etkinligi hiç azalmıyordu... Siyasal bir varlık! Ondandır, kendisini o zaman tanıdigim gibi söz ediyorum. Ama ne yazık ki, hiç degismemis. Bu yüzden, inançlari da degismemis.. otuz bes yasında!.. Kendisi hakkında herkes bunu kolay kolay söyleyemez.

Aleksandra Pavlovna:

- Oturun, niye böyle suçu beygiri gibi ayakta dolasiyorsunuz? dedi.

Lejnev:

- Bana böyle daha iyi geliyor, dedi. Ama Aleksandra Pavlovna, size sunu söylemeliyim ki, Pokorski'nin çevresine girer girmez, yeniden dogmus gibi oldum: Uslandımdım, her seyi soruyor, derslerime çalışıyor, seviniyor, insanlari sayıyordum; tek sözcökle, sanki bir tapinaga ayak basmıstım. Gerçekten, toplantılarımızın, animsiyorum, Tanrı sizi inandırın, çok güzel ve dokunakli bir hali vardı. Düşünün; bes altı çocuk bas basa vermiş, ortada bir yağ mumu yanıyord, kötü bir çay, bayat ve çok kuru peksimetler yeniyord; bir de yüzlerimizin anlatimini görseydiniz, konusmalarımızı bir isitseydiniz! Herkesin gözleri coskulu, yanaklari kızarmış, yüreklerimiz çarpıyor ve biz Tanrı'dan, insanligin geleceğinden, siirden söz ediyoruz... Kimi zaman bos seyler konusuyor, saçma düşünceler karsısında da hayranlık duyuyorduk; ama ne çıkar!.. Pokorski, ayaklarını altına almış, yanagını eline dayamış, oturuyor; gözleri piril piril. Rudin, odanın ortasında, ayakta, konusuyor, pek etkileyici konusuyor, sözlerine diyecek yok; sarıldayan denizin karsısında genç Demosten gibi, saçı dagılmış sair Subbotin, arada bir uykudaymış gibi, kesik kesik sesler saliveriyor; aramızda, sonsuz ve hiçbir seyin bozmadığı suskunluguyla derin bir düşünür olarak kabul edilen ve bir Alman papazının oğlu olan kırk yasındaki Schiller, özel bir görkemle susuyor; toplantılarımızın Aristophanes'i olan neseli Şçitov, sessizlesiyor ve yalnızca gülümsüyordu; acemilerden

ikisi üçü, büyük bir zevkle dinliyorlar... Gece, hafif ve sessiz, kanatlanmış gibi uçuyor. İşte, artık safak da sökmek üzere, bizler, duygulu, neseli, dürüst, akli basında (o zaman bizde saraptan eser bile yoktu) ve ruhumuzda tatlı bir yorgunlukla evlerimize dagiliyoruz... İnsan o zaman, yıldızlara bile güvenle bakabiliyordu; sanki onlar yaklaşmış ve daha anlaşılabileceklerdi... Ah! ne güzel o günler, onların boş yere geçmesine inanmak istemiyorum. Aslına bakılırsa, boş yere geçmedi; sonradan yaşamın çamuruna batanlar için bile boş geçmiş sayılmaz... Eski arkadaşlarımızdan bu gibi kimselere kaç kez raslamıştım! İnsan bütünü canavarlaşmış görünüyor, ama, Pokorski'nin adı söylenir söylenmez, pis ve karanlık bir odada unutulmuş bir parfüm sisesi açılmış gibi, ondaki bütün soyluluk kalıntıları devinime geçiyordu...

Lejnev sustu; solgun yüzü kızardı.

Aleksandra Pavlovna, Lejnev'e sakinlikle bakarak:

- Rudin'le ne zaman, niçin kavga ettiniz? diye sordu.

- Onunla kavga etmedim, ama Avrupa'da onun nasıl bir adam olduğunu anlayınca, kendimi çektim. Onunla daha Moskova'dayken de kavga edebilirdim. Daha o zaman bana kötü bir oyun oynamıştı.

- Ne yaptı?

- Ne mi yaptı? Bakın, ben.. bunu size nasıl anlatayım? Bunu anlatmak pek yakışmaz bana.. ama.. ben çabuk âşık olan bir insandım.

- Siz mi?

- Ben. Tuhaf değil mi? Ama, doğrusu da buydu... Evet, o sırada çok sevimli bir kızcağızı seviyordum. Bana neden öyle bakıyorsunuz? Kışkırtıcı konusunda size çok daha şakırtıcı bir şey de söyleyebilirim.

- Nedir, öğrenmeme izin verir misiniz?

- Bakın, sorun ne. O zamanlar ben Moskova'dayken, geceleri buluşmaya giderdim. Acaba kiminle, diye düşüneceksiniz. Bahçenin ta ucundaki ihlamur ağacıyla. Ağacın ince, zarif gövdesine sarılır ve bütün doğayı kucaklamış gibi olurum; yüregimse, tatlı bir coşkuyla genişler, sanki bütün doğa, gerçekten içime akardı... İşte, böyle bir insandım ben! Size daha ne söyleyeyim? Belki de siz benim şiir yazmadığımı düşünüyorsunuz. Yazdım, hem de Manfred'e benzes olarak koskoca bir dram yazdım. Dramdaki kişiler arasında göğsü kanlı bir hayalet de vardı; bu, onun kendi kani değil, bütün insanlığın kaniydi. Evet efendim, evet, şakırmayın... Ama durun, size askımdan söz ediyordum. Genç bir kızla tanışmıştım...

Aleksandra Pavlovna:

- Artık ihlamurla buluşmaya gitmekten vazgeçmişsinizdir, dedi.

- Vazgeçtim. Bu kızcağız neseli; açık anlatımlı bakışı ve çınlayan sesiyle, çok iyi ve çok güzel bir yaratıktı.

- Aleksandra Pavlovna, alaylı alaylı:

- Ne de güzel betimliyorsunuz, dedi.

Lejnev:

- Siz de çok ciddi bir eleştirmensiniz, dedi. Evet, bu kız yaşlı babasıyla oturuyordu... Ama, ayrıntılara

girecek degilim. Size bu kizin pek iyi oldugunu da söyleyecegim; öyle ki, siz ona yarim bardak çay koymasini söylersiniz, o, her zaman dörtte üçünü doldurur! İlk karsilasmamizdan üç gün sonra, ben artik tutusmustum; yedinci günse dayanamayarak, Rudin'e her seyi anlattim. Âsik olan genç bir adam çenesini tutamaz; ben de Rudin'e her seyi açıkladim. O zamanlar ben tümüyle onun etkisindeydim ve dobra dobra söyleyeyim, benim üzerimdeki etkisi birçok konuda olumluydu. Ilkin beni yadigamadi, adam etmeye çalisti. Pokorski'yi ben coskuyla seviyor ve onun ruhsal temizligi karsisinda bir tür korku duyuyordum, Rudin'e daha yakindim. Benim bu askimi öğrenince, anlatilmaz bir cosku duydu. Beni kutladi, kucakladi ve öğüt vermeye, bu durumumun önemini uzun uzun açıklamaya basladi. Kulak kesildim... Onun, nasil konustugunu bilirsiniz. Sözleri beni olaganüstü etkiledi. Kendime karsi olan saygim birdenbire yerine geldi, ciddi bir tavir takindim ve gülmekten vazgeçtim. Animsiyorum, o zaman bile, göğsümde degerli bir siviyla dolu bir sise varmis da onu dökmekten korkuyormusum gibi, daha sakinarak yürümeye baslamistim... Çok mutluydum, üstelik bana karsi açıktan açiga ilgi gösteriyorlardi. Rudin sevgilimle tanismayi istedi; dahasi, kizi onunla tanistirmek için ben kendim üsteledim.

Aleksandra Pavlovna sözünü keserek:

- Anliyorum, sorunun ne oldugunu anliyorum, dedi. Rudin sevdiginiz kizi elinizden almis, siz de onu hâlâ bagislayamiyorsunuz... Bahse girerim ki yanilmiyorum!

- Bahsi yitirirsiniz o zaman Aleksandra Pavlovna, yaniliyorsunuz. Rudin sevgilimi almadı, böyle bir istegi hiç olmadı; aslina bakarsanız, benim mutlulugumu yikan o oldu; ama serinkanlilikla düşünülecek olursa, bunun için kendisine simdi tesekkür etmeye hazirim. Ancak o zamanlar, az daha aklimi oynatiyordum. Rudin bana hiç de engel olmak istemiyordu, tam tersine! Ama bütün davranislari, kendisini de baskasini da igneli bir kelebek gibi sözle igneleme konusundaki o ugunsuz aliskanligi yüzünden, her ikimizi de birbirimize kötülemeye kalkisti; iliskimiz, birbirimize karsi nasil davranmamiz gerektiği, duygularimiz ve düşüncelerimiz konularinda baski yaparak bizi hesap vermeye zorluyor, bizi övüyor ve begeniyordu; düşünün, bizimle mektuplasmaya bile basladi!.. Ve bizi büsbütün sasirtti! O zaman, benim o küçük hanimla evlenmemin pek olasiligi yoktu; artik kafamda o kadarcik bir sagduyu vardi, ama dogrusu, biz birkaç ayimizi Paul ve Virjini gibi pek güzel geçirebilirdik. Bu arada anlasmazliklar basladi, ortaya türlü türlü gerginlikler çıktı; kisacasi, isler çorbaya döndü. Sonuçta Rudin, güzel bir günün sabahinda, bir arkadas gibi, olup bitenleri kizin yasli babasina bildirmeyi kutsal bir görev saymis; bildirmis de.

Aleksandra Pavlovna:

- Yok canim! diye haykirdi.

- Evet, hem dikkat buyurun, isin tuhafi, benim onayimla bildirdi! Kafamin o zamanlar nasil karistigini hâlâ animsiyorum; çevremdeki her sey basbayagi dönüyor ve karanlik odadaki gibi ters görünüyordu; beyaz olani kara, kara olani beyaz, yalan olani gerçek, düssel olani da görev gibi görüyordum... Ah! Bunu animsamaktan simdi bile utaniyorum. Rudin ise yilmiyordu! Niye yilsin! Kimi zaman bir göl üzerinde uçan kirlangic gibi, her çeşit anlasmazliklar ve çıkmazlar arasinda süzülürdü.

Aleksandra Pavlovna, basini safça yana egerek kaslarini kaldirdi:

- Demek ki, siz de kizla ayrilmis oldunuz? diye sordu.

- Ayrildim.. hem de iyi ayrilmadim, gücendirecek denli beceriksizce ve gürültülü biçimde... Ben de agliyordum, o da ve niçin agladigimizi Tanrı bilir... Bir Gordium kördüğümü olusmustu ve kesilmesi gerekiyordu; ama bunu yapmak zordu! Bununla birlikte, dünyada her sey daha iyiye dogru gidip düzelir. Kiz da daha iyi biriyle evlendi, simdi de refah içinde.

Aleksandra Pavlovna:

- Ama, açıkça söyleyin; ne de olsa, siz Rudin'i su anda bile bagıslamis degilsiniz, diye söze basladi.

Lejnev:

- Ne? diye sözünü kesti, Rudin'i Avrupa'ya gönderirken ben çocuk gibi agliyordum. Ama açıkça söyleyeyim ki, kusu daha o zaman ruhuma girmisti; sonradan Avrupa'da ona raslayınca.. o zaman artik yasimi basimi almistim. Rudin bana oldugu gibi göründü.

- Onda özellikle neler kesfettiniz?

- Size bir saat önce sözünü ettigim her seyi. Ancak, onun için yargılarim agirsa, onu tanimadigimdan degil... Natalya Alekseyevna'ya gelince, sözlerimi bosuna harcamak istemem; ama siz kardesinizin durumuna dikkat edin.

- Kardesimin mi! Neden?

- Ona bir baksaniza. Hiçbir seyi anlamiyor musunuz?

Aleksandra Pavlovna gözlerini yere indirdi:

- Haklisiniz, diye fisildadi; gerçekten kardesim.. sanirim.. bir süreden beri onu taniyamiyordum... Ama saniyor musunuz ki...

Lejnev fisildayarak:

- Daha yavas, sanirim buraya geliyor, dedi. Bana güvenin, Natalya da çocuk degil, ama ne yazık ki bir çocuk gibi deneyimsiz. Göreceksiniz, bu kız hepimizi sasirtacak.

- Nasil?

- Bakin nasil... Biliyor musunuz ki, özellikle bu tür kızlar suda bogulurlar, zehir yutarlar ve benzeri seyler yaparlar? Onun böyle sessiz olusuna bakmayin; tutkulari güçlü, özyapisiniysa Tanrı bilir!

- Bu kadarina dogrusu aklım ermez, sanirim sairliğiniz tuttu. Sizin gibi soguk yaradılıslı bir adama, sanirim ben de bir yanardag gibi görünüyordumdur!

Lejnev gülerek:

- Oh, hayır, dedi... İs özyapiya gelince, sizde Tanrı'ya sükür, özyapi diye bir sey yok.

- Bu ne küstahlık?

- Bu mu? Bu en büyük iltifattır, rica ederim...

Volintsev odaya girdi; Lejnev'e ve kızkardesine kuskuyla bakti. Son zamanlarda zayıflamisti. Ikisi de onunla konusmaya basladilar; ama onların sakalarına o yalnızca gülümsüyor ve Pigasov'un bir kez onun hakkında dedigi gibi, hüznü bir tavsan gibi bakiyordu. Bununla birlikte, olasıdır ki, yasamda bir kez bile onun gibi kötü bakan bir adam henüz dogmamistir.

Volintsev, Natalya'nin kendisinden uzaklastigini duyumsuyor, sanki onunla birlikte ayaginin altindaki toprak da kayiyordu.

VII

Ertesi gün pazardı, Natalya da yataktan geç kalkmıstı. Bir gün önce, aksama dek çok durgundu, gözyaşlarından utanıyordu ama belli etmiyordu, geceyi de rahatsız geçirmisti. Yarı giyinmiş olarak piyanonun basına oturmuş, Matmazel Boncourt'u uyandırmamak için, ara sıra güçlükle duyulabilir akortlar alıyor ya da soğuk tulara alnını dayayarak uzun süre kipirdamadan kalıyordu. Hep düşünüyordu: Rudin'in kendisi değil, onun söylediği bir söz kafasını yoruyor ve derin düşüncelere dalıyordu. Volintsev'i ara sıra animsiyordu. Onun kendisini sevdiğini de biliyordu; ama düşüncesi onu hemen birakıyordu. Tuhaf bir yürek çarpıntısı içindeydi. Sabahleyin çabucak giyenerak aşağı indi, annesiyle selamlastıktan sonra, bir aralık yalnız basına bahçeye çıktı. Yagmakta olan yagmura karsın, hava sıcakti, aydınlık ve ısıklı bir gündü. Duru gökte, alçak bulutlar güneşini örtmeden hafifçe kayıp gidiyor ve zaman zaman tarlaların üzerine ansızın şaganak yagmur iniyordu. İri, parlak damlalar, elma taneleri gibi kuru bir gürültüyle dökülüyorlardı; güneş, bunların titresen ağı arasında oynuyordu; rüzgârın biraz önce dalgalandırdığı otlar, nemi susamışçasına yutuyor ve hiç kimildanmıyorlardı. Damlalar altında ıslanan ağaçların tüm yaprakları hafif hafif titriyordu; kusların ötüşleri kesilmiyor, yagmurun sarıltısı altında onların civıltılarını dinlemek insana avuntu veriyordu. Tozlu yollardan yükselen duman, damlaların sık ve keskin çarpışlarıyla hafifçe alacalanıyordu. İşte bulut geçti, esmeye başlayan hafif rüzgâr, zümrüt yeşil ve altın sarısı otları birbirine katmaya başladı... Ağaçların birbirine yapışan yaprakları seyrekleşti. Her yandan güçlü, hoş bir koku yükseldi...

Natalya bahçeye indiği sırada, gözyüzü artık bulutlardan hemen tümüyle temizlenmişti. Gökten tazelik ve sessizlik esiyordu, gizli ve belirsiz duygulardan, yürekte tatlı bir üzüntü duyulan, o mutlu ve dingin sessizlik...

Natalya, iki yanı gümüş yapraklı akçakavak ağaçlarıyla kaplı yoldan aşağıya göle doğru gidiyordu; karsısına, birdenbire yerden biter gibi Rudin çıkıverdi.

Kız şasirdi. Rudin kızın yüzüne bakıyordu:

- Yalnız misiniz? diye sordu.

- Evet, yalnızım, dedi Natalya; ama, ben bir dakika için çıktım... Artık dönüyorum.

- Sizi geçireyim.

Kızla yan yana yürümeye başladı:

- Sizi üzgün gibi görüyorum? diye fisildadi.

- Ben mi?... Ben de sizin nesesiz durduğunuzu söylemek istiyordum.

- Belki... Zaman zaman böyle olurum.

- Bunun için benim daha çok nedenim var..

- Neden acaba? Benim üzülecek bir şeyim olmadığını mı sanıyorsunuz?

- Bu yasta yaşamdan zevk almalısınız.

Natalya susarak birkaç adım attı.

- Dimitriy Nikolayich! diye seslendi.

- Efendim!

- Anımsıyor musunuz?... Dün yaptığınız karşılaştırmayı... anımsıyor musunuz?... Hani mese ağacıyla...

- E, anımsadım. Ne oldu?

Natalya, Rudin'e göz ucuyla baktı.

- Siz.. bununla ne demek istiyordunuz?

Rudin basını eğdi ve gözlerini uzaklara dikti.

- Natalya Alekseyevna!, diye söze başladı, kendine özgü ağırbaşlı ve dinleyene içinde saklı bulunanların onda birini bile söylemediğini düşündüren etkili anlatımıyla, Natalya Alekseyevna! Kendi geçmişim konusunda az konuştüğümün ayırımına varmissinizdir. Bazi teller var ki, onlara hiç el sürmek istemiyorum. Yüregim.. içimde olup bitenleri kim ve niçin öğrensin? Bunları sergilemek bana hep kutsallığı çiğnemek gibi gelirdi; ama size karşı içtenim; siz güvenimi kazandınız... Herkes gibi sevmiş olduğumu, acı çektiğimi sizden gizleyemem... Nerede ve nasıl? Bu konuda konuşmaya bile değmez; ama yüregim pek çok sevinç ve pek çok üzüntü gördü.

Rudin biraz sustu; sonra:

- Size dün söylediğim, belki de benimle, benim simdiki durumumla ilgilidir; ama her ne halse bundan söz etmeye bile değmez. Yaşamın bu yönü benim için artık yok. Bana, şimdi yaysız bir arabayla güneşin altında, tozlu yollarda bir duraktan bir duraga sürüklenmekten başka bir şey kalmıyor... Hedefime ne zaman ulaşacağım, ulaşabilecek miyim, Tanrı bilir... İyisi mi, sizden söz edelim.

Natalya onun sözünü keserek:

- Demek ki, Dimitriy Nikolayich, yaşamdan bir şey beklemiyorsunuz!

- Oh, hayır! Çok şeyler bekliyorum, ama kendim için değil... Eylemden, eylemin mutlulugundan hiçbir zaman vazgeçmeyeceğim; ama zevklerden vazgeçtim. Umutlarım, düşlemlerim ve kişisel mutlulugum arasında ortak hiçbir şey yoktur. Ask (bu sözü söylerken omuzlarını silktili).. ask, benim için değildir; ben... aska layık değilim; seven kadın, erkeği tam olarak istemekte haklıdır, oysa ben kendimi tümüyle buna adayamam. Üstelik, hosa gidebilme isteği delikanlilikte güçlüdür; bense epey yaslandım. Ben baskalarını nasıl kandırabilirim? Tanrı vere de kendimi kurtarsam!

- Anlıyorum, diye fisildadi Natalya, büyük davalar pesinde kusanlar, kendilerini düşünmemelidir; acaba bir kadın böyle bir erkeği begenecek durumda değil midir? Tersine, öyle sanıyorum ki bir kadın böyle bir bencile... Size göre, genç erkeklerin ve delikanlıların hepsi bencildir ve hepsi sevdikleri zaman bile yalnızca kendilerini düşünürler, öyle mi? İnanın ki, kadın yalnızca özveriyi anlamakla kalmaz; kendinden

özveride bulunmasını da bilir.

Natalya'nın yanakları hafifçe kızardı, gözleri parıldadı. Rudin'le tanıştığı zamana dek, hiçbir zaman böyle uzun ve böyle ateşli bir konuşma yapmamıştı.

Rudin, alçakgönüllü bir gülümsemeyle:

- Kadının rolü konusundaki kanımı siz birçok kez isitmissinizdir; biliyorsunuz ki, bana göre, Fransa'yi yalnızca Jeanne d'Arc kurtarabilirdi. Ama asıl sorun bunda değil. Siz yaşamın esigindesiniz. Sizin geleceğinizden söz etmek hem neseli bir iş, hem de yararsız değil. Bakın; biliyorsunuz, ben sizin arkadaşınızım; evinizde bir akraba gibiyim... Bu yüzden sorumun bir küstahlık sayılmayacağına inanıyorum. Söyleyin bakayım, yüreğiniz su ana dek rahat mıydı?

Natalya'ya bir yürek çarpıntısı kapladı ve yanıt vermedi. Rudin durakladı, kız da durdu.

Rudin:

- Bana darılmıyorsunuz, değil mi? diye sordu.

Natalya:

- Hayır, dedi, ama hiç beklemiyordum ki, bana...

- Ancak, diye Rudin sözünü sürdürdü, bana yanıt vermeyebilirsiniz. Gizinizi biliyorum.

Natalya birden ona korkuyla baktı.

- Evet... evet... Kimden hoşlandığınızı biliyorum. Ondan daha iyisini seçemeyeceğinizi de size söylemek zorundayım. Çok iyi bir insandır o; sizi mutlu etmesini bilecektir; yaşamın yükü onu çignemis değildir; ruh olarak içten ve açıktır... Sizin mutluluğunuzu sağlayabilir.

- Kimden söz ediyorsunuz, Dimitriy Nikolayici?

- Yoksa kimden söz ettiğimi anlayamıyor musunuz? Elbette, Volintsev'den. Ne? Sanki bu doğru değil mi?

Natalya, Rudin'den biraz uzaklaştı. Büsbütün afallamıştı.

- Sanki o sizi sevmiyor mu? Insaf edin! Sizden gözünü ayırmıyor, her davranışınızı izliyor; sonra, ask saklanabilir mi? Siz de ona ilgi duymuyor musunuz? Anladığıma göre, o, annenizin de hoşuna gidiyor... Sizi seçiminiz...

Natalya, saskinlikle elini yakındaki bir fidana uzatarak onun sözünü kesti:

- Dimitriy Nikolayici, doğrusu, bundan söz etmek tuhafıma gidiyor; ama inanin ki siz yaniliyorsunuz.

Rudin:

- Ben mi yaniliyorum? dedi. Sanmam... Sizinle tanışali çok olmadı; ama sizi artık iyice tanıdım. Öyleyse sizde açıktan açığa gördüğüm bu değişiklik nedir? Yani, siz altı hafta önce ilk gördüğüm zamanki gibi misiniz?.. Hayır, Natalya Alekseyevna, yüreğiniz pek de boş değil.

Natalya ancak anlatilir biçimde:

- Belki de... dedi; ama ne de olsa yaniliyorsunuz.

Rudin:

- Nasil olur? diye sordu.

- Birakin beni, bana bir sey sormayin, diye karsi çikti Natalya ve çabuk adimlarla eve dogru yürüdü. İçinde birdenbire duymaya basladigi seylerden kendi de korkmustu.

Rudin, arkasindan yetiserek onu durdurdu.

- Natalya Alekseyevna! diye konusmaya basladi, bu konusma böyle bitemez; bu, benim için de çok önemli... Sizi nasil anlamaliyim?

- Birakin beni! diye yineledi Natalya.

- Natalya Alekseyevna, Tanri askina!

Rudin'in yüzünde heyecan belirdi, rengi soldu.

Natalya:

- Siz her sey anliyorsunuz, beni de anlamaz gerek! dedi, elini çekti ve hiçbir yana bakmadan yürüdü.

Arkadan Rudin:

- Tek bir söz! diye haykirdi.

Kiz durdu, ama geri dönmedi.

- Siz benden, çünkü karsilastirmayla ne demek istedigimi sordunuz. Bilin ki sizi aldatmak istemiyorum. Ben kendimden, kendi geçmisimden ve sizden söz ettim.

- Ne? Benden mi?

- Evet, sizden; yine söylüyorum, sizi aldatmak istemem... O zaman nasil bir duygudan söz ettigimi simdi biliyorsunuz... Bugüne dek ben hiçbir zaman cesaret edip de...

Natalya birdenbire yüzünü elleriyle örttü ve eve dogru kosmaya basladi.

Rudin'le arasindaki konusmanin bu beklenmedik sonucundan öyle sasirmisti ki, yanindan kosup geçtiği Volintsev'i bile görmedi. O, arkasini bir agaca dayamis, kipirdamadan duruyordu. Çeyrek saat önce Darya Mihaylovna'nin evine gelmis ve ev sahibesini konuk odasinda bulmustu; bir iki söz konustuktan sonra sessizce çikmis ve Natalya'yi aramaya koyulmus, âsiklara özgü bir önseziyle dogru bahçeye inmisti. Natalya'yi bakisiyla izledikten sonra agaçtan ayrilarak, niçin ve nereye oldugunu bilmeden bir iki adim atti. Yaklasinca, Rudin onu gördü. Ikisi de birbirlerinin gözünün içine baktilar, egilerek selam verdiler ve konusmadan uzaklastilar.

Her ikisi de, "Bu böyle bitmeyecektir," diye d s nd .

Volintsev, bahçenin ta ucuna dek yürüdü. Bu durum onu çok  zm st ; gördükleri y regine kursun gibi   km st ; damarlarındaki kan ara sıra   keyle hizlanıyordu. Yagmur gene çiselemeye basladı. Rudin kendi odasına döndü. O da rahat degildi: Kafasındaki d s nceler bir firtınayı andırıyordu. Genç ve dürüst bir ruhun safça ve umulmadık duygusu, herkesin erincini kaçırabilir.

Sofrada olagandisi bir durum vardı. Natalya yüzü solmus, iskemlede zor duruyor ve gözlerini yerden kaldırmıyordu. Volintsev her zamanki gibi onun yanında oturmus, zaman zaman onu zorla konusturuyordu. Raslanti olarak, o gün Pigasov da Darya Mihaylovna'nin evinde yemekteydi. Masa basında herkesten çok konuşan oydu. Söz arasında, insanların da, köpekler gibi kuyruksuzlar ve uzun kuyruklular diye ikiye ayrılamayacağını kanıtlamaya kalkısti:

- İnsanlar, ya dogustan ya da kendi yanlışlarından dolayı kuyruksuz kalırlar, diyordu. Kuyruksuz olmak kötüdür; böyle kimseler, hiçbir şeyi basaramazlar, bunların kendi kendilerine inançları yoktur; ama uzun ve tüylü kuyruğu olanlar, mutludur. Bu gibiler kuyruksuzlardan daha kötü, daha zayıf da olsalar, kendilerinden emindirler; kuyruğu salıverdi mi, herkes bundan zevk alır. Sasılacak olanı su ki, kuyruk, vücudun tümüyle gereksiz bir bölümüdür, öyle degil mi? Kuyruk neye yarar? Oysa herkes iyi yönlerimiz konusunda kuyrugumuza göre yargılıyor bizi.

Pigasov, derin bir g g s geçirdikten sonra:

- Ben kuyruksuzlardanim, diye ekledi ve asıl can sıkıcı olanı da, kuyrugumu kendim koparmıs olmamdır, dedi.

Rudin, ilgisiz bir tavırla:

- Yani, sizden çok daha önce La Rochefoucault'nun söylediğini yinelemek istiyorsunuz: "Kendinden emin ol ki, baskaları da sana inansınlar". Burada kuyruğun ne isı var, anlamıyorum.

Volintsev, kesin bir sesle ortaya konusmaya basladı:

- İzin verin, derken gözleri parıldadı, izin verin de, herkes ne diyecekse istediği gibi anlatsın, dedi. Baskıdan söz ediyorlar.. Bana kalırsa, akıllı diye anılan kimselerin baskısından kötüsü yoktur. Tanrı belalarını versin!

Volintsev'in bu sözleri herkesi sasırttı, hepsi sindi. Rudin, onun yüzüne baktı, ama bakısına dayanamayarak döndü, gülümsedi ve agzını bile açmadı.

Pigasov, "Hoppalaa! Desene, sen de kuyruksuzsun!" diye d s nd . Natalya'nin korkudan  d  patlayacaktı. Darya Mihaylovna, Volintsev'e uzun uzun ve saskinlikle baktıktan sonra, ilk konuşan o oldu ve bakanlardan N.N.'nin köpeğinin olaganüstü güzel olduğundan söz etmeye basladı.

Ögle yemeginden sonra, Volintsev çok durmadı. Natalya ile vedalasırken, dayanamayarak, ona:

- Neden böyle su luymus gibi saskin duruyorsunuz? Siz hiç kimseye karsi suçlu olamazsınız! dedi.

Natalya hiçbir şey anlamadı, yalnızca arkasından baktı.  aydan  nce Rudin ona yaklastı ve gazetesini alıyormus gibi masaya egilerek:

- Bütün bunlar d s gibi, degil mi? Sizi kesinlikle yalnız görmem gerekiyor... Bir dakikacık bile olsa...

Rudin, sonra Matmazel Boncourt'a dönerek:

- İste aradığınız yergi, dedi ve yeniden Natalya'ya eğilerek, fısıltıyla:

- Saat ona doğru terasta olmaya çalışın; sizi leylaklı kameriyede bekleyeceğim... dedi

Aksamin kahramanı Pigasov'du. Rudin, er meydanını ona bırakmıyordu. Pigasov, Darya Mihaylovna'yı çok güldürüyordu; önce, otuz yıl boyunca karısının eteğinin altında bir kılıbık olarak yaşayan ve son derece kadınlaşmış bir komsusunu anlatıyordu; adamcagız bir gün, Pigasov'la yürüyormuş, küçük bir çamur birikintisini atarken çüppesinin eteklerini eliyle, tam kadınların eteklerini topladıkları gibi toplamış. Sonra da, ilk zamanlar mason, sonra karaduygulu ve daha sonra da banker olmak isteyen bir çiftlik sahibini anlattı.

Pigasov ona:

- Filip Stepaniç, masonken nasıldınız? diye sormuş.

- Nasıl olduğumu biliyorsunuz; serçe parmağında upuzun bir tırnak bırakmıyordum.

Ama, Darya Mihaylovna, Pigasov'un asktan söz etmeye başlayarak, kadınların kendisi için de göğüs geçirdiklerine onu inandırmaya çalıştığı sırada katıla katıla gülüyordu; atesli bir Alman kadınının ona "İstah açıcı Afrikancığım", "Nonosum" dedikini anlatıyordu. Darya Mihaylovna gülüyor, Pigasov da yadsımiyordu; söylediğine göre zaferleriyle gerçekten övünmeye hakkı vardı; bir kadını kendisine âşık etmekten kolay bir şey olmadığını ileri sürüyordu. Bunun için herhangi bir kadına on gün sırayla dudaklarında cennetin, gözlerinde de mutluluğun saklı olduğunu; öteki kadınların, onun yanında sıradan birer paçavra olduklarını söylerseniz, böyle bir kadın on birinci günü, cennetin dudaklarında, mutluluğun da gözlerinde gizli olduğuna inanarak sizi sevecektir. Dünyada her şey olabilir. Kimbilir, belki de Pigasov haklıdır.

Saat dokuz buçukta, Rudin artık kameriyedeydi. Gökyüzünün uzak ve solgun derinliğinde tek tük yıldızlar parıldamaya başlamıştı; batıda güneşin kızılığı belli oluyordu. Orada, gökyüzü daha açık ve daha temizdi; yarım daire biçiminde olan ay, salkımlı kayın ağaçlarının siyah ağları arasında altın gibi parlıyordu. Öteki ağaçlar, yapraklarının arasından parıldayan göz gibi deliklerle ya çatınmış birer dev andırıyor ya da karanlık bir yığın oluşturmuyorlardı. Bir tek yaprak kimildanıyordu; leylaklarla akasyaların üst dalları, sanki bir şeye kulak veriyor ve sıcak havada geriniyorlardı. Yakındaki ev kapkara görünüyordu; ışıklarla aydınlanan uzun pencereler kızılmsı bir ışık halinde belli oluyordu. Akşam dingin ve sessizdi; ama bu sessizlikte, tutkulu, bögük bir göğüs geçirme duyumsanıyordu.

Rudin, kollarını göğsünde kavuşturmuş, çevreye dikkatle kulak veriyordu. Yüreği hızla çarpıyor, o da solugunu, elinde olmadan tutuyordu. Sonunda hafif ve hızlı adım sesleri isitti; Natalya kameriyeye girdi.

Rudin ona doğru atıldı ve ellerini yakaladı. Elleri buz gibiydi.

Titrek bir fısıltıyla:

- Natalya Alekseyevna! dedi; sizi görmek istiyordum.. yarını bekleyemezdim. Size bu sabah bile, hiç de kestiremediğim ve açıklayamadığım bir şeyi söylemem gerekiyor; sizi seviyorum!

Natalya'nın Rudin'in avuçlarındaki elleri hafifçe ürperdi.

- Sizi seviyorum, diye yineledi, hem de böyle uzun zamandan beri nasıl yanılabilirdiğimi, sizi çoktan beri sevdiğimi nasıl anlayamadım!.. Ya siz Natalya Alekseyevna, söyleyin, siz?

Natalya güçlükle soluk alabiliyordu.

- Görüyorsunuz, buraya geldim, diyebildi.

- Hayır, söyleyin, beni seviyor musunuz?

- Saniyorum ki... evet... diye fisildadi.

Rudin, kızın ellerini daha çok sikarak, onu kendine doğru çekmek istedi.

Natalya çevresine bakındı.

- Birakin beni, korkuyorum, saniyorum ki biri bizi dinliyor... Tanrı askına, dikkatli olun. Volintsev bir şeyler seziyor.

- Tanrı yardımcısı olsun! Gördünüz ya, ona bugün yanıt bile vermedim... Ah, Natalya Alekseyevna, bilseniz nasıl mutluyum. Bizi artık hiçbir şey ayıramaz!

Natalya onun gözlerine baktı.

- Birakin beni diye fisildadi, gitmeliyim.

- Bir dakika, diye Rudin söze başladı...

- Hayır, birakin beni, birakin..

- Yoksa benden korkuyor musunuz?

- Hayır, hayır, ama zamanidir...

- Öyleyse bir kez daha yineleyin...

- Mutlu olduğunuzu söylüyorsunuz, öyle mi? diye sordu.

- Ben mi? dünyada benden daha mutlu bir kimse yoktur. Yoksa, kuskunuz mu var?

Natalya basını kaldırdı. Kameriyenin gizemli gölgesinde, gecenin göklerinden düşen aydınlıkta, onun soylu, genç ve coskulu olan solgun yüzü çok güzeldi.

- Öyleyse bilin ki, diye söze başladı, ben sizin olacağım.

Rudin:

- Oh! Tanrım! diye haykırdı...

Natalya onun elinden kurtuldu ve kaçtı. Rudin, biraz durduktan sonra ağır adımlarla kameriyeden çıktı. Ay ışığı yüzünü aydınlattı; dudaklarında bir gülümseme vardı.

Rudin, hafifçe:

- Mutluyum, dedi. Sonra da kendi kendisini inandırmak ister gibi, evet... mutluyum, diye yineledi.

Vücudunu doğrulttu, kivircik saçlarını silkti ve elini kolunu neseyle sallayarak, çevik adımlarla bahçeye doğru yürüdü.

Bu arada, leylakli kameriyenin yanındaki yapraklar kimildadi ve Pandelevski ortaya çıktı. Sakinarak çevresine bakındı, basını salladı, dudaklarını sikti, "Öyle mi! Bunun Darya Mihaylovna'ya bildirilmesi gerek!" dedi ve gözden yitti.

VIII

Volintsev eve döndüğünde öyle üzgün ve öyle nesesizdi, kız kardesine öyle isteksiz yanıt veriyordu ve çalışma odasına öyle çabuk kapandı ki, kız kardeşi Lejnev'i çağırmak için adam göndermeye karar verdi. Zor anlarında, hep ona başvururdu. Lejnev, ertesi gün geleceği haberini gönderdi.

Volintsev ertesi sabah da neselenmedi. Çaydan sonra ise gitmek istiyordu, ama kaldı, her zaman pek yapmadığı halde divana uzanıp kitap okumaya başladı. Volintsev yazına karşı ilgi duymaz, şiirlerden de adeta korkardı. "Bu da şiir gibi anlaşılmaz bir şey," der ve sözlerini haklı göstermek için de, Aybulat'ın su dizelerini öne sürerdi:

Yaslı günler bitinceye dek,

Ne gururlu deneyim, ne mantık

Elleriyle koparamaz

Kanlı yaşamın minelerini.

Aleksandra Pavlovna kardesine telasla bakıyor, ama onu sorularıyla rahatsız etmiyordu. Kapının önünde bir araba durdu. Kadın, "E, hele sükür, Lejnev geldi," diye düşündü. Hizmetçi içeriye girdi ve Rudin'in geldiğini haber verdi.

Volintsev kitabı yere attı ve basını kaldırdı.

- Kim gelmiş? diye sordu.

Uzak:

- Dimitriy Nilolayic Rudin, diye yineledi.

Volintsev kalktı:

- Buyur et, gelsin dedi; sen de, kardesim, diyerek Aleksandra Pavlovna'ya döndü:

- Bizi yalnız bırak.

Kız:

- Niye sanki? diye söze başladı...

- Ben biliyorum, diye sinirli sinirli ekledi, senden rica ediyorum.

Rudin içeriye girdi. Volintsev onu soğuk bir edayla selamladı, odanın ortasında olduğu halde ona elini bile uzatmadı.

Rudin:

- Doğru söyleyin, beni beklemiyordunuz değil mi? diye söze başladı ve sapkasını pencereye bıraktı.

Volintsev'in dudakları hafifçe kıpırdıyordu; zor durumdaydı, ama sakinliğini gizlemeye çalışıyordu:

- Doğru, sizi hiç de beklemiyordum, diye onun sözünü kesti, dün olup bitenden sonra, gönderdiğiniz birini beklemek daha yerinde olurdu.

Rudin otururken:

- Ne demek istediğinizi anlıyorum, diye mirıldandı, ve açık konuşmanıza çok sevindim. Böylesi çok daha iyi. Soylu bir adama gelir gibi, size kendim geldim.

Volintsev:

- Acaba iltifatsız olmaz mı? dedi.

- Niçin geldiğimi açıklamak istiyorum.

- Tanışıyoruz; ziyaretime gelemez misiniz? Hem de ziyaretinizle beni ilk kez onurlandırmıyorsunuz ki!

Rudin:

- Ben, soylu bir adamin bir soyluyu ziyaret etmesi gibi size geldim, diye yineledi, simdi, kendimi vicdaninize birakiyorum! Size tam bir guvenim var.

Volintsev, hep eski durumunda duruyor, Rudin'e asik bir yuzle bakiyor ve ara sira biyiklarinin uclarini cekistiriyordu.

- Konu nedir? diye sordu.

- Izin verin.. anlasmaya geldim, elbette; ama, bu oyle birdenbire olamaz ki...

- Niye olmasin?

- Buna ucuincu bir kisi de karisiyor...

- Nasil ucuincu bir kisi?

- Sergey Pavlic, siz beni anliyorsunuz.

- Dimitriy Nikolayic, sizi hic de anlamiyorum.

- Istiyorsunuz ki...

- Istiyorum ki, kestirme konusalim... diyerek, Volintsev onun sozuunu kesti.

Ofkesi ciddilesmeye baslamisti.

Rudin kaslarini catti.

- Izin verin.. simdi yalniziz... Size soyleyeyim. Ancak, siz sanirim isi anliyorsunuz.

Volintsev sabirsizlikla omuzlarini kaldirdi.

- Natalya Alekseyevna'yi sevdigimi soylemek zorundayim; onun da beni sevdigini dusunmek hakkimdir.

Volintsev'in rengi atti, ama hic yanit vermedi, pencereye dogru gitti ve arkasini dondu.

- Anliyorsunuz ki Sergey Pavlic, diye Rudin konusmasini surdurdü, emin olmasaydim...

Volintsev, onun sozuunu hemen keserek:

- Rica ederim! Hic de kusu duymuyorum, dedi... Sanki ne olacak! Hayirli olsun! Bu haberi gelip de bana vermeye sizi hangi seytan duirtti? Bu iste rolüm ne ki?... Kimi sevdiginizden ya da sizi kimin sevdiginden bana ne? Dogrusu anlayamiyorum.

Volintsev pencereye bakmayi surdurüyordu. Sesi boguktu.

Rudin ayaga kalkti:

- Sergey Pavlic, neden size gelmeye karar verdigimi ve neden aramizdaki.. karsilikli sevgimizi gizlemek zorunlulugunu bile duymadigimizi soyleyelim. Size buyuk saygim vardir; bakin size nicin geldim;

istemiyordum.. ikimiz de karsinizda güldürü oynamak istemiyorduk. Natalya Alekseyevna'ya karsi olan duygularinizi biliyorum. Inanin, ben degerimin ne oldugunu biliyorum; onun yüregindeki yerinizi almaya ne denli az layik oldugumu anliyorum; ama, bunun böyle olmasi yazgiysa, yalan, hile ve yapmacik seyler daha mi iyiydi? Anlasmazliklara ve hatta dün yemek sirasinda ortaya çikan olay gibi sahnelere yol açmaktan daha iyi degil midir? Sergey Pavliç, kendiniz söyleyin.

Volintsev kendi kendini yatistirmaya çalisir gibi, kollarini gögsünde kavusturmustu.

Rudin:

- Sergey Pavliç, diye sürdürdü, sizi gücendirdim, bunu anliyorum; ama bizi anlayin... Size olan saygimizi kanitlamak için baska bir yol olmadigini ve sizin içten soylulugunuzun degerini bildigimizi anlayin. İçtenlik, bir baskasiyla tam bir içtenlik yersiz olurdu; ama sizinle.. bu bir görev olmustu. Gizimizin elinizde oldugunu düşünmek, bize zevk veriyor.

Volintsev, zorlama bir kahkaha saliverdi:

- Güveninize tesekkürler! diye haykirdi; yalnızca, suna dikkat buyurun ki, ne sizin gizinizi öğrenmek, ne de kendi gizimi vermek isterdim. Oysa siz onu maliniz gibi kullaniyorsunuz. Ama, izin verin; biz diye konusuyorsunuz. Demek ki, sizin bu ziyaretinizden ve ziyaretinizin amacindan Natalya Alekseyevna'nin da haberi oldugunu düşünebilirim.

Rudin biraz bozuldu.

- Hayir, ben amacimi Natalya Alekseyevna'ya bildirmemistim; ama onun da benim düşüncelerime katilacagini biliyorum.

Volintsev biraz sustuktan, parmaklarini pencerenin pervazinda trampet çalar gibi tikirdattiktan sonra, konusmaya baslayarak:

- Bunlarin hepsi çok iyi, dedi. Gerçi, açık söyleyeyim, bana karsi daha az saygi besleseydiniz, daha iyi olurdu. Dogrusunu söyleyeyim, bu sayginizin hiç geregi yok; simdi sizin benden istediginiz nedir, onu anlayalim.

- Ben hiçbir sey istemiyorum. Yo.. hayir! Ben yalnızca bir sey istiyorum: Beni sinsi, hileci bir adam saymamanizi ve beni anlamanizi istiyorum. Umuyorum ki, içtenligimden artık kuskuyu duymazsiniz. Sergey Pavliç, istiyorum ki, arkadaşça ayrilalim; bana elinizi eskisi gibi uzatmanizi istiyorum.

Volintsev'e yaklasti.

Dönerek bir adım geri çekilen Volintsev:

- Beni bagislayin, saygideger efendim, diye mirildandi, niyetlerinizin tümüyle yerinde oldugunu kabule hazirim; bütün bunlar iyi, güzel; hatta dogru oldugunu düşünelim; ama biz siradan ve alçakgönüllü insanlariz, sizinki gibi yüksek zekâların hamlelerine karsilik verecek durumda degiliz. Size içten görünen sey, bize can sikici ve yersiz görünüyor. Size yalin ve açık görünen, bize karisik ve karanlik geliyor. Bizim gizlediklerimizle siz övünüyorsunuz; sizi nasıl anlayabiliriz? Kusuruma bakmayin; sizi arkadaş da sayamam; size elimi de uzatamam. Bu belki küçüklük olur ama, zaten ben de küçüğüm.

Rudin sapkasini pencereden aldı; acikli bir sesle:

- Sergey Pavliç! dedi, bagislayin; ben umutlarimda aldandim. Benim ziyaretim, gerçekten oldukça tuhafti; ama ben, sizin... (Volintsev bu sirada sabirsiz bir hareket yapti.) Özür dilerim, artık bundan söz edecek degilim. Her seyi gözden geçirince görüyorum ki, siz haklisiniz ve baska türlü de davranamazdiniz. Beni bagislayin ve hiç olmazsa son niyetlerimin temizligine sizi inandirayim. Sizin alçakgönüllülüğünüzden eminim.

Volintsev, öfkeden titreyerek:

- Artık çok oluyorsunuz! diye bagirdi, sizin güveninize hiç de gereksinmem yok, bunun için alçakgönüllülüğüme güvenmeye hiç de hakkınız yoktur.

Rudin bir sey söylemek istiyordu, ama yalnızca ellerini açti, selam verdi ve çıkıp gitti; Volintsev de kendini divana atarak yüzünü duvara çevirdi.

Kapidan, Aleksandra Pavlovna'nin:

- Yanina gelebilir miyim? diyen sesi duyuldu.

Volintsev hemen yanit vermedi ve eliyle çabucak yüzünü sildi. Hafifçe degistirilmis bir sesle:

- Hayir Sasa, biraz bekle, dedi.

Aradan yarim saat geçince, Aleksandra Pavlovna gene kapiya geldi:

- Mihaylo Mihayliç gelmis, görüşmek istiyor musunuz? diye sordu.

Volintsev:

- Istiyorum, dedi, gönder onu buraya.

Lejnevi içeriye girdi:

- Ne var, yoksa hasta misin? diye sordu ve divanın yaninda duran koltuga oturdu.

Volintsev hafifçe kalkti, dirsegine dayandi, dostunun yüzüne uzun uzun bakti ve Rudin'le aralarinda geçen konusmayi ona sözcüğü sözcüğüne anlatti. Natalya'ya karsi olan duygularindan Lejnevi'e hiç söz etmemisti; ama bunlarin Lejnevi için bir giz olmadigini seziyordu.

Volintsev anlatmasini bitirir bitirmez, Lejnevi:

- E, kardes, ben bu ise sastim kaldim, dedi. Ben ondan her türlü acayipligi bekliyordum, ama bu yaptigi... Bununla birlikte, bu konuda kendini gösterdi.

Heyecanlanan Volintsev:

- Rica ederim! Bu dogrudan dogruya yüzüzlüktür. Onu az daha pencereden firlatacaktim! Benim karsimda övünmek mi istedi, yoksa korktu mu? Ne hakla? Bu durumda bir insanin yanina gitmeye nasıl cesaret edersin?..

Volintsev elini savurdu ve sustu.

Lejnev:

- Hayir kardesim, sorun bu degil, diye dinginlikle söze basladi, buna belki de inanmazsin, ama o bunu iyi bir düşünceyle yapmis olacak, vallahi. Görüyorsun ya, soylu ve içtendir; agzini açmak, güzel konustugunu göstermek için fırsat da buluyor; bak, bize gereken nedir, biz neden yoksun olarak yasayamayiz. Dili, onun düşmanidir; ama ayni zamanda ona çok da yardimi dokunuyor.

- Nasil bir agirbaslilikla girip de konustugunu düşünemezsin!

- Eh, bunsuz da olamaz; ceketini bile, kutsal bir görev yapıyormus gibi ilikler. Onu tek basina bir odaya kapatir ve bir kösedden onun orada çevreye nasıl buyruklar savurdugunu gözetlerdim. Üstelik, bir de yalin olmaktan söz ediyor!

Volintsev:

- Söylesene bana kardescigim, nedir bu Tanri askina? Felsefe midir, nedir?

- Sana nasıl söyleyeyim? Bir yandan felsefe gibi görünüyor; öte yandan hiç de öyle gözüküyor. Her türlü saçmayı da felsefeye yüklemek dogru olmaz.

Volintsev onun yüzüne bakti:

- Söyledikleri yalan olmasin, ne dersin?

- Hayir oglum; aldatmadi. Bununla birlikte, biliyor musun ne? Bu konuda bu kadar konustugumuz yeter. Ver, kardescigim, çubuklarimizi tütürelim. Aleksandra Pavlovna'yi da buraya çağiralim. Onun yanında daha tatli söylesiliyor ve daha kolay susuluyor. Bize çay ikram eder.

Volintsev:

- Iyi ya, dedi; sonra da, Sasa gel! diye haykirdi. Aleksandra Pavlovna içeri girdi. Lejnev onun elini yakaladi ve dudaklarina simsiki bastirdi.

Rudin evine karisik ve tuhaf bir ruh durumunda döndü. Kendi kendine kiziyor, kendisini bagislanmaz bir acelecilikle ve çocuklukla suçluyordu. "Az önce yapılan bir budalaligi anlamak gibi can sikici bir sey yoktur," sözü bosuna söylenmemis.

Pismanlik Rudin'i kemiriyordu.

Disleri arasindan, "Beni seytan çekti," diyordu, "Su çiftçinin yanina gitmek! Bu nereden de aklima geldi? Yalnizca küstahlik isiteyim diye mi?...

Darya Mihaylovna'nin evinde olaganüstü bir seyler oluyordu. Ev sahibi kadin ortalarda görünmüyordu; öğle yemegine de gelmemisti. Yanina girip çıkan tek kisi olan Pandelevski'nin güvenle belirttigine göre, bayanin basi agriyormus. Rudin, Natalya'yi da görmedi; kız, Matmazel Boncourt'la birlikte odasında oturuyordu. Yemek odasında onunla karsilasınca, kız kendisine öyle acikli bir bakisla bakti ki, yüregi titredi. Yüzü degismisti, dünden beri sanki basina bir yıkim gelmistti. Belirli olmayan bir takim sezislerin

üzüntüsü Rudin'i ezmeye baslamisti. Bunu unutabilmek için Basistov'la ilgilenmeye basladi; onunla çok konusuyordu; onun atesli ve canli bir delikanli oldugunu; coskusu, umutlari ve sarsilmamis bir inanci bulunduğunu görmüştü. Darya Mihaylovna, aksamüstü iki saat kadar konuk odasında gözüktü. Rudin'e karsi güler yüzlüydü; ama kendisini biraz uzak tutuyor, ya gülümsüyor, ya kaslarini çatiyor, bir seyler anlatmak istercesine burnundan konusuyordu. Durumunda ve tavrinda bir saraylilik ve soyluluk edasi vardi. Son zamanlarda sanki Rudin'e karsi biraz soguk davraniyordu. Omzu üzerinden kadının dimdik duran basina bakarken, "Bu bilmece de nedir acaba?" diye düşünüyordu.

Bilmecenin çözülmesini uzun zaman beklemedi. Gece saat on ikiye dogru odasına dönerken, karanlık koridordan geçti. Biri, birdenbire eline bir kâğıt tutusturdu. Çevresine bakindi; Natalya'nin oda hizmetçisini andiran bir kız yanından uzaklasiyordu. Odasına girince, hizmetçisini gönderdi. Kâgidi açti ve Natalya'nin kendi eliyle yazdigi su satirlari okudu:

"Yarin sabah saat yedide, daha geç degil, mese ormaninin arkasindaki Avdühin Gölüne gelin. Baska herhangi bir zaman olmaz. Bu, son bulusmamiz olacak ve her sey bitmis sayilacaktır, gelerseniz... Gelin, karar vermek gerekiyor..."

Not: Gelmezsem, artık görüşmeyecegiz demektir; o zaman size bildiririm..."

Rudin düşünceye daldi, kâgidi elinde evirdi çevirdi, yastiginin altına soktu, soyundu, yatti. Ama hemen uyuyamadi; sonra tavsan uykusuna daldi ve uyandiginda saat bes bile degildi.

IX

Natalya'nin Rudin'le bulusma yeri olarak gösterdigi Avdühin Gölü, çoktan beri göl olmaktan çıkmisti. Otuz yıl önce suyu akip gitmisti ve o zamanlardan beri birakilmis bir durumdaydi. Yalnızca, bu çukurun bir zamanlar kalın bir çamur tabakasiyla kapli dümdüz dibinden ve bent kalintilarından buranın bir göl olduğu anlasilabilirdi. Burada bir çiftlik evi vardi. Ama çoktan beri onun da yerinde yeller esiyordu. İki ulu çam agaci, evi animsatiyordu. Rüzgâr burada ağaçların yüksek ve seyrek yesilliklerini her zaman hisirdatir ve canli canli inletirdi. Çamlarin dibinde islenmis korkunç bir cinayetle ilgili söylentiler halk arasında dolasiyor ve bu ağaçlardan hiçbirinin, bir kimsenin ölümüne neden olmadan devrilmeyecegi de söyleniyordu. Burada bulunan üçüncü bir çam agaci, bir firtinada yere yikilince, küçük bir kizi ezmisti. Eski gölün çevresindeki bu yerler tekin sayilmazdi; issiz, çıplak ve iç kapayiciydi; güneşli günlerde bile, yakindaki,

çoktan ölmüş ve kurumuş mese ormanı yüzünden daha da ıssız ve siktintili görünüyordu. Kocaman ağaçların seyrek, boz renkli dalları, alçak fundaların üstüne üzünçlü düşlemler gibi sarkıyorlardı. Onlara bakmak, insana korku veriyordu; sanki kötü yürekli yaşlılar basbasa vermiş, kötü şeyler kuruyorlardı. Dar ve az çiğnenmiş bir patika yana sapıyordu. Zorunlu olmadıkça Avdühin Gölü yakınlarından kimse geçmezdi. Natalya, bilerek böyle ıssız bir yer seçmişti. Darya Mihaylovna'nın evinden buraya ancak yarım verstlik bir uzaklık vardı.

Rudin Avdühin Gölü'ne geldiğinde, güneş çoktan yükselmisti; ama neseli bir sabah değildi. Süt beyaz renkli sık bulutlar gökyüzünü kaplamisti; rüzgâr ılık çalarak ve inleyerek onları çabucak dağıtıyordu. Rudin yapışkan labada ve kararmış ısırgan otlarıyla kaplı bendin üzerinde aşağı yukarı gezinmeye başladı. Dingin değildi. Bu buluşmalar, bu yeni duyular onu ilgilendiriyor ve coşkulandırıyor; özellikle, çünkü nattan sonra... Bu isin sonunun yaklaştığını görüyor ve içten içe üzülmüyordu; gerçi, onun büyük bir gözüpeklikle kollarını göğsüne kavuşturup çevreyi gözleyişini gören kimse, bunun böyle olduğunu düşünmezdi. Pigasov, onun için bir seferinde bos yere dememisti, "Basi Çin kuklaları gibi hep ağır çekiyor," diye. Ama bir tek basla, ne denli güçlü olursa olsun, insan için kendi içinde olup bitenleri bile anlaması zordur...

O akıllı ve derin görüşlü Rudin, Natalya'yı sevip sevmediği, onun için acı çekip çekmediği ve ayrılınca da acı çekeceği konusunda kesin bir söz söyleyecek durumda değildi. Neden kendisini Lovlas'a bile benzetmeden, gerçeği onun için itiraf etmeli, zavallı kızın huzurunu kaçırmisti? Kızı neden gizli bir ürpermeyle bekliyordu? Bunun bir tek yaniti vardı: Tutkusuz insanlar kadar kolay sürüklenen olmaz.

Rudin bentte dolasıyor, Natalya da kirdaki kestirme yoldan, ıslak otların üstünden yürüyerek ona doğru hızla yürüyordu.

Arkasından yürüyen ve ona zor yetisen hizmetçisi Masa:

- Küçük hanım! Küçük hanım! Ayaklarınızı ıslatacaksınız, diyordu.

Natalya onu dinlemeden, gelisigüzel kosuyordu.

Masa:

- Tanrı vere de bizi görmeseler! diyordu. Ben evden nasıl çıktığımıza sasiyorum. Ne olur, su matmazel uyanmasa.. İyi ki, uzak değilim.

Sonra, bendin üstünde yontu gibi duran Rudin'i görünce:

- Ah, baksana bekliyor; yalnızca, bu yüksek yerde beklemeseydi, keske çukura gitseydi.

Natalya durdu:

- Masa, burada çamların yanında bekle, diye mirildandi ve göle inmeye başladı.

Rudin ona doğru yaklaştı ve sakinlik içinde durdu. O, kızın yüzünde hiç böyle bir anlatım görmemisti. Kasları çatık, dudakları sıkılmış, gözleri dosdoğru ve ciddi bakıyordu.

- Dimitriy Nikolayîç, diye söze başladı, şimdi zamanımız yok. Bes dakika için geldim. Annemin her şeyi bildiğini size söylemeliyim. Bay Pandelevski bizi görmüş ve üç gün önce anneme anlatmış. O her zaman annemin casusluğunu yapar. Annem dün beni yanına çağırdı.

Rudin:

- Aman Tanrim! - diye haykirdi; bu korkunç bir sey.. Peki, anneniz size ne dedi?
- Bana kizmadi, çikismadi da; yalnızca düşüncesizligimden dolayı beni azarladi.
- O kadar mi?
- Evet ve beni sizin kariniz olarak görmektense, benim ölümü görmeyi yegledigini söyledi.
- Sahi, bunu dedi mi?
- Evet; hem de üstelik, sizin hiç de benimle evlenmek isteginde olmadiginizi, sizin yalnızca söyle can sikintisinden pesime takildiginizi, sizden bunu beklemedigini; bununla birlikte, sizinle sık görüşmeme izin verdigidinden, bu iste kendisinin de suçu olduğunu.. beni akilli bir kız sandigi için kendisini çok sasirttigimi ve daha birçok sey söyledi. Ama hepsi aklimde kalmadi.

Natalya, bütün bunlari düpedüz ve tekdüze bir sesle söyledi.

Rudin:

- Ya siz, Natalya Alekseyevna, siz ona ne dediniz? diye sordu.
- Ne mi dedim? diye Natalya yineledi... Siz simdi ne yapmak niyetindesiniz?

Rudin:

- Tanrim, ey Tanrim, diye haykirdi, bu çok acimasizca oluyor! Bu denli çabuk! Böyle birdenbire bir darbe! Demek, anneniz bu derece öfkelen-di?
- Evet, evet, adinizi bile isitmek istemiyor.
- Iste bu korkunç! Yani, hiçbir umut yok mu?
- Hiç yok.
- Neden bu denli mutsuzuz. Su Pandelevski de çok nefret edilecek adam! Natalya Alekseyevna, siz bana ne yapmak niyetinde olduğumu soruyorsunuz. Basım dönüyor ve hiçbir sey düşünecek durumda degilim... Ancak yikimimi duyumsayabiliyorum... Sasiyorum, serinkanliliginizi nasıl koruyabiliyorsunuz!

Natalya:

- Kendimi serinkanli mi duyumsuyorum saniyorsunuz?

Rudin, bendin üzerinde gezinmeye basladi. Natalya gözünü ondan ayirmiyordu; sonunda:

- Anneniz size bir seyler sormadi mi? diye konustu.
- Siz sevip sevmedigimi sordu.
- Peki... Ya siz?

Natalya sustu.

- Ben yalan söylemedim.

Rudin onun elinden tuttu:

- Her zaman, her seyde soylu kiz! Oh, bir genç kiz yuğegi, saf altındandır. Ama anneniz, evlenmemizin olanaksız olduğu konusundaki dsncesini öyle kesin bir dille mi söyledi?

- Evet, kesin. Size söylediğim gibi; sizin benimle evlenmeyi dsnmediginize inanmıs bir kez.

- Demek ki, beni bir yalanci sayiyor! Neden acaba?

Ve Rudin elleriyle basini uttu.

Natalya:

- Dimitriy Nikolayic! diye mirildandi, biz bosuna zaman yitiriyoruz. Unutmayin ki, bu sizinle son grsmemiz. Buraya aglamak için, yakınmak için gelmedim; görüyorsunuz ki aglamıyorum. Buraya, ne gt vereceğinizi öğrenmek için geldim.

- Size nasıl bir gt verebilirim, Natalya Alekseyevna?

- Bu da ne demek? Siz erkeksiniz, size inanmaya alistim, size sonuna değin inanacagim. Söyleyin, amaciniz nedir?

- Benim amacim mi? Anneniz belki de beni evine almayacaktır.

- Belki de. Bana daha dn, sizinle ahabligi kesmek zorunda olduğunu söyledi. Ama siz benim soruma yanit vermiyorsunuz.

- Hangi sorunuza?

- Ne dsnyorsunuz, simdi ne yapmamiz gerek?

Rudin:

- Ne mi yapalim? dedi, elbette boyun egecegiz.

Natalya agir agir:

- Boyun egelim, diye yineledi ve kani dudaklarindan çekildi.

Rudin:

- Yazgimiza boyun egelim, diye sürdürdü konusmasını. Baska ne yapabiliriz ki? Bunun nasıl aci, agir ve dayanılmaz olduğunu çok iyi biliyorum; ama kendiniz dsnn Natalya Alekseyevna, ben yoksul bir adamim... Dogrusu ben alisabilirim; zengin bile olsam, ailenizden sizi zorla alıp götürmeme, annenizin öfkesine dayanabilir misiniz?.. Hayir, Natalya Alekseyevna, bu dsnlemez bile. Grlyor ki, bizim bir arada yasamamiz alnimiza yazilmamis ve dslemledigim o mutluluk da, bana göre degil!

Natalya birdenbire elleriyle yüzünü örttü ve ağlamaya başladı. Rudin onun yanına sokuldu.

- Natalya Alekseyevna! Sevgili Natalya! diye sıcak bir sesle konuşmaya başladı, ağlamayın, ne olur beni üzmeyin, sakın olun...

Natalya basını kaldırdı:

- Bana sakın olmamı söylüyorsunuz, diye söze başladı ve gözleri yasların arasından parıldadı:

- Ben sizin düşündüğünüz şey için ağlamıyorum. Gücüme giden o değil; sizinle kendimi aldatmış olduğuma üzülüyorum. Nasıl! Size öğüt vermeniz için geliyorum, hem de nasıl bir anda! Sizin de ilk sözünüz.. boyun egelim! İşte özgürlük, özveri ve daha bilmem ne konusundaki düşüncelerinizi nasıl uyguluyorsunuz!

Kızın sesi kısıldı. Sasıran Rudin:

- Ama Natalya Alekseyevna, diye söze başladı, unutmayın ki.. ben sözlerimden vazgeçmiş değilim... yalnızca...

Kız yeni bir güçle konuşmaya başlayarak:

- Siz bana, annem, sizinle evlenmektense, ölmeme razı olacağını söylediği zaman, ona ne dediğimi soruyordunuz; ona, "Baskasıyla evlenmektense, ölmeyi yeglerim!" dedim... Sizse, boyun egelim, diyorsunuz. Demek ki, annem haklıymış; siz gerçekten yapacak başka isiniz olmadığından benimle alay etmek istemisiniz...

Rudin onu:

- Ant içerim, Natalya Alekseyevna.. inanin ki.. diye inandirmaya çalışıyordu.

Ama, kız artık onu dinlemiyordu.

- Niye beni durdurmadınız? Niye siz kendiniz de... Yoksa, engeller çıkabileceğini mi düşünüyordunuz? Bundan söz etmekten utanıyorum.. ama, iste artık her şey bitti.

Rudin:

- Biraz yatışmanız gerek, Natalya Alekseyevna, diye konuşmaya başladı; nasıl davranacağımızı birlikte düşünmeliyiz.

- Siz özveriden öyle çok söz ediyordunuz ki, diye kız onun sözünü kesti, ama biliyorsunuz, bana bugün, şimdi, "seni seviyorum, ancak evlenemem ve geleceğinden sorumlu olamam, ver elini ve beni izle," deseydiniz, biliyor musunuz, sizinle gelirdim; çünkü, her şeyi göze almıştım. Ama doğrusu, sözle davranış arasında dağlar var ve siz, şimdi üç gün önce, öğleyin Volintsev'in önünde korktunuz gibi korktunuz.

Rudin'in yüzü kızardı. Natalya'nın beklenmedik coşkuluğu onu sasırtmıştı; kızın son sözleriye onuruna dokundu.

- Siz şimdi çok sinirlisiniz, Natalya Alekseyevna, beni nasıl insafsızca gücendirdiğinizi anlayamazsınız. Umarım zamanla bana hak vereceksiniz, sizin dediğiniz gibi, bana hiçbir yükümlülük yüklemeyen mutluluktan vazgeçmenin neye mal olduğunu anlayacaksınız. Varlığınız, benim için dünyada her şeyden

değerlidir; ben yararlanmayı düşünseydim, dünyanın en alçak adamı olurdum...

Natalya:

- Belki, belki.. diye onun sözünü kesti, siz belki de haklisiniz, ama ben ne söyledigimi bilmiyorum. Size şimdiye dek inanıyordum, her sözünüze inanıyordum... Bundan sonra, rica ederim, sözlerinizi ölçerek konuşun, onları düşünmeden harcamayın. Sizi sevdiğimi söyledigimde, bu sözün ne demek olduğunu biliyordum. Her şeye hazırdım. Şimdiyse, verdiğiniz bu dersten dolayı size teşekkür ederek, esenlesmem kalıyor.

- Durun, Tanrı askına, Natalya Alekseyevna, size yalvarıyorum. Ant içirim ki, nefretinizi gerektirecek bir davranışta bulunmadım. Biraz da siz benim durumumu düşünün; sizden ve kendimden ben sorumluyum. Sizi içtenlikle sevmeseydim... Tanrım, birlikte kaçmamızı salık verirdim. Er ya da geç, anneniz bizi bağışlayacaktır ve o zaman... Ama, kendi mutluluğumu düşünmeden önce...

Rudin sustu. Natalya'nın doğruca ona dikilen gözleri kendisini rahatsız ediyordu.

- Bana, dürüst bir adam olduğunuzu kanıtlamaya çalışıyorsunuz, Dimitriy Nikolayich! dedi. Ben bundan kasku duymuyorum. Siz iki yüzlü davrananlardan değilsiniz.. sanki ben bu kaniya varmak mı istiyordum, bunun için mi buraya geldim?...

- Ben bunu beklemiyordum, Natalya Alekseyevna..

- Ha, şimdi ne demek istediğiniz anlaşıldı. Evet, siz bütün bunları beklemiyordunuz; siz beni tanımiyordunuz. Rahatsız olmayın.. siz beni sevmiyorsunuz.. ben de kimseyi zorlayacak değilim.

Rudin:

- Sizi seviyorum, diye haykirdi.

Natalya irkildi:

- Belki... Ama, beni nasıl seviyorsunuz? Dimitriy Nikolayich, bütün sözlerinizi animsiyorum. Animsiyor musunuz, bana, tam bir esitlik olmadıkça ask olmaz, demistiniz... Düzey olarak siz benden çok yükseksiniz, dengim değilsiniz... Ben adil bir biçimde cezalandırıldım. Sizi, kendinize daha çok yarasan çalışmalar bekliyor. Bu günü unutamayacağım; elveda!

- Natalya Alekseyevna, gidiyor musunuz? Böyle mi ayrılacaktık?

Rudin elini kiza uzattı. Natalya durdu. Onun yalvaran sesi, sanki kizi duraksamaya düsürmüştü. Sonunda:

- Hayır, diye konuşabildi, içimde bir şeyin kırıldığını duyuyorum. Buraya geldim, sizinle hummaya tutulmuş gibi konuştum; kendime gelmeliyim şimdi. Bu olmamalı, bunun olmaması gerektiğini kendiniz söylediniz, bu olmayacaktır. Tanrım, ben buraya gelirken, aklımda, kendi evimle, bütün geçmişimle esenlesiyordum. Ya sonra? Sonra burada kime rasladım? Korkak adamın birine... Ailemden ayrılamayacağımı da nereden bildiniz? "Anneniz razı değil... Ne korkunç şey!" Sizden duyduklarım bunlardır. Rudin, siz misiniz? Sizi tanıyamıyorum. Hayır! Hosça kalın! Ah! Beni sevseydiniz, bunu şimdi anlardım, su anda... Hayır, hayır! Elveda!..

Çabucak döndü ve merak ederek ona çoktan beri elle isaret etmeye başlamış olan Masa'ya doğru kosmaya başladı.

Rudin, Natalya'nin arkasından:

- Asil korkan sizsiniz, ben degilim! diye bagirdi.

Kiz ona artik önem vermeden, kirdan evine dogru kosar adim gidiyordu. Bir aksilige ugramadan yatak odasina geldi; ama esikten adimini atar atmaz, gücü kesildi ve baygin bir durumda Masa'nin kollarina düstü.

Rudin ise uzun süre bentte durdu; sonra ürkerek, agir adimlarla patikaya geldi ve yavas yavas yürümeye basladi. Çok utanmis ve gücenmistti. "Yaman bir kizmis," diye düşünüyordu. "Hem de daha on sekiz yasinda! Hayir, ben onu tanimiyormusum. Ne olaganüstü bir kizmis. Ne güçlü bir istenci var! Hakli; o, benim ona duymus oldugumdan daha baska türlü bir sevgiyi hak ediyor." Sonra "Duymus oldugumdan mi?" diye sordu kendi kendine. "Yoksa ben, artik sevgi duymuyor muyum? Demek ki bunun böyle bitmesi yazgiymis. Onun yaninda nasil da asagilik, nasil da zavalliymisim!"

Küçük bir yaylinin hafif gürültüsü Rudin'i gözlerini kaldirmak zorunda birakti. Karsidan her zamanki atıyla Lejnef geliyordu. Rudin onunla susarak selamlasti ve birden, bir düşünceyle yolundan dönerek ivedilikle Darya Mihaylovna'nin evine dogru yollandi.

Lejnef ona yol verdi, arkasından bakti ve biraz düşündükten sonra atini geri döndürerek yeniden geceyi yaninda geçirmis oldugu Volintsev'e gitti. Onu uykuda buldu; uyandirmamalarini söyledi ve çayı beklemek üzere balkonda oturup çubugunu yakti.

X

Volintsev saat ona dogru uyandi ve Lejnef'in balkonda oturdugunu öğrenince, çok sasti; yanina gelmesi için rica etmelerini söyledi.

Ona:

- Ne oldu? diye sordu. Hani eve gitmek istiyordun?

- Evet, istiyordum, ama Rudin'e rasladim.. Kirda yalnız basına dolasiyordu; çok üzgündü. Bunun için döndüm.

- Rudin'e rasladigin için mi döndün?

- Dogrusunu söyleyeyim, niçin döndüğümü ben de bilmiyorum; belki de seni animsadiğim için; canım seninle oturmak istedi; eve nasılsa yetisirim.

Volintsev gururlu bir edayla güldü.

- Evet, Rudin'i düşünürken, aynı zamanda beni de animsamamak olmaz.. Bana bak! diye yüksek sesle haykirdi, bize çay getir!

Ahbaplar çay içmeye başladılar. Lejnev çiftlik islerinden ve ambarları mukavvayla yeni bir yöntemle kaplamaktan söz etti..

Volintsev birdenbire yerinden fırlayarak, masaya öyle bir hızla vurdu ki, bardaklar, tabaklar bile sangirdadi.

- Hayır! diye haykirdi, buna artık dayanamam! Bu kendini beğenmiş herifi düelloya çağıracağım, isterse beni vursun, yoksa kursunu onun okuması alnına yerleştiririm!

Lejnev:

- Ne yapıyorsun yahu, delirdin mi Tanrı askına? diye söylendi; bu ne biçim bağırma böyle? Çubugumu elimden düşürdüm... Ne oluyorsun?

- Onun adını duydukça, sinirlenmemek elimde değil; isitince kan beynime çıkıyor.

Lejnev çubugunu yerden alırken:

- Yeter kardeşim, yeter! Ayıp değil mi, dedi, aldırma! Bırak sunu!..

Volintsev odada dolarak:

- O beni asagiladi, dedi. Evet, beni asagiladi. Bunu sen de kabul etmelisin. İlk zamanlarda anlayamadım; beni sasirtti.. bunu kimse de bekleyemezdi ki. Ama benimle alay edilemeyeceğini ona göstereceğim! Onu, su ilençli filozofu keklik gibi vuracağım.

- Bu davranışınla çok bir şey mi kazanacağını sanıyorsun? Kız kardeşinden söz etmiyorum. Biliyorum, tutku senin gözünü karartmış.. sana kardeşin falan viz gelir. Öteki beyefendiye gelince, ne düşünüyorsun, filozofu öldürmekle işlerin yoluna girecek mi sanki?

Volintsev kendini koltuga attı:

- O zaman çeker bir yerlere giderim. Yoksa, burada üzüntü yüregime çöktü; kendime yer bulamıyorum.

- Gitmek, evet anlarım, o baska konu. Buna razıyım. Sana biliyor musun ne öneriyorum? Gel seninle Kafkasya'ya gidelim, ya da doğrudan doğruya Ukrayna'ya galuski (*) yemeye. Çok hos olur, kardesim.

- Peki, ama kız kardesimi kime bırakayım?

- Sanki Aleksandra Pavlovna da ne diye bizimle gelmesin? Vallahi pek iyi olur. Onunla ilgilenmeyi ben üzerime alırım! Onun hiçbir şeyini eksik etmem; isterse her gece penceresinin altında serenat da söylerim; arabacılara kolanya serper, yollara da çiçekler yayarım. Biz ikimiz, kardesim, seninle yeniden dünyaya dogmus gibi olacağız; öyle zevk alacağız, göbeklerimizi öyle sisireceğiz ki, döndükten sonra artık bizi ne ask etkiler, ne de mesk!

- Misa, sen hep isin alayındasın!

- Hiç de alayında değilim. Bu parlak düşünce benim değil, senin kafanda doğdu.

Volintsev:

- Hayır! Saçma! diye gene bağırdı. Ben dövüsmek, onunla dövüsmek istiyorum!

- Bak, gene basladın! Bugün amma da sinirlisin kardes!..

Bir adam elinde bir mektupla içeriye girdi.

Lejnev:

- Kimden? diye sordu.

- Dimitriy Nikolaviç Rudin'den. Lasunuskilerin adami getirdi.

Volintsev:

- Rudin'den mi? Kime?

- Size, efendimiz.

- Bana mi? Ver bakayım.

Volintsev mektubu aldı, çabucak açtı, okumaya başladı. Lejnev mektubu dikkatle izliyordu; tuhaf şey, Volintsev'in yüzünde hemen hemen sevinçli bir saskinlik belirdi; kolları yana düştü.

Lejnev:

- Ne var? diye sordu.

Volintsev hafif bir sesle:

- Al oku, diye mektubu ona uzattı.

Lejnev okumaya başladı. Rudin sunlari yaziyordu:

Sayın Bay Sergey Pavliç!

Ben bugün Darya Mihaylovna'nın evinden ayrılıyorum, hem de sonsuza dek ayrılıyorum. Bu, sanırım sizi çok sasirtacaktır. Özellikle dünkü olaydan sonra. Benim böyle davranmama yol açan nedenleri size açıklayamam; ama sanıyorum ki, yola çıkacağımı size bildirmek zorundayım. Beni sevmiyor ve kötü bir adam sayıyorsunuz. Kendimi haklı çıkarmak niyetinde degilim; zaman haklı olduğumu gösterecektir. Bence, bir yargiya varmış kimseye, bu yargisinin yanlış olduğunu kanıtlamaya çalışmak yersizdir ve bir erkege yakışmaz. Beni anlamak isteyen, nedenlerimi görecektir, anlamak istemeyen ya da anlamayanın suçlamalarıysa beni hiç ilgilendirmez. Ben sizi anlamakta yanıldım. Bana göre, siz eskiden olduğu gibi soylu ve dürüst bir adam olarak kalıyorsunuz; ama, ben içinde geliştigimiz o çevreden daha yüksekte durmasını bileceğinizi sanmistim; yanıldım. Ne yapalım? İlk ve son defalık degil. Size yinelıyorum; Ben gidiyorum. Size mutluluk dilerim. Inanın ki, benim bu dileğim çok içtendir. Umarım ki, şimdi mutlu olacaksınız. Zamanla, belki de hakkimdaki düşüncelerinizi degistireceksiniz. Bundan sonra, bir gün gene görüşüp görüşmeyeceğimizi bilmiyorum; ama, her seye karsın, size içten saygılarımı sunuyorum.

D. P.

Not: Size borçlu bulunduğum iki yüz rubleyi T. eyaletindeki köyüme varır varmaz göndereceğim. Bu mektuptan Darya Mihaylovna'ya söz etmemenizi de ayrıca rica ederim.

İkinci not: Bir sonuncu ve önemli rica daha: Şimdi yola çıkmakta olduğumdan, size yapmış olduğum ziyaretimden Natalya Alekseyevna'ya söz etmeyeceğinizi umarım.

Lejnev mektubu bitirir bitirmez, Volintsev:

- Buna ne dersin? diye sordu.

Lejnev:

- Ne diyeyim! Dogululara özgü bir "Allah! Allah!" deyip parmagımı saskinlikle isirmaktan baska ne yapabilirim! Gidiyormuş.. Eh! Yolu açık olsun! Ama dikkate değer olanı su ki: Bu mektubu yazmayı da borç saymış, sana olan ziyaretini de borç duygusuyla yapmıştı... Bu efendilerin agzında da, her adımda borç, borç! Lejnev, gülererek "not"taki borçla ilgili satırları anıstırmıştı.

Volintsev:

- Hem de ne cevherler yumurtluyor, diye haykirdi. Beni anlamakta yanılmışmış, bilmem hangi çevreden daha yüksekte kalmamı bekliyormuş. Tanrım, bu saçmalar da neymiş.. siirden beter!

Lejnev yanıt vermedi; yalnızca gözleri gülümsedi. Volintsev kalktı:

- Darya Mihaylovna'ya gitmek istiyorum, dedi, bütün bunların ne demek olduğunu anlamak istiyorum..

- Hele dur, kardeş; defolup gitmesi için ona zaman bırak. Sanki gene ona raslamak mı istiyorsun? Nasılsa defolup gidecek, daha ne istiyorsun? Yatıp da uyuman, daha hayırlıdır; sen gerçekten bütün gece bir yandan öbür yana dönmüş durmuşsun. Şimdi işlerin artık yoluna giriyor...

- Bu sonucu da nereden çıkariyorsun?

- Bana öyle geliyor. Gerçekten, uyusan çok iyi edersin; ben de kız kardeşinin yanına gider, biraz da

onunla otururum.

- Canim hiç de uyumak istemiyor. Ne diye uyuyacakmisim?..

Volintsev paltosunun eteklerini çekistirerek:

- Gider tarlalara bakarim daha iyi, dedi.

- O da iyi. Git kardesim, git tarlalarına bir göz at...

Volintsev gittikten sonra, Lejneve de Aleksandra Pavlovna'nin evine gitti. Kadini konuk odasında buldu. Aleksandra Pavlovna onu gülererek selamladi. Onun gelisine her zaman sevinirdi; ama bugün yüzü asikti. Rudin'in dünkü ziyareti onu rahatsız etmişti.

Lejneve:

- Kardesimin yanında miydiniz? diye sordu, bugün nasıl?

- Bir şeyi yok, tarlalara bakmaya gitti.

Aleksandra Pavlovna sustu.

- Rica ederim, bana söyler misiniz? diye konusmaya basladi ve mendilinin oyasini dikkatle inceleyerek, siz, biliyor musunuz? niçin...

Lejneve sözünü keserek:

- Rudin'in niçin geldigini mi? dedi. Biliyorum. Esenlesmeye gelmiş.

Aleksandra Pavlovna basini kaldirdi.

- Ne, esenlesmeye mi?

- Evet. Yoksa isitmediniz mi? Evet, Darya Mihaylovna'nin evinden gidiyor.

- Gidiyor mu?

- Temelli; hiç degilse, gidecegini söylüyor.

- Ama, rica ederim, bütün bu olup bitenlerden sonra buna nasıl bir anlam vermeli?

- O baska bir konu! Anlasilmaz bir şey; ama gene de böyle. Sanirim evde bir şeyler oldu. Sazin telini çok germis olacak ki, kopmus.

Aleksandra Pavlovna:

- Mihaylo Mihayliç, diye söze basladi, ben hiçbir şey anlamıyorum; bana öyle geliyor ki, benimle alay ediyorsunuz.

- Vallahi degil!.. Size, gidiyor, diyorum; tanidiklarına da bunu mektupla bildiriyor. Bir bakima bu, bir görüş açısına göre hiç de kötü degil; ama onun gidisi, en sasirtici bir girişimin gerçekleşmesine engel

oluyor. Kardesinizle bundan yeni yeni söz etmeye başlamistik.

- Ne var? Nasıl bir girişim?

- Bakin. Kardesinizle, eğlenmek üzere bir geziye çıkmamızı, sizi de yanımıza almamızı öneriyorum. Sizinle ilgilenmeyi, ben kendi üzerime alıyorum...

Aleksandra Pavlovna:

- Çok güzel, diye haykirdi, rahatımı nasıl sağlayacağınızı tahmin ediyorum; belki de beni açlıktan öldürürsünüz.

- Aleksandra Pavlovna, beni tanımadığınız için böyle konuşuyorsunuz. Beni kaba saba herifin biri, bir kütük mü sanıyorsunuz? Seker gibi erimesini de bildigimi ve günlerce karsınızda diz üstü kalabileceğimi de düşünmüyor musunuz?

- Açık söyleyeyim ki, bunu görmek isterdim!

Lejnev birdenbire kalktı:

- Aleksandra Pavlovna, benimle hele bir evlenin de, bunların hepsini görürsünüz.

Aleksandra Pavlovna kulaklarına dek kızardı. Saskinlikle:

- Ne dediniz, Mihaylo Mihayliç? diye yineledi.

Lejnev:

- Uzun zamandan beri, şimdiye dek dilimin ucuna binlerce kez geleni söyledim, dedi. Bunu sonunda söyleyebildim, siz de bildiğiniz gibi davranabilirsiniz. Sizi daha çok sıkmamak için, ben şimdi çıkıyorum. Karım olmak isterseniz... Simdi çıkıyorum; önerimi kabul ediyorsanız, beni çağırımlarını söyleyin.. ben anlarım...

Aleksandra Pavlovna, Lejnev'i alıkoymak istiyordu, ama o, çabucak çıkiverdi; bahçeye sapkasız gitti ve bahçenin kapisına dayanarak, gözlerini bir yerlere dikti.

- Mihaylo Mihayliç, diye seslenen hizmetçi dadının sesini duydu, hanimefendinin yanına buyurun, sizi çağırıyorlar.

Mihaylo Mihayliç döndü, hizmetçiyi sasırtacak bir davranısla, iki eliyle basını yakaladı, alından öperek Aleksandra Pavlovna'nın yanına gitti.

Lejnev'le karsılaşmasından sonra Rudin hemen eve döndü, odasına kapanarak iki mektup yazdı; biri, Volintsev'e (okur bu mektubu artık biliyor); öteki de Natalya'ya. Bu ikinci mektubun üzerinde çok durdu, pek çok şey karaladı ve degistirdi ve bunu özenle ince bir mektup kâğıdına geçirdikten sonra, elinden geldigince küçük katlayarak cebine koydu. Üzgün bir yüzle odada asagi yukari birkaç kez gezindi, pencerenin yanındaki koltuguna oturdu, koluna dayandı; bir damla gözyası sessizce kirpiklerine iniverdi... Kalktı, bütün düğmelerini ilikledi, usagini çağırdı ve Darya Mihaylovna'ya giderek kendisini görüp göremeyeceğini sormasını buyurdu.

Usak çabucak döndü ve Darya Mihaylovna'nın kendisini beklediğini bildirdi. Rudin onun yanına gitti.

Kadin onu, çalışma odasında iki ay önce ilk kez karsıladığı gibi kabul etti; ama bu kez yalnız değildi. Alçakgönüllü, taze, temiz ve sevimli Pandelevski de, her zamanki gibi, bir ksede oturuyordu.

Darya Mihaylovna, Rudin'i nazik karsıladı. Rudin de onu incelikle selamladı. Ama, her ikisinin de gülümseyen yüzlerine bakan pek deneyimli olmayan bir kimse bile, aralarında pek de hos olmayan bir durum bulunduğunu anlayabilirdi. Rudin, Darya Mihaylovna'nın kendisine kızdığını biliyordu. Darya Niyalovna da, Rudin'in her şeyden haberi olduğunu seziyordu.

Pandelevski'nin verdiği haber kadinin keyfini kaçırmış ve sinirlerini bozmuş, sosyete damarını kabartmıştı. Su yoksul, memur olmayan ve simdilik adı sanı belirsiz bir kimse olan Rudin, kızıyla, Darya Mihaylovna Lasunski'nin kızıyla gizlice bulusmak cüretini göstermiş ha!

Darya Mihaylovna:

- Onun akıllı ve bir dahi olduğunu varsayalım, diyordu, ama bu neyi gösterir ki? Bundan sonra herkes bana damat olmak umuduna kapılır!

Pandelevski söze karışarak:

- Ben uzun zaman gözlerime inanamadım, nasıl olur da insan konumunu bilmez, sasip kaldım, dedi.

Darya Mihaylovna çok sinirlenmişti. Natalya'yi da epeyce hirpalamıştı.

Kadin, Rudin'e oturmasını rica etti. Rudin oturdu, ancak eski, ilk zamanlarda neredeyse evin sahibi olan Rudin gibi değil, iyi bir tanidik gibi de değil, konuk gibi, hem de yakın olmayan bir konuk gibi oturdu. Her şey bir anda değişmişti.. Suyun, birden buza dnsmesi gibi..

Rudin:

- Darya Mihaylovna, size konukseverliğinizden dolayı teşekkür etmek için geldim, diye konusmaya başladı. Kymden bugün haber aldım ve hemen yola ıkımam gerek.

Darya Mihaylovna, Rudin'in yüzüne dik dik baktı ve "O benden önce davrandı; demek ki isin farkına vardı; böylece de beni bu sıkıcı durumdan kurtarıyor. Byleesi daha iyi. Yasasın akıllı insanlar!" diye düşündü; sonra da yüksek sesle:

- Yok canım? diye haykırdı, çok kötü! Eh, ne yapacaksınız! Bu kis sizi Moskova'da görmeyi umuyorum. Yakında biz de buradan gideceğiz.

- Moskova'ya gidip gidemeyeceğimi bilemiyorum, Darya Mihaylovna; para bulursam, sizi görmeyi borç sayarım.

Pandelevski kendi kendine, "Vay, efendimiz! Bir süre önce burada evin efendisi gibi buyruklar verirken, şimdi ne biçim konusuyorsun!" dedi.

Darya Mihaylovna, alışılmış, kesik kesik konuşmasıyla:

- Demek ki köyünüzden i açıcı olmayan haberler aldınız? dedi.

Rudin ilgisizce:

- Evet, dedi.

- Yoksa kitlik mi olmus?

- Hayir... Baska bir sey Darya Mihaylovna, inanin ki.. evinizde geçirdigim günleri hiçbir zaman unutmayacagim.

- Ben de Dimitriy Nikolayıç, sizinle tanismamizi her zaman zevkle animsayacagim. Ne zaman gidiyorsunuz?

- Bugün öğleden sonra.

- Öyle çabuk mu!.. Eh, iyi yolculuklar dilerim. Bununla birlikte, isleriniz sizi alikoymazsa, belki de bizi gene burada bulabilirsiniz.

Rudin:

- Buna zaman bulabilecegimi pek sanmiyorum, dedi ve kalkti; beni bagislayin, size olan borcumu hemen su anda ödeyemeyecegim; ama köye varir varmaz...

Darya Mihaylovna onun sözünü kesti ve:

- Yeter, Dimitriy Nikolayıç, utanmıyor musunuz! dedi; acaba saat kaç?

Pandelevski yeleginin cebinden emayeli altin saatini çıkardi, pembe yanagini beyaz ve kati yakasina dikkatle bastirarak saate bakti.

- Iki buçuk, dedi.

Darya Mihaylovna:

- Artık giyinme zamanı geldi, dedi. Güle güle, Dimitriy Nikolayıç!

Rudin kalkti. Onunla Darya Mihaylovna arasindaki görüşmenin bir özelliği vardı. Sanatçılar rollerini böyle yinelerler, konferanslarda diplomatlar önceden kararlştirılan tümceleri birbirlerine böyle söylerler.

Rudin çıktı. Sosyete insanlarının, kendilerine gereksiz olan bir adami aralarından atmayip onu sanki düşürdüklerini, şimdi deneyimle biliyordu; balodan sonra artık kendileri için gereksiz olan bir eldiven, seker kâgidi, tombala piyangosundan kalan bos bir bilet gibi...

Rudin, çabucak hazırlandı ve yola çıkma anini sabirsizlikle beklemeye başladı. Onun niyetini öğrenince, evdekilerin hepsi çok sasirdılar; usaklar bile ona saskinlikle bakıyorlardı. Basistov üzüntüsünü gizlemiyordu. Natalya, açıktan açığa Rudin'den kaçiyordu. Onun bakisiyla karsilasmamaya çalışiyordu; bununla birlikte, Rudin yazdığı mektubu kizin eline sikistirmayı basardı.

Öğle yemeginde, Darya Mihaylovna, Moskova'ya gitmeden kendisini burada bir kez daha görmeyi umduğunu yineledi; ama Rudin hiçbir yanıt vermedi. Pandelevski herkesten çok Rudin'le konusuyordu. Rudin'in içinden, üzerine atilip onun pembe ve saglikli yüzünü parça parça etmek geliyordu. Matmazel Boncourt, gözlerinde ikiyüzlü ve tuhaf bir anlatimla, sık sık Rudin'e göz atiyordu; böyle bir anlatim, ancak kimi zaman eski ve çok akilli av köpeklerinde görülebilir... Matmazel kendi kendine, "Gördün mü, neye

ugradigini sen de anlayamadın!" diyordu.

Sonunda, saat altıyı vurdu ve Rudin'i götürecek araba hazırlandı. O ivedilikle herkesle esenlesmeye başladı. Kendisini hiç de iyi duyumsamıyordu. Bu evden böyle çıkmak aklından geçmiyordu; onu sanki kovuyorlardı.. "Bütün bunlar nasıl oldu! Acelem neydi?" diyordu içinden; zorlama bir gülümsemeyle çevresine selam verirken; "Sonu hep aynı kapiya çıkar!" diye düşünüyordu. Natalya'ya son kez baktı ve içi burkuldu; kizin gözleri, üzünçlü bir ayrılış suçlamasıyla üzerine dikilmisti.

Rudin, merdivenden ivedi ivedi inerek arabaya atladı. Basistov onu ilk duraga dek geçirmek istedi ve yanına oturdu.

Yaylı araba avludan çam ağaçlarıyla çevrili geniş yola çıkınca, Rudin konuşmaya başladı:

- Don Kisot'un, düşesin sarayından ayrılırken ne dedigini animsiyor musunuz? "Özgürlük" der, "Sevgili Sanço, insanın en değerli nimetlerinden biridir ve bir baskasına borçlu kalmadan Tanrı'dan bir lokma ekmek elde edenler, mutludurlar." Ben de şimdi Don Kisot'un duygularını duymaktayım. Bir gün, dilerim, siz de bunu tadarsınız.

Basistov, Rudin'in elini sikti, dürüst delikanlinin yüreği coskulu göğsünde hızla çarpmaya başladı. Rudin, duraga dek konuştu, insanın iyi yönlerinden, gerçek özgürlüğün öneminden, coskuyla, soylu bir edayla ve doğru sözcüklerle söz etti. Ayrılık zamanı gelince, Basistov dayanamadı, ona sarıldı ve hiçkırıklarla aklamaya başladı. Rudin'in gözlerinden de yaslar döküldü; ama Basistov'dan ayrıldığı için ağlamıyordu. Bunlar, onurunun gözyaslarıydı.

XI

Araba evden ayrıldıktan sonra, Natalya odasına giderek, Rudin'in mektubunu okudu:

İyi yürekli Natalya Alekseyevna,

Gitmeye karar verdim. Benim için baska çikar yol yoktu. Bana burada uzaklasmam söylenmeden, gitmeye kendim karar verdim. Benim buradan ayrilmamla bütün anlasmazliklar sona ermis olacaktır. Kimsenin benim için üzüleceğini sanmıyorum. Daha ne bekleyebilirim?... Dünya böyledir; ama size ne diye yazıyorum?

Sizden, olasıdır ki sonsuza dek ayriliyorum. Size layık olduğumdan daha kötü bir ani bırakmak, çok acı olurdu. İste size bunun için yazıyorum, ne kendimi haklı çıkarmak ve ne de kendimden baskasını suçlamak isterim; durumu, elimden geldigince açıklamak istiyorum... Su son günlerdeki olaylar öyle beklenmedik, öyle birdenbire oldu ki...

Bugünkü bulusmamiz bana bir ders olacak. Evet, siz haklisiniz; sizi anladigimi sanıyordum, oysa anlayamamışım. Yasamim boyunca her türlü insanla karsilastım; birçok kadınla ve kızla yakın ilişki kurdum; ama sizinle tanışınca, ilk kez tümüyle dürüst ve içten bir ruhla yakınlık kurmuş oldum. Buna alışıkmıydım, sizin değerinizi bile anlayamadım. Tanismamızın daha ilk gününden başlayarak, size bir ilgi duydum. Siz bunu anlayabilirdiniz. Sizinle saatlerce basbasa kalıyordum, ama sizi tanıyamadım; sizi tanımaya bile çabalamıyordum; böyle olduğu halde, sizi sevdiğim düşüncesine nasıl saplanabildim?.. Bu günahimdan ötürü şimdi cezalandırılmış bulunuyorum.

Daha önce de bir kadın sevmistim, o da beni sevmisti... Ona karşı olan duygularım, onun bana karşı olan duyguları gibi sıradan değildi; o da deneyimsiz bir kadın olduğundan, çok uygun düşmüştü. Gerçeği o zaman anlayamamıştım; şimdi de karşıma çıktığı halde, yine tanıyamadım. Sonunda anlayabildim; ama artık çok geç. Geçmiş bir daha yaşayamayız. Yasamimizi birlestirebilirdik, ama artık asla birleşemeyiz. Sizi içten bir askla, düşlemin askıyla değil, yüreğin askıyla sevebileceğimi; bunun elimden gelip gelmeyeceğini kendim de bilmediğim halde, size nasıl kanıtlayabilirdim?

Doga bana çok şey bağışladı; bunu biliyorum ve yapmacık bir utanma yüzünden, karsinizda alçakgönüllülük göstermeye kalkisacak değilim. Özellikle, böyle acı ve benim için böyle utandırıcı olan anlarda... Evet, doga bana çok şey bağışladı; ama erdemlerime uygun bir şey yapmadan, arkamda hayırlı bir iz bırakmadan öleceğim. Benim bütün varlığım çarçur olacaktır; ben, ektığım tohumların meyvesini göremeyeceğim. Benim eksik kalan bir yanımlı var.. kaldı ki, bunun ne olduğunu kendim de söyleyecek durumda değilim. Belki de, insanların yüreklerini etkilemek ve kadınların yüreklerini büyülemek gücünden yoksunum; oysa, zihinlere olan egemenlik hem çürük, hem de yararsızdır. Yazgım tuhaftır; gülünç bile diyebiliriz; kendimi bir şeye tümüyle ve tutkuyla verdiğim halde gene de vermiş olmuyorum. Sanırım, yaşamımı, kendimi, inanmadığım bir saçmalık uğrunda vermiş olacağım... Tanrım! Otuz beş yaşına geldim, hâlâ bir şey yapmaya niyetleniyorum!..

Ben şimdiye dek hiç kimsenin karşısında böyle konuşmadım; bunu ilk kez açıklıyorum.

Kendim için söylediklerim artık yeter. Sizden söz etmek ve kimi öğütler vermek istiyorum; başka bir şey yapabilecek durumda değilim... Siz şimdi gençsiniz, ama ne kadar yaşarsanız yaşayın, hep yüreğinizin söylediklerini dinleyin; kendi aklınıza da, baskasının aklına da uymayın; inanin ki, ömrünüzü geçirdiğiniz çevre ne denli yalın ve ne denli darsa, o denli de daha iyidir; önemli olan, bunda yeni yönler aramak değil, bütün değişikliklerin zamanında olmasıdır. Gençliğinde genç olabilene ne mutlu... Ama görüyorum ki, bu öğütler, sizden çok bana yakışır.

Açıkça söyleyeyim ki Natalya Alekseyevna, çok üzülüyorum. Darya Mihaylovna'ya asıladığım o duygunun özelliğinden olacak, hiçbir zaman kendimi aldatmamışım; ama geçici de olsa, hiç olmazsa sessiz bir köşe bulacağımı umuyorum. Şimdi gene dünyada bocalayıp duracağım. Sizin konuşmanızın, varlığınızın, dikkatli ve akıllı bakışınızın yerini neyle doldurabilirim? Suç bende; ana kabul edin ki, yazgı bile isteye bizimle alay etmiş gibi. Sizi sevdiğimi ancak bir hafta önce anlayabildim. Üç gün önce,

aksamleyin, bahçede, bunu sizden isittim... Ama söylediginizi ne diye animsatayım? İnsafsızca bir anlasmadan sonra, kendimle birlikte hiçbir umudu götürmeden, onursuzca gidiyorum... Siz, size karsi ne derece suçlu olduğumu gene de bilmiyorsunuz... Bende budalaca bir içtenlik, bir bosbogazlık var... Bundan söz etmek de neye yarar! Ben sonsuza dek gidiyorum.

Mektubunun burasında Rudin, Volintsev'i görmeye gidisinden söz etmemisti, ama düşünmüş tasınmış ve bütün bu bölümü karalamış, Volintsev'in mektubuna da ikinci notu eklemisti.

Dünyada yapılmaz kalıyorum.

Bu sabah acımasız bir gülüsle dediginiz gibi, ben, bana daha çok yakışan ugraslara dalmak üzere yasayacağım. Yazık! Tembelligimi yenerek kendimi bu ugraslara verebilseyim! Ama, hayır! Ben bundan sonra da, şimdiye dek olduğum gibi, bir yani eksik bir varlık olarak kalacağım... Karsıma çıkan ilk engelde yıkılıyorum; sizinle olan olay, bana bunu kanıtladı. Geleceğim ve eğilimlerim için askımdan el çekebilseydim; ama ben, sanki bana düşecek olan sorumluluktan korktum. İste bundan dolayı, size uygun değilim. Benim için kendi çevrenizden ayrılmanızı hak etmiyorum. Bununla birlikte, bütün bunlar belki de daha iyidir. Belki de bütün bu çektiklerimden daha temiz ve daha güçlü çıkacağım.

Size tam bir mutluluk diliyorum. Elveda! Ara sıra beni animsayın. Umarım ki, adimin daha pek çok anıldığını duyacaksınız.

Rudin.

Natalya, Rudin'in mektubunu dizlerinin üzerine bıraktı ve gözlerini yere dikerek uzun zaman kipirdamadan durdu. Bu mektup, sabahleyin Rudin'le esenlesirken, elinde olmayarak, kendisini sevmediğini haykırıldığında nasıl haklı olduğunu bütün kanıtlardan daha açık olarak kanıtlıyordu. Ama, bu onun üzüntüsünü hafifletmedi. Kimildamadan oturuyor; sanki, koca koca dalgalar sessizce basının üzerini örtüyor, kendisi de buz gibi soğuk ve dili tutulmuş, dibe batıyordu. İlk düşünme kırıklığı herkese ağır gelir; ama asla hafif yaratılışlı olmayan, içten ve abartmayı sevmeyen kimseler için, bu hemen hemen dayanılmaz bir acıdır. Natalya, çocukluğunu ve o zamanlar aksamüstleri gezinirken, gökyüzünün karanlık olan yönüne doğru değil, hep parlak ve güneşin kızıl alevler içinde battığı yöne doğru yürümeye çalışıldığını animsadi. Yasam, şimdi önünde karanlık duruyor, kendisi de aydınlığa arkasını dönmüş bulunuyordu...

Natalya'nın gözleri yaşla doldu. Gözyaşları, her zaman iç açıcı değildir. Bunlar göğüste uzun zaman kaynadıktan sonra, önce zorla, sonra da yavaş yavaş ve daha tatlı akiverince, avutucu ve iyileştiricidir; sıkıntının verdiği acıyı gözyaşları bitirir. Ama soğuk ve esirgenerek dökülen gözyaşları da vardır; bunları, insanın yüreğine devinimsiz ve ağır bir yük gibi oturmuş bulunan acı, yürekten damla damla sizdirir; bunlar avuntu getirmez ve yüreği hafifletmezler. Böyle gözyası dökmeyenler, henüz daha mutsuz sayılmazlar. Natalya da bunları o gün tatmisti.

Aradan iki saat geçti; Natalya kendine geldi, kalktı, gözlerini sildi, mumu yaktı ve Rudin'in mektubunu mumun alevinde sonuna dek yaktı, külünü de pencereden savurdu. Sonra, Puskin'in bir yapıtından kismetine bir sayfa açtı ve gözüne ilk çarpan satırları okudu. Sık sık böyle falına bakardı. Kendisine su satırlar çıkmisti:

Yazık, d slemi o gemis günlerin

Genç, duyarlı ruhu eder tedirgin.

Sevinç, zevk, eglence, nese ve bayram,

Olmustur artık onun için haram.

Çünkü, gemisinden acı duyanı,

Zehirler elbet pismanlık yılanı...

Natalya durdu, aynaya soguk bir gülümsemeyle baktı ve bir şeyi olumlar gibi basını yukarıdan aşağı sallayarak konuk odasına indi.

Darya Mihaylovna onu görür görmez, hemen çalışma odasına götürdü, yanına oturttu, gülümseyerek yanagını oksadı ve bu arada gözlerine dikkatle ve merakla baktı. Darya Mihaylovna gizli bir saskinlik duyuyordu; kızını asla tanımadığı d s ncesi ilk kez aklından geçti. Pandelevski'den kızının Rudin'le buluştuğunu isitince, yalnızca kızmakla kalmamış, ama akilci Natalyasının böyle bir davranışı nasıl göze aldığına pek şaşmıştı. Ne var ki, kızını yanına çağırıp da ona, bir Avrupalı kadından beklendiği gibi değıl, bağıra çağıra ve hiç de incelikli olmayan biçimde çıkışmaya baslayınca; Natalya'nın sert yanıtları, bakışlarındaki ve davranışlarındaki kesinlik, Darya Mihaylovna'yı şaşırtmış, hatta korkutmuştu bile.

Rudin'in birdenbire ve nedeni anlaşılamayan ayrılışı, kadının y reginden büyük bir yükü kaldırmıştı; ama o, gözyaşları ve isterik bayılmalar bekliyordu... Natalya'nın g r n steeki dinginliği onu yine şaşırttı.

Darya Mihaylovna onunla:

- E, ne var ne yok kızım? Bugün nasılsın? diye konuşmaya başladı.

Natalya annesine baktı.

- Sevgilin gitti ya... Niye böyle apar topa gittiğini biliyor musun?

Natalya hafif bir sesle:

- Anneciğim, dedi. Size söz veriyorum, siz kendiniz ondan söz etmezseniz, benden de onun için hiçbir zaman bir şey duymayacaksınız...

- Demek ki, bana karsı suçlu olduğunu itiraf ediyorsun.

Natalya basını eğdi:

- Benden hiçbir zaman, hiçbir şey isitmeyeceksiniz, dedi.

Darya Mihaylovna gülerek:

- Vay, bak hele! dedi. Sana inanıyorum. Ya,   gün  nceyi animsiyor musun? Nasıl... Neyse, artık söylemeyeceğim, olan oldu, biten bitti. Artık onu anmayalım. Öyle değıl mi! İşte, şimdi seni gene eskisi

gibi görüyorum; yoksa sen beni büsbütün sersem ettin. Haydi, öp bakayım beni, benim akıllı kızım!..

Natalya, Darya Mihaylovna'nın elini dudaklarına götürdü. Darya Mihaylovna da onu alnından öptü.

- Ögütlerime her zaman kulak ver; bir Lasunska ve benim kızım olduğunu unutmazsan, her zaman mutlu olursun, diye ekledi. Simdi gidebilirsin.

Natalya sessizce çıktı. Darya Mihaylovna arkasından bakarak, "O da bana benzemis; benim gibi hercai gönüllü; mais elle aura moins d'abandon" diye düşündü ve geçmise.. çoktan geçmiş olan anılara daldı...

Sonra Matmazel Boncourt'u çağırmaalarını söyledi ve ikisi basbasa uzun uzadıya oturdular. Onunla konuşmayı bitirince, Pandelevski'yi çağırdı. Rudin'in gidişinin gerçek nedeninin ne olduğunu öğrenmek istiyordu... Ama Pandelevski onu tümüyle yatıstırdı. Bu onun uzmanlığıydı.

Ertesi gün Volintsev kizkardesiyle birlikte öğle yemegine geldi. Darya Mihaylovna ona karsi çok incelikli davranıyordu, ama bu kez özellikle güler yüz gösterdi. Natalya, dayanılmaz bir sikinti içindeydi; ama, Volintsev de ona karsi pek saygılıydı ve onunla konuşurken öyle çekingen davranıyordu ki, kız ona içinden tesekkür etmekten kendini alamıyordu.

O gün, sessiz ve sikintili geçti; ama giderken, her şeyin eskisi gibi olduğunu duyumsamışlardı; buysa çok, pek çok şey anlatıyordu.

Evet, her şey ve herkes eskisi gibiydi; Natalya'dan baska hepsi. Natalya yalnız kalinca, yorgun ve bitkin, güçlükle karyolasına sürüklenebildi, yastıkların üzerine yüz üstü yıkıldı. Yasamak ona öyle aci, öyle tiksindirici ve bos geliyordu ki, kendi kendisinden, askından ve üzüntüsünden öylesine utanıyordu ki, o anda belki de ölmeye bile razı olurdu. Onu, daha pek çok aci günler, uykusuz geceler, üzücü heyecanlar bekliyordu; ne var ki, daha gençti; yaşam onun için henüz başlamıştı. Oysa o da yaşamdan er geç kendi payını alacaktır. İnsanın basına nasıl bir yıkım gelirse gelsin, o, ya aynı gün ya da en çok ertesi gün, deyişimin kabalığını hoş görün, karnini tika basa doyuracaktır ve iste size artık ilk avuntu...

Natalya üzüntüler içinde kivraniyordu, bu onun ilk gönül acisiydi. Ama Tanrı'ya şükür ki, bu ilk acılar, ilk ask gibi, yinelenmezler.

Aradan asagi yukari iki yil geçmişti. Mayıs ayinin ilk günleriydi. Aleksandra Pavlovna evinin balkonunda oturuyordu, ama soyadi artik Lipina degildi, Lejneva olmustu. Mihaylo Mihayliç Lejnev'le evleneli bir yili geçmişti. Kadın, eskisi gibi sevimliydi, ama son zamanlarda biraz sismanlamisti. Balkonun basamaklari bahçeye iniyordu; orada balkonun önünde kirmizi yanakli, beyaz hirkali ve sapkasi beyaz ponponlu bir çocugu elinden tutan bir sütnine dolasiyordu. Aleksandra Pavlovna, sik sik onlara bakiyordu. Çocuk aglamiyordu, parmagini ciddi bir tavirle emiyor, çevresine sessiz sessiz bakiniyor ve daha simdiden babasi Mihaylo Mihayliç'e uygun bir ogul oldugunu gösteriyordu.

Balkonda, Aleksandra Pavlovna'nin yaninda, eskiden tanidigimiz Pigasov oturuyordu. Onu görmeyeli beri, Pigasov'un saçi basi, eni konu agarmis, vücudu hafifçe kamburlasmis, zayıflamis ve tek bir disi düstüğü için, konusurken sözcükleri söyleyisi degismisti. Bu söyleyis, konusmalarina daha da bir zehir katiyordu. Aradan geçen yillar, onun kin ve nefretini azaltmamis, ama keskin zekâsini körletmisti; söylediklerini, eskiden oldugundan çok daha fazla yineleyip duruyordu. Mihaylo Mihayliç evde degildi; onu çaya bekliyorlardı. Günes batmisti. Günesin battigi yerde, gökten asagi dogru soluk yaldizli, limon rengi ince bir serit uzaniyordu; karsida da bunun gibi iki serit vardi; biri daha alçak ve mavi, öteki daha yüksek ve kirmizi-leylak rengindeydi. Gökyüzünün yüksekliklerinde hafif, küçük bulutlar eriyip gidiyordu. Her sey havadaki durgunlugu gösteriyordu.

Pigasov birdenbire güldü.

Aleksandra Pavlovna:

- Ne var, Afrikan Semyoniç? diye sordu.

- Hiiç... Dün, bir köylü gevezelik edip duran karisina "gicirdama" dedi... Bu, çok hosuma gitti. Gicirdama! Ve gerçekten, kadın hangi konuda düşünce yürütebilir ki? Bilirsiniz ki, sözüm her zaman "meclisimizin disinda" kilerle ilgilidir. Atalarimiz bizden daha akilliymislar. Onlari masallarında alni yıldizli dilberler pencerenin dibinde oturur ve put gibi susarlar. Iste, böyle olmalı. Bakin, kendiniz bir düşünün: Üç gün önce bizim Baskan'in hanimi, beni sanki pistovla alnimdan vurdu. Benim egilimimden hoslanmadigini söyledi! Egilim! E, doganin hos bir buyruguyla onun dilinin birdenbire tutulmasi, hem kendisi, hem de baskalari için daha iyi olmaz miydi?

- Hiç degismediniz, Afrikan Semyoniç, hep de biz zavallılara saldiriyorsunuz... Biliyor musunuz, bu bir tür yikimdir, dogrusu. Size aciyorum.

- Yikim mi? Ne buyuruyorsunuz! Her seyden önce, bence dünyada üç tür yikim vardi: Kisin soguk odada oturmak, yazın dar ayakkabi giymek, aglayan ve Acem tozuyla bile susturulamayan bir bebegin yattigi odada geceyi geçirmek... Ayrica, insaf edin, simdi ben artik pek uslu bir adam oldum. Alin da, bana bakarak "Dürüst Adam Nasil Olur?" kitabini yazin. Iste ben böyle dürüst davranirim.

- İyi davraniyorsunuz, buna diyecek yok! Çok degil, daha dün Elena Antonovna bana sizden yakindi.

- Bak hele! Size acaba ne dedi, onu öğrenebilir miyim?

- Bana dedi ki, sabahtan öğleye dek sorularina hep "ne buyurdunuz?" "ne buyurdunuz?" diye, hem de cirlak bir sesle yanit vermissiniz.

Pigasov güldü:

- Ama siz de kabul edin ki, Aleksandra Pavlovna, bu iyi bir bulustu, degil mi?

- Pek iyi! Ancak, Afrikan Smeyoniç, demek ki bir kadına karsi bu kadar saygisiz olabiliyorsunuz?
- Ne dediniz? Elena Antonovna sizce kadin midir?
- Ya sizce nedir?

- Davul! Insaf edin; siradan bir davul; su tokmaklarla çalınan davullardan...

Aleksandra Pavlovna konusmayi degistirmek isteyerek:

- Ah, sey! diye sözünü kesti, diyorlar ki, sizi kutlamam gerekiyormus, öyle mi?
- Neden?
- Yargitayın kararı onaylamasiindan dolayı. Glinovski çayirlari size kaliyormus...

Pigasov asik bir suratla:

- Evet, bana kaliyor, dedi.
- Bunlari elde etmek için yıllarca ugrastiniz, simdi de hosnut degilmis gibisiniz.

Pigasov agir agir konusarak:

- Aleksandra Pavlovna, size sunu söyleyeyim ki, hiçbir sey, geç gelen mutluluktan daha kötü ve gücendirici olamaz, dedi. Bu, ne de olsa, size zevk vermez, üstelik de sizi savasim ve yazgiya ilenmek gibi kutsal bir hakkınızdan yoksun kılar. Evet hanimefendi, geç gelen mutluluk aci ve gücendirici bir seydur.

Aleksandra Pavlovna da omuz silkti:

- Getir ninecigim, diye haykirmaya basladi; Misa'nin artık yatip uyuma saati. Ver bakayim onu.

Aleksandra Pavlovna, ogluyla ugrasmaya basladi. Pigasov da mirildanarak balkonun öteki kösesine çekildi.

Birdenbire, bahçenin ötesindeki yolda, oldukça yakin bir yerde, hafif yaylisiyla Mihaylo Mihayliç gözüktü. Atinin önünde koskocaman iki köpek kosuyordu; biri sari, öteki griydi; onlari alali çok olmamisti. Hayvanlar durmadan birbirlerini isiriyor ve hiç ayrilmiyorlardi. Kapidan onlara karsi yasli bir çoban köpegi fırladi, havlamaya hazirlanir gibi agzini açti, ama sonra vazgeçip esnedi ve kuyrugunu dostça sallayarak geri döndü.

Lejnev karisina uzaktan seslenerek:

- Sasa, bak sana kimi getiriyorum, dedi...

Aleksandra Pavlovna kocasinin arkasinda oturani taniyamadi.

En sonra:

- A! Bay Basistov! diye haykirdi.

Lejnev:

- O, o... diye yanit verdi. Hem de bize ne yaman haberler getiriyor. Simdi hele biraz bekle, öğrenirsin.

Ve avluya girdi.

Birkaç saniye sonra Basistov'la birlikte balkondaydi.

- Yasasin!- diye bagirdi ve karisini kucakladi; Seryova evleniyor!

Aleksandra Pavlovna heyecanla:

- Kiminle? diye sordu.

- Elbette Natalya ile... Iste, dostumuz bize bu haberi Moskova'dan getirdi, sana bir de mektup var...

Çocugun elinden tutarak:

- Duyuyor musun Misuk, dayin evleniyor!.. Ah, seni kerata seni, simdi de yalnızca gözlerini kirpistiriyor! dedi.

Dadisi:

- Uyumak istiyor, söze karisti.

Basistov, Aleksandra Pavlovna'ya yaklasarak:

- Evet efendim, dedi, Darya Mihaylovna'nin salik vermesi üzerine Moskova'dan bugün geldim; yurtlugun hesaplarini denetleyecegim. Ha, iste mektubunuz...

Aleksandra Pavlovna kardesinin gönderdigi mektubu çabucak açti; bu birkaç satirlik bir mektuptu. Sevincinin ilk coskulu aninda, kizkardesine, Natalya'ya evlenme önerisinde bulunduğunu, onun ve Darya Mihaylovna'nin onayini aldığını bildiriyor, ayrıntıları ilk postayla daha uzun yazarak gönderecegine söz veriyor ve herkesi kucaklıyor, öpüyordu. Tatli bir coskuyla yazdigi belliydi.

Çay sunuldu. Basistov'u da oturtular ve soru yagmuruna tuttular. Getirdigi haber, herkesi sasirtmisti; Pigasov'u bile sevindirmisti.

Lejnev söz arasinda:

- Lütfen söyler misiniz, dedi, kulagimiza Bay Korçagin adinda biriyle ilgili söylentiler gelmistti. Demek ki, uydurmaymis.

(Korçagin yakisikli bir gençti; çok burnubüyük ve kendine hayran bir sosyete aslaniydi. Olaganüstü görkemli bir tavir takinirdi. Sanki canlı bir insan degil de, halktan toplanan yardimla dikilmis, kendi kendisinin heykeliydi.)

Basistov gülerek:

- Hayir, büsbütün uydurma degil, diye konusmaya basladi. Darya Mihaylovna ona pek güler yüz gösteriyordu. Ama Natalya Alekseyevna onun adini duymak bile istemiyordu.

Pigasov söze karisarak:

- Ben onu tanıyorum, dedi, serserinin biridir; geveze bir aptaldır. Bütün insanlar ona benzeseydi, yaşamaya razı olmak için, çok para kazanmak gerekirdi.. rica ederim!

Basistov karsi çıkarak:

- Belki, dedi, ama sosyetedeki konumu yabana atılmaz.

Aleksandra Pavlovna:

- Canım, ne ayrımı var! diye haykirdi. Ne hali varsa görsün! Ah, kardesim için bilseniz nasıl seviniyorum!... Natalya da neseli ve mutlu mu?

- Evet, efendim, o, her zamanki gibi sessiz. Aslında siz onu biliyorsunuz; Sanırım hosnut.

Aksam, hos ve canlı konuşmalarla geçti. Yemeğe oturdular.

Lejnev, Basistov'un kadehine lafit koyarken, ona:

- Ha, sormanın tam zamanı, dedi, Rudin'in nerede olduğunu biliyor musunuz?

- Şimdi kesin olarak bilmiyorum. Geçen kis, kısa bir süre için Moskova'ya gelmiş; sonra da bir aileyle Simbirs'k'e gitmişti; onunla bir süre mektuplaştık. Son mektubunda, bana Simbirs'k'ten ayrılacağını bildiriyor, ama nereye gittiğini yazmıyordu. İşte o zamandan beri onunla ilgili hiçbir şey duymadım.

Pigasov söze karisarak:

- Nereye gidecek! dedi, bir yerde oturmuş söylev veriyordur. Bu bey her zaman kendisine borç para verecek ve onu ağız açık dinleyecek iki üç beğenen kimse bulabilir. Bakın, o, Tsarevokoksaysk'ta ya da Çulhom'da, onu dünyanın en büyük dahisi sayan yaslı ve bası peruklu bir yaslı kızın kollarında can verecektir...

Basistov, hosnutsuzlukla ve hafif bir sesle:

- Onun hakkında çok sert konuşuyorsunuz, dedi.

Pigasov:

- Hiç de sert değil, dedi, üstelik tümüyle haklıyım. Bana sorarsanız o, çanak yalayıcıdan başka bir şey değildir.

Lejnev'e döndü:

- Size söylemeyi unuttum, bakın ben Avrupa'ya Rudin'in birlikte gittiği su Terlahov'la tanıştım, dedi. Evet, evet, Rudin hakkında bana neler anlattığını bilemezsiniz; doğrusu bu sözlere de katılırsınız! Kayda değer olanı su ki, Rudin'in yandaşları ve dostları, zamanla düşman kesiliyorlar.

Basistov coskuyla:

- Beni böyle dostların disinda tutmanizi rica ederim! dedi.

- Ha, siz mi? O baska... Aslinda sizden söz etmiyoruz.

Aleksandra Pavlovna:

- Acaba Terlahov size neler anlatti? diye sordu.

- Çok seyler anlatti. Hepsi aklimda kalmadi, ama Rudin'in basindan geçen en iyi öykü aklimda. Durmadan geliserek... -Bu beyler hep gelisirler; baskalari, örneğin basbayagi uyurlar ya da yerler de bunlar, uykunun ya da yemenin gelisme asamasinda bulunurlar; öyle degil mi, Bay Basistov?- (Basistov hiçbir yanit vermedi.) Evet, demek ki, yavas yavas geliserek, Rudin felsefe yoluyla, âsik olmasi gerektigi sonucuna varmis. Böyle sasirtici bir sonuca uygun bir hanim aramaya koyulmus. Talihi ona gülmüs. Çok sevimli bir Fransiz terzi kizla tanismis. Bütün bu isler Ren irmagi boyunda küçük bir Alman kasabasinda olmus. Kiza gidip gelmeye, ona türlü kitaplar götürmeye; dogadan ve Hegel'den söz etmeye baslamis. Terzi kizin halini düşünün bir! Bu kiz onu gökbilimci sanmis! Gerçi bilirsiniz, kötü bir çocuk degildir; eh, yabancı ve Rus, kizin hosuna gitmis. Sonunda onunla bir bulusma belirlemis, hem de pek sairane bir bulusma. Gondolda, irmek üzerinde. Fransiz kizi razi olmus; güzelce giyinerek onunla birlikte gondola binmis. Böylece iki saat kadar dolasmislar. Bütün bu sürede neyle ilgilendigini saniyorsunuz? Fransiz kizinin basini oksamis, düşünceli düşünceli göklere bakmis ve kiza birkaç kez kendisine karsi bir baba sevecenligi duyduğunu söylemis. Fransiz kizi eve kudurmus gibi dönmüs, sonra da her sey Terlahov'a anlatmis. Iste o, bu tür bir erkektir!

Ve Pigasov güldü:

Aleksandra Pavlovna sikintıyla:

- Sizi eski sinik sizi! dedi, ben, gitgide su kaniya variyorum ki, Rudin'i kötülemek isteyenler bile ona karsi kötü bir sey söyleyemiyorlar.

- Kötü bir sey mi? Insaf buyurun! Onun, sürekli baskasinin hesabina yasamasi, aldigi borçlar... Mihaylo Milaylıç, sanirim sizden de borç para almisti, öyle degil mi?

Lejnev:

- Bakin, Afrikan Semyoniç, diye konusmaga basladi ve yüzünün anlatimi ciddilesti; dinleyin: Siz de biliyorsunuz, karim da bilir ki, su son zamanlarda ben Rudin'e karsi pek sevgi duymuyor ve onu sik sik çekistiriyordum. Bununla birlikte, (Lejnev bardaklara sampanya doldurdu) bakin size ne öneriyorum: biz biraz önce kardesimizin ve nisanlisinin sagligina içmistik; simdi de size, Dimitriy Rudin'in sagligina içmemizi öneriyorum.

Aleksandra Pavlovna ve Pigasov, Lejnev'e saskinlikla baktilar. Basistov ise birdenbire canlandi, sevinçten kizardi ve gözlerini dört açti.

Lejnev sözünü sürdürdü:

- Ben onu iyi tanirim, onun kusurlarini da iyi bilirim. Kendisi siradan bir adam olmadigindan, kusurlari çok daha siritiyor.

Basistov:

- Rudin bir dahidir! dedi.

Lejnev:

- Evet, diyelim ki onda deha denen sey vardır, dedi, ama özyapi... İşte, bütün yıkım burada; onda eksik olan budur... Ama asıl konu bu değil. Ben onun iyi ve herkeste bulunmayan özelliklerinden söz etmek istiyorum. Onda cosku var; buysa, emin olun, zamanımızda uyusuk bir adam için en değerli bir özelliktir. Bizler hepimiz kili kırk yaran, ilgisiz ve saçma insanlarız; biz uykuya dalmış, donmuş kimseleriz. Bizi bir an için bile olsa kimildatıp isitabilenler sağ olsunlar. Söylemenin zamanı geldi. Sasa, animsiyor musun, bir kez seninle ondan söz ediyorduk; ben onu soguk bir adam olmakla suçlamıştım. O zaman ben hem haklı, hem de haksızdım. Onun sogukluğu kanındadır, basında değil; bu, onun suçu değildir. O, benim önce dediğim gibi, ne oyuncu, ne dolandırıcı, ne de yalancidir. Evet o, baskasının sirtından geçiniyor; ama açık göz gibi değil, bir çocuk gibi... Evet, o bir yerde, gerçekten yoksulluk ve yokluk içinde ölecektir. Ama bunun için de ona tas atmak mı gerekir? Onda yapıcı bir özyapi, kan olmadığı için, hiçbir şey basaramadı; ancak yarar sağlayamayacağını ve şimdiye dek sağlamadığını kim söyleyebilir? Onun sözlerinin, genç ve doganın onun gibi yaşamayı ve kendi düşüncelerini gerçekleştirmeyi esirgemediği ruhlarda olumlu tohumlar ekmediğini kim ileri sürebilir? Ben bunu kendisinde denemiş olanların basında geliyorum... Sasa, gençliğimde Rudin'in benim için ne olduğunu bilir. Anımsadığıma göre, Rudin'in sözlerinin insanları etkilemediğini ileri sürüyordum; ama o zaman ben, bu yasımda benim gibilerden, yaşamış ve yaşamda yipranmış olanlardan söz ediyordum. Konusmada sahte bir ses çıkınca, bizim için onun bütün uyumu yiter gider; bereket versin ki, genç bir adamda ses duygusu henüz o derece gelişmiş ve simartılmış değildir. Dinlediği seyin aslı, ona pek güzel geldikten sonra, tonu onun nesine gerek! Tonunu o kendinde de bulur.

Basistov:

- Bravo! Bravo! diye haykırdı, nasıl da doğru söyledi! Rudin'in etkisine gelince; size ant içerim ki, bu adam insani yalnızca sarsmasını bilmekle kalmıyor, yerinden oynatıyor, insani tepeden timaga degistiriyor, insani atesliyor.

Lejnev, Basistov'a dönerek:

- Isitıyor musunuz? dedi, size daha nasıl kanıtlar gerekiyor? Siz felsefeye saldırıyorsunuz; ondan söz ederken, yeterince asagilayıcı sözler kullanıyorsunuz. Ben, kisisel olarak felsefeye karsi pek insafli değilim ve ondan pek de anlamam; ama bizim çektiğimiz nedeni felsefe değildir! Felsefi kurnazlıklar ve bos sözler, Rus olan bir kimseye hiçbir zaman asılanamaz; çünkü onun sağlam bir sagduyusu vardır; ama, felsefe adı altında gerçeğe ve anlayışa yönelik namuslu hiçbir çabayı baltalamamız doğru değildir. Rudin'in yıkımı, Rusya'yi tanımamasındandır ve bu gerçekten büyük bir yıkımdır. Rusya bizim herhangi birimiz olmadan olabilir, ama biz hiçbirimiz onsuz olamayız. Bunu düşünene yazık... Gerçekten yurtsuz yaşayabilene de çok yazık! Kozmopolitlik, saçmadır; kozmopolit bir kimse sifirdir, sifirden da asagidir; ulusçuluk dışında ne yazın, ne sanat, ne yaşam, ne de gerçek vardır; hiçbir şey yoktur. Güzel bir insanın, yüzü olmadığı düşünülemez; yalnızca kötü bir kimse, yüzüz olabilir. Ama gene de söylerim ki, bu Rudin'in suçu değildir. Bu onun yazgısıdır, onun acı ve ağır yazgısıdır, bundan dolayı da biz onu suçlayamayız. Biz de Rudinlerin ortaya çıkışlarını anlamaya kalkışacak olursak, çok derinlere dalarız. Onda güzel olan her şey için kendisine tesekkür edelim. Bu, ona karsi haksız davranmaktan daha kolaydır. Bizse ona karsi haksızlık ettik. Onu cezalandırmak bize düşmez, buna gerek de yok; o, kendisini hak ettiğinden çok daha insafsızca cezalandırmıştır... Allah vere ki, yıkım ondaki kötülükleri silmiş ve yalnızca en iyi olanı bırakmış olsun! Rudin'in sağlığına içiyorum. En iyi yıllarımda yakın arkadaşım olanın sağlığına içiyorum, gençlik için, onun umutları için, onun güveni ve dürüstlüğü için ve yüreklerimizin yirmi yasındayken çarptığı her şey için ve yasarken daha iyisini görmeyeceğimiz şeyler için içiyorum... Senin için altın çağ, Rudin'in sağlığı için içiyorum!

Hepsi bardaklarını Lejnev'le tokusturdular. Ateslenen Basistov, az daha bardağını kiracaktı ve bardağını bir dikiste son damlasına kadar bosalttı. Aleksandra Pavlovna da, Lejnev'in elini sikti.

Pigasov:

- Mihaylov Mihayliç, sizin böyle güzel konusabileceğinizi aklıma bile getirmezdin, dedi, Rudin'le bile karsılaştırabilirim bu yeteneğinizi; beni bile etkilediniz.

Lejnev, canı sıkılarak:

- Ben genellikle iyi konuşmam, dedi, sizi etkilemekse, bence zordur. Ama, Rudin hakkında bunca söz yeter. Artık başka şeylerden söz edelim... Bakayım, ne... neydi o?... Su Pandelevski hâlâ Darya Mihaylovna'nın evinde mi oturuyor? diye sordu.

- Elbette orada! Darya Mihaylovna ona çok kazançlı bir iş sağladı.

Lejnev güldü:

- Bak, o yoksulluk içinde ölmeyecek; bu kesin.

Aksam yemeği bitti, konuklar dağıldılar. Aleksandra Pavlovna, basbasa kaldıkları zaman kocasının yüzüne baktı.

Kocasının alnını oksayarak:

- Bugün nasıl da iyiydin, Misa, dedi, nasıl da akıllıca ve soylu konuştun! Ama, kabul et ki, bir zamanlar ona karşı konuştüğün gibi, bu kez de ondan yana biraz fazla costun...

- Düseni dövmezler... Oysa o zaman senin düşüncelerini çelmesinden korkuyordum.

Aleksandra Pavlovna kalkıp saf yürekle:

- Hayır, dedi, o bana her zaman çok okumus bir adam gibi görünürdü, ondan korkuyordum ve onun yanında ne konuşacağımı bilemiyordum. Ama, Pigasov'un bugün onunla çok alay ettiğini kabul et, öyle değil mi?

Lejnev:

- Pigasov mu? dedi. Ben, özellikle Pigasov'un yanımızda olusundan dolayı Rudin'i öylesine coskuyla savundum. O, Rudin'e çanak yalayıcı demek cesaretini gösterdi! Oysa bence, Pigasov'un çanak yalayıcılığı, onunkinden yüz kat daha kötüdür. Kendisinin bir serveti var; her şeyle alay eder; baksana nasıl hep ileri gelenlere ve zenginlere yanaşıyor. Biliyor musun, su herkesi ve her şeyi öfkeyle azarlayan, felsefeye ve kadınlara karşı saldırgan dil kullanan su Pigasov, memurken rüşvet yemis, hem de nasıl! Ya, iste, bunlar böyledir!

Aleksandra Pavlovna:

- Yok canım, diye haykırdı. Bunu hiç beklemezdim!... Biraz sustuktan sonra, bak Misa, dedi, sana bir şey sormak istiyordum...

- Ne?

- Ne düşünüyorsun? Kardesim, Natalya ile mutlu olacak mi?

- Sana ne diyeyim?... Her türlü olasılık var... Dizginler kizin elinde olacak; bunu senden neden saklayayım, kız senin kardesinden daha akillidir; ama kardesin de sevimli bir insandır; kizi da candan seviyor. Daha ne istiyorsun? Iste, biz birbirimizi seviyoruz ve mutluyuz, dogru degil mi?

Aleksandra Pavlovna güldü ve Mihaylo Mihayliç'in elini sikti.

Aleksandra Pavlovna'nin evinde bütün bu anlattiklarımız geçerken, Rusya'nin uzak illerinin birinde, günesin altında büyük bir yolda, üç kira beygiri kosulu, hasırla örtülü bir araba gidiyordu. Önde, oturma yerinde, ayaklarını arabanın tokacına yan dayamış, kirlasmis ve yırtık cepkenli bir köylü oturuyor, ipten dizginleri çekiyor ve kamçisini savuruyordu; arabanın içinde de, bos denecek kadar hafif bir bavul üzerinde, uzun boylu, kasketli ve omzuna eski, tozlu bir pelerin almış bir adam oturuyordu. Bu Rudin'di. Basini egmiş ve kasketinin siperini gözlerinin üzerine bastırmisti. Arabanın tekdüze sarsintisi, onu iki yana sallıyordu. Tümüyle duyularini yitirmiş gibi görünüyor, sanki uyukluyordu. Sonunda dogruldu.

Arabayı süren köylüye:

- Istasyona ne zaman varacagiz? diye sordu.

Köylü:

- Iste orasi beyim, dedi ve dizginleri daha hızlı sarsti, su tepeye vardiktan sonra iki verst daha kalır, çok degil.

Sonra da:

- E, sen düşün bakalım.. ben sana nasıl düşünüldüğünü şimdi gösteririm, diye ince bir sesle mirıldanarak sağdaki yedegi kamçılamaaya başladı.

Rudin:

- Bana öyle geliyor ki, çok yavas gidiyorsun, dedi, sabahtan beri sürükleniyoruz, bir türlü varamadık. hiç degilse biraz sarki söyleyen.

- Ne yaparsın, beyim! görüyorsun ki, atlar yorulmuş.. hava da sıcak. Sarki da söyleyemeyiz; faytoncu degiliz ki...

Köylü, arabanın yanından geçtiği koyu kahve rengi gocuklu ve yamuk çarıkli bir yolcuya dönerek:

- Kuzum, hey kuzum! kuzum çekil! diye haykirdi.

Yoldan geçen:

- Bak hele.. arabaci! diye arkasından mirildandi ve durdu. Asagilama dolu bir sesle:

- Seni, Moskova tohumu seni, dedi, basini sallayip yürüdü.

Köylü ortadaki duraklayan atin dizginini sarsarak:

- Nereye? dedi, ah seni hileci seni, sen gerçekten hilecinin birisin...

Son derece yorgun olan beygirler, güçlkle posta istasyonunun avlusuna girdiler. Rudin yaylıdan indi, arabacıya para verdi. Arabaci tesekkür bile etmedi ve paraları avucunda uzun uzadıya evirip çevirdi; çünkü bahsisi az bulmustu. Rudin, bavulunu duragin odasına kendi getirdi.

Bir zamanlar Rusya içinde çok gezmiş olan bir tanıdığım, bana, istasyon odasının duvarlarında "Kafkas Tutsağı"ndan sahneler canlandıran resimler ya da Rus generallerinin resimleri asılıysa, burada çabucak at bulunabileceğini söylemişti; ama bu resimler ünlü kumarbaz Jorj dö Jermeni'nin yasamıyla ilgiliyse, yolcunun buradan hemen yola çıkabileceğini düşünmemesi gerekir; Jermeni'nin beyaz ceketini, önü açık beyaz yelegini ve gençliğindeki dar ve kısa paçalı pantolonunu, onun yaslı halinin sivri damlı bir evde iskemleyi havaya kaldırmış oğlunu öldürürkenki öfkeli yüzünü doya doya seyredebilecektir. Rudin'in girdiği odada, iste bu "Otuz Yıl" ya da "Kumarbazın Yasamı" tabloları asılıydı. Seslenince, karsisine uykulu uykulu buranın memuru çikip geldi (kusura bakmayın ama, hiç uykulu olmayan bir memur gördünüz mü?) ve Rudin'in sorusunu bile beklemeden, ilgisiz bir sesle at bulunmadığını bildirdi.

Rudin:

- Neden daha nereye gittigimi sormadan at olmadığını söylüyorsunuz? dedi. Ben buraya kira atlarıyla geldim.

Istasyon memuru:

- Hiç atımız yok, diye yanıt verdi, ya siz nereye gidiyorsunuz?

- ...sk kasabasına.

Memur:

- Atımız yok, diye yineledi ve dışarı çıktı.

Rudin öfkeyle pencereye yanastı, kasketini de masanın üstüne fırlattı.

Bu son iki yıl içinde çok degismemis, ama biraz sararmısti; kivircik saçlarının surasında burasında gümüş teller belirmiş, olaganüstülüğünü hâlâ koruyan gözleri, sanki parlaklığını yitirmisti; çektiği acıların, üzüntülerin belirtisi olarak, dudaklarının çevresinde, yanaklarında ve sakaklarında hafif kirisiklar olusmustu.

Giyileri dökülüyordu, üzerinde Frenk gömleği bile yoktu.

Belli ki, en parlak dönemi geçmişti; bahçıvanların dedikleri gibi, artık tohuma kaçmisti.

Duvarlardaki yazıları okumaya koyuldu... Bu, canı sıkılan yolcuların bilinen eglencesidir... Kapi birdenbire gıcirdadi ve içeriye buranın memuru girdi:

- ...sk için at yok ve daha uzun zaman da olmayacak! dedi; ama ...ov'a dönecek atlar var.

Rudin:

- ...ov'a mi? Ama rica ederim! ...ov hiç de yolumun üzerinde degil. Ben Penza'ya gidiyorum, oysa ...ov, sanırım Tambov yönündedir..

- Ne olacak? Tambov'dan istediginiz yere gidersiniz ya da ...ov'dan oraya geçebilirsiniz.

Rudin düşündü. Sonunda:

- Eh, haydi bakalim, dedi, söyleyin de atlari kosuversinler. Ne fark eder, Tambov'a giderim.

Atlar çabucak kosuldu. Rudin bavulunu çıkardi, arabaya bindi, oturdu, eskisi gibi basini egdi. Yüzünde yardima gereksinme duyan, acikli, uysal bir görünüm vardı. Troyka (*), çanlari kesik kesik çingirdayarak, ağır bir tirisla yola koyuldu.

SONSÖZ

Aradan birkaç yıl daha geçti.

Soguk bir güz günüydü. S. ili merkezinin en önemli lokantasinin (lokantanin üstü oteldi) önünde bir fayton yavaşlayarak durdu. Faytondan hafifçe gerinerek, oflayarak, çok yasli olmayan, ama göbeği hatiri sayilir denilebilecek sismanliga erismis bir bey indi. İkinci katin merdivenlerinden çıkarak, genis bir koridorun giris yerinde durdu ve karsisinda kimseyi göremeyince, yüksek sesle bagirarak oda istedi. Bir kapi çarpti, alçak bir paravanin arkasindan uzun boylu bir usak çıktı ve yolcuya dogru yan yan yürüdü; koridorun yari karanliginda cilali sirti ve sivali kollariyla ancak fark olunuyordu. Yolcu odasına girer girmez paltosunu ve atkisini çıkarak divana oturdu ve ellerini dizlerine dayadiktan sonra, uykudan uyaniyormus gibi çevresine bakindi; sonra, kendi usagini çağirmalarini buyurdu. Otel hizmetlisi, basini peki der gibi egerek çıktı. Bu yolcu, Lejnev'den baskasi degildi. Yine kura erlerinin toplanmasi, onu da köyden S.'ye getirmisti.

Lejnev'in odaya giren usagi genç, kivircik saçlı, al yanaklı bir delikanlıydı; sırtında gri bir palto, ayagında yumusak keçe çizmeler vardı.

Lejnev:

- E, kuzum, gördün mü iste, geldik bile. Sen de lastigin tekerlekten fırlamasından korkuyordun.

Usak, paltosunun kalkık yakası arasından gülmeye çalışarak:

- Geldik! dedi, ama lastik acaba neden fırlamadi?

Koridorda birdenbire gür bir ses duyuldu:

- Burada kimse yok mu?

Lejnev irkildi ve kulak verdi. Ses:

- Hey! Orada kim var? diye sordu.

Lejnev kalkti, hizli adimlarla giderek kapiyi açti.

Karsisinda uzun boylu, saçlari nerdeyse bütünüyle agarmis ve kamburlasmis sırtında bronz dügmeli, eski soft bir redingot olan bir adam duruyordu. Lejnev onu hemen tanıdı.

Coskuyla:

- Rudin! diye haykirdi.

Rudin döndü; sırtını ısığa vermiş olduğundan, Lejnev'in hatlarını birdenbire ayırt edemedi; duralamış, ona bakıyordu.

Lejnev:

- Beni tanıyamadınız mı? dedi.

Rudin:

- Mihaylo Mihayliç! diye haykirdi ve elini uzatti; ama sonra utanarak geri çekti.

Lejnev, onun elini iki eliyle çabucak yakaladı:

- Girin, içeri girin! diyerek odasına çekti.

Bir süre sessizce ona baktı, sonra elinde olmadan sesini hafifleterek:

- Ne kadar da değişmissiniz? dedi.

Rudin, odayı dalgın dalgın süzerken:

- Evet, öyle diyorlar! dedi. Eee, yıllar geçiyor... Siz, hiç de değişmemissiniz. Aleksandra'nın sağlığı nasıl.. esinizin?

- Tesekkür ederim, iyi, iyi... Hayir ola, sizi hangi rüzgâr buralara atti?

- Beni mi? Bu, anlatmakla bitmez. Daha dogrusu, buraya zorunlu olarak ugradim. Bir tanidigi ariyordum. Ama elbette sizi gördüğüme çok sevindim...

- Öğle yemegini nerede yiyeceksiniz?

- Ben mi? Bilmiyorum. Lokantanin birinde. Bugün yola çıkmam gerekiyor.

- Hemen mi?

Rudin anlamlı anlamlı güldü:

- Evet efendim, hemen, dedi; beni köyümde oturmaya zorunlu tutarak gönderiyorlar.

- Benimle yemek yersiniz ama.

Rudin ilk kez Lejnev'in dogrudan gözlerine bakti.

- Beni öğle yemegini birlikte yemeye mi çağırıyorsunuz? diye sordu.

- Evet Rudin, eskisi gibi.. ahbapça. Ister misiniz? Size raslayacagimi ummuyordum ve Tanrı bilir, bundan sonra ne zaman görüşebilecegiz? Böyle ayrılmamız dogru degil!

- Hay hay, yiyelim.

Lejnev, Rudin'in elini sikti, usagi çağırarak öğle yemegi hazirlamasini ve buzun içine bir sise sampanya koymasini söyledi.

Yemekte Lejnev'le Rudin, birbirleriyle sözleşmiş gibi hep üniversitedeki öğrencilik zamanlarından söz ettiler; şimdi ölmüş ve sag olan birçok arkadaşlarını ve birçok şeyi animsədilar. Rudin'in konusmasi önceleri nesesizdi, ama birkaç bardak sarap içince, kani atesleniverdi. Sonunda, usak sonuncu yemegi de getirdi. Lejnev kalkti, kapiyi kilitledi ve masaya dönünce, tam Rudin'in karsisina oturdu ve usulcacik çenesini iki eline dayayıp konusmaya basladi:

- Eee, şimdi anlatın bakalım, sizi görmeyeli beri basinizdan neler gelip geçti?

Rudin, Lejnev'in yüzüne bakti.

Lejnev, "Tanrım! Zavallı nasıl da degismis!" diye düşündü.

Gerçi, yaklasmakta olan yasliligin belirtileri yüzünde görülmesine karsin, Rudin'in yüzü, onu özellikle yol boyundaki istasyonda gördüğümüzden beri az degismis, ama anlatimi baskalasmisti. Gözleri baska türlü bakıyordu; varliginda, davranislarinda bile, kimi zaman bir agirlik, kimi zaman anlamsiz bir çeviklik vardi; soguklasmis ve sanki parçalanmış konusmasinda kesin bir yorgunluk seziliyordu; gizli ve sessiz üzüntüsü, bir zamanların yapmacik üzüntülerinden ve genel olarak, gençligin umutlu, güvenli ve onur dolu yapmacik üzüntüsünden çok baskaydi.

- Size, basimdan gelip geçenleri mi anlatayım? diye konusmaya basladi; hepsini anlatmak hem olanaksiz, hem de degmez. Çok aci çektim, serseri gibi dolasmalarım yalnızca bedenimi degil, ruhumu da

sürüklemisti. Tanrim, neler ve kimler dös kırıkligina ugratmadi ki beni! Kimlerle yakinlik kurmadim! (Lejnev'in, kendisine ilgiyle baktigini görerek) evet, kimlerle yakinlik kurmadim! diye yineledi. Kaç kez kendi sözlerim bile, yalnızca kendimde degil, düşüncelerime katılan baskalarının agzında bile nefretimi uyandırmıştır! Kaç kez, bir çocuk duygusalligından, kamçılana atın kuyrugunu bile kipirdatmayan kaba duygusuzluguna geçtim... Kaç kez sevindim, umut besledim, savastım ve kendimi bosuna alçalttım. Kaç kez, sahin gibi yükseldim ve kabuğu ezilmiş bir sümüklü böcek gibi yerde sürünerek döndüm. Nerelerde dolasmadım, ne yollardan geçmedim ki!

Sonra da:

- Oysa yollar çamurlu oluyor, diye ekledi ve hafifçe yana döndü. Siz bilirsiniz... diye sürdürürken, Lejnev:

- Bakın, dedi, biz bir zamanlar birbirimizle senli benli konusurduk. İster misin, geçmisi yineleyelim... "Yakınlığımızın" şerefine içelim!

Rudin canlandı, doğruldu, gözlerinde de sözcüklerle anlatılamaz bir şey parıldadı:

-İçelim, dedi, teşekkür ederim kardesim, içelim!

Birer bardak içtiler.

Rudin gülererek ve "sen" sözcüğünü vurgulayarak:

- Sen bilirsin ki, içimde beni kemiren ve bana sonuna dek rahat vermeyecek olan bir kurt var. Bu beni insanlara doğru itiyor; başlangıçta onlar kendilerini benim etkime bırakıyorlar; sonra da...

Rudin elini havada savurdu.

- Sizden.. senden ayrılalı beri.. ben çok çektim ve çok şey öğrendim. Yaşamaya başladım; on beş yirmi kez yeni yeni şeylere heves ettim... İşte, durumumu görüyorsun!

Lejnev kendi kendine konuşur gibi:

- Dayanma gücün yokmuş, dedi.

- Dayanma gücüm mü yokmuş? Ben hiçbir zaman, hiçbir şey kurmasını bilemedim; ama ayagımın altında zemin yokken, kendi temelimi kendim atmam gerektiğinde zor oluyor, kardesim! Bütün serüvenlerimi, yani doğrusunu söyleyeyim, bütün başarısızlıklarımı sana anlatacak değilim. Sana iki üç olayı anlatacağım.. yaşamımda başarının sonunda bana gülümsediği.. yo, hayır.. başarı ummaya başladığım sırada.. çünkü bunların ikisi aynı şey değildir...

Rudin ağarmış ve artık seyrekleşmiş saçlarını, bir zamanlar koyu ve sık kıvırcıklarını yaptığı gibi, aynı silkiyle arkaya attı:

- Haydi, dinle bakalım, diye konuşmaya başladı. Moskova'da oldukça garip biriyle ahab oldum. Çok zengindi ve geniş yurtlukları vardı; memur değildi, bellibaşlı ve biricik tutkusu, bilime olan sevgisiydi. Ona bu tutku nereden gelmişti, bunu şimdi bile anlayamıyorum! Bu, ona, kel basa simsir tarak gibi yakışıyordu! Kendisi, aklın bilinen düzeyinde çabalayarak duruyor, neredeyse konuşmasını bile beceremiyordu; yalnızca gözlerini anlamlı bir biçimde çeviriyor ve basını anlamlı anlamlı sallıyordu. Ben, kardesim, ömrümde onun gibi kavrayıssız ve yeteneksiz bir adam görmedim... Smolensk ilinde öyle yerler vardır ki bastan basa kumsaldır; burada burada hiçbir hayvanın yemediği bir ot yetisir. Eline hiçbir şey geçmiyordu.

Her sey sürüklenip ondan öteye, daha uzaklara gidiyordu; o ise, kolay olan her şeyi zorlastirmakla aklını bozmustu. Onun buyruklarına bagli kalınsaydı, adamlarının topuklarıyla yemek yemeleri gerekirdi. Çalışıyor, yazıyor ve yorulmadan okuyordu. Bilimde, büyük bir dirençle ve sabırla çabalıyordu; yüce bir onuru vardı; özyapısı çeliktendi. Yalnız basına yasar ve garip bir adam sayılırdı. Onunla tanistım.. ve benden hoslandı. İşte şimdi söylüyorum, onun ne olduğunu çabucak anladım; ama onun bu yoldaki hevesi beni duygulandırdı. Bununla birlikte, öyle olanak ve araçları vardı ki, öyle çok iyilik yapabilir, çevresindekilere öyle yararlar sağlayabilirdi ki... Onun yanına tasındım, sonra da onun köyüne gittim. Kardesim, büyük tasarımlarım vardı; birçok gelişim ve yenilik için tasarımlar yapıyordum.

Lejnev, sevgiyle gülümsedi:

- Lasunski'da olduğu gibi.. animsiyor musun? dedi.

- Ne? O zaman ben ruhumda, söylediklerimden hiçbir şey çıkmayacağını biliyordum; ama burada.. burada, önümde bambaska bir alan gelişmekteydi.. yanımda tarımla ilgili kitaplar da götürdüm.. hiçbirini de sonuna dek okumadım ya, neyse.. ve böylece işe girdim. Önceleri işler umduğum gibi gitmedi; sonra da, yoluna girer gibi oldu. Yeni arkadaşım susuyor ve bakıyordu; işime karışmıyordu, yani bir dereceye dek işime karışmıyordu. Önerilerimi kabul ederek uyguluyordu; fakat zorla, inatla, gizli bir güvensizlikle; hep de kendi dediğinde üsteliyordu. Kendi kafasından çıkan her düşünceye çok değer veriyordu. Bu düşünceye, uğur böceğinin otun ucuna eristiği, onun üzerinde kanatlarını düzelterek uçmaya hazırlanıyor musçasına durduğu gibi, çabayla ve güçlkle erisir, sonra da birdenbire yere yuvarlanır ve gene tırmanmaya baslardı... Bütün bu karsılaştırmalardan sasıp kalma; onlar daha o zaman içimde kaynayip duruyorlardı. İki yıl böylece sürüklendim durdum. Gösterdiğim bütün özene karsın, iş ağır ilerliyordu. Yorulmaya başlamıştım. Arkadaşımdan usandığım için onu kışkırtmaya başladım; çünkü beni tüyden bir yatak gibi boguyordu; güvensizliği, sessiz bir kışkırtma biçimine dönüştü, ikimiz de birbirimize düşman kesildik, artık hiçbir şey üzerine konuşmıyorduk; o, gizlice ve durmadan, benim istegime bagli olmadığını bana göstermeye çalışıyordu. Buyruklarım ya çığrından çıkıyor ya da hiç dinlenmiyordu... Sonunda bu çiftçinin yanında bir akıl hocası konumunda olduğumu anladım. Zamanımı ve gücümü boş yere yitirdiğimden, üzüldüm; umutlarımda genel olarak aldandığımı görünce, çok kırıldım. Buradan ayrılmakla neler yitirdiğimi çok iyi biliyordum; ama kendimi tutamıyordum. Bir gün, tanık olduğum ve bana dostumun çok çirkin bir yönünü gösteren ağır ve öfkeliendirici bir sahneden sonra, onunla kesin olarak kavga ettim ve bu hevesli efendiyi bozkır unuyla Alman bali bulamacına bulasmış olarak bıraktım; çikip gittim.

Lejnev, iki elini Rudin'in omuzlarına koyarak:

- Yani, yiyecek bir lokma ekmegini bırakmışın.

- Evet, kendimi gene boşlukta, hafif ve çıplak buldum. Uç uçabildiğin yere... Eh, çelim!

Lejnev:

- Senin sağlığın için, dedi, kalkıp Rudin'i alından öptü, senin sağlığına ve Pokorski'nin anısına... O da böyle yoksul kalmasını biliyordu.

Biraz sonra Rudin:

- İşte sana serüvenlerimin bir numaralısı, dedi, ne dersin, daha anlatayım mı?

- Anlat, rica ederim.

- Of! Canim konusmak istemiyor. Konusmaktan yoruldu, kardes... Neyse, peki. Birçok yerde dolastiktan sonra.. dur, sana, iyi yürekli gibi görünen bir makam sahibine nasıl yazman oldugumu ve sonradan neler oldugunu anlatayim. Ama, bu bizi çok uzaklara götürür... Birçok yerde dolastiktan sonra, sonunda.. is adami olmaya, isinde kendisi çalışan bir adam olmaya karar verdim.. rica ederim, gülme.. durum söyle oldu: Biriyle bulustum... sen belki de bunu duymussundur... Kurbeev adinda biri.. tanıyor musun?

- Hayir, duymadim. Ama rica ederim, Rudin, konu su ki.. bu sakadan dolayi kusuruma bakma.. bir is adami olamayacagini, sen su aklınla nasıl oldu da anlayamadın?

- Biliyorum, kardesim, bu islerden anlamadigimi biliyorum; yalnızca düşündüm, isim ne olabilir ki?... Fakat Kurbeev'i görmüş olsaydın! Sen, rica ederim, sakın onu bos bir geveze sanma. Benim bir zamanlar iyi konustugumu söylerler. Onun yanında ben solda sifir kalirim. Sasirtici derecede bilgin bir adamdi; bilgili bir kafaydi. Sanayi ve ticaret kurumlari konusunda, kardesim, yaratıcı bir kafasi vardi. Kafasinda en gözüpek, en beklenmedik tasarilar kayniyordu. Onunla birlestik ve güçlerimizi birlikte, yararlı bir iste kullanmaya karar verdik.

- Söyler misin, ne gibi isler?

Rudin gözlerini yere egdi.

- Sen gülersin!

- Neden güleyim? Yoo, gülmeyecegim.

Rudin utangaç bir gülümsemeyle:

- Biz, K. ilindeki bir irmagi teknelerin gidis gelisine elverisli bir duruma sokmaya karar verdik, dedi.

- Bak hele? Demek ki bu Kurbeev sermayesi olan bir adammis, ha?

Rudin:

- O, benden de yoksuldu, dedi ve agarmis basini sessizce önüne egdi.

Lejnev güldü, ama birdenbire durdu, Rudin'in elini yakaladi.

- Beni bagisla kardesim, ne olur, dedi; ama bunu hiç beklemiyordum. E, sakın sizin bu girişiminiz, söyle yalnızca kâğıt üzerinde kalmis olmasin?

- Hayir, bütünüyle degil. Baslangıçta isleri yoluna koyduk. Isçi tuttuk.. ve ise basladik. Ama o zaman ortaya türlü engeller çıktı. Her seyden önce, degirmen sahipleri bizi hiç de anlamak istemiyorlardı; bundan baska, suya makinesiz karsi koyamazdik; makine içinse, paramiz yetmiyordu. Altı ay kulübelerde oturduk. Kurbeev kuru ekmek yiyordu, benim karnim da pek doymuyordu. Bununla birlikte, hiç yaziklanmiyorum. Doga orada öyle güzeldi ki! Her yola basvuruyorduk, tüccarlari inandiriyor, mektuplar ve genelgeler gönderiyorduk. Sonuçta, bu tasari ugruna son meteligimi de harcamis oldum.

Lejnev:

- Sanirim, son meteligini harcamak zor bir sey degildi, dedi.

- Dogrusu, zor degildi.

Rudin pencereden disariya bakti.

- Oysa tasari, inan ki iyiydi; çok büyük yarar saglayabilirdi.

Lejnev:

- Su, Kurbeev dedigin adam ne oldu? diye sordu.

- O mu? O, simdi Sibirya'da altin arayicisi. Ve göreceksin, büyük bir servet kazanacak; batmayacaktır o.

- Belki, ama senin bir servet kazanamayacagin kesin.

- Ben mi? Ne yaparsin! Ama, biliyorum; sana göre ben, hep bos bir adamdim.

- Sen mi? Yapma kardesim! Bir zamanlar, senin karanlik yönlerin gözüme batiyordu; ama simdi, inan bana, seni degerlendirmeyi öğrendim. Senin bir servetin olamayacak... Seni, özellikle bundan dolayi seviyorum.. emin ol!

Rudin hafifçe güldü.

- Dogru mu?

Lejnev:

- Seni özellikle bunun için sayiyorum! diye yineledi, beni anliyor musun?

Ikisi de sustular.

Rudin:

- E, üç numaraya geçeyim mi? diye sordu.

- Lütfen.

- Peki, üçüncü ve son numara... Bu numaradan henüz yeni ayrildim. Ama canini sikmiyorum ya?

- Anlat, anlat.

Rudin:

- Iste, görüyor musun, diye konusmaya basladi, bos bir zamanimda oturmus düşünüyordum... benim hep pek çok bos zamanim oldu. Düşündüm ki; bilgim çok, iyi niyetim de var... Bana bak, sen de benim iyi niyetli olmadigimi söylemeye kalkismazsin, degil mi?

- Nasil olur?

- Bütün baska noktalarda, ben az çok zayıftım.. sanki neden egitimci ya da daha iyisi, öğretmen olmayayım.. böyle bosuna yasamaktansa...

Rudin durakladi ve göğüs geçirdi.

- Bosuna yaşamaktansa, bildiklerimi baskalarına vermeye çalışmam daha iyi değil mi? Belki de onlar benim bu bildiklerimden bir yarar sağlarlar. Yeteneklerim sıradan değil... dil de biliyorum... Bak, ben kendimi bu yeni işe verme kararımdaydım. Yer bulmak için büyük çabalar gösterdim; özel ders vermek istemiyordum; ortaokul ve ilkokullarda görülecek işim yoktu. Sonunda, buradaki lisede iş bulmayı başardım.

Lejnev:

- Ne? Şimdi sen, öğretmen misin? diye sordu.

- Rus dili öğretmeni. Sana bunu söyleyeyim ki, ben hiçbir işe, buna sarıldığım gibi istekle ve coşkuyla sarılmamıştım. Gençliği etkileme düşüncesi, beni canlandırıyordu. Giriş dersinin hazırlanmasıyla üç hafta uğraştım.

Lejnev sözünü keserek:

- Bu dersin notları yanında mı? diye sordu.

- Hayır, bir yerde yitirdim. Kötü olmadı; beğenildi de. Dinleyicilerimin yüzlerini, şimdi karşımdaymışlar gibi görüyorum. İyi, genç yüzler, her birinde saf bir dikkat, ilgi vardı; hayranlık bile... Kürsüye çıktım, dersimi sistematik olarak okudum; bir saatten çok süreceğini sanıyordum; oysa yirmi dakikada bitirdim. Müfettiş de orada oturuyordu. Gümüş gözlüklü, kısa perukalı, kara kuru, yaşlı bir adam; basını ara sıra bana doğru eğiliyordu. Bitirip de kanepeden fırladığım zaman, bana, "İyi, yalnızca biraz yüksek ve belirsiz yazılmış, ana konuda da bilgi verilmiş," dedi. Lise öğrencileriye, beni saygılı bakışlarıyla uğurladılar doğrusu. İşte, gençlik bundan dolayı değerlidir. İkinci dersi de okuyarak yaptım, üçüncüsünü de öyle.. sonra doğaçlama ders vermeye başladım.

Lejnev:

- Sanırım, başarıyordun da? diye sordu.

- Çok başarılı olmuştum. Öyle büyük bir kalabalığa sesleniyordum ki! Ders olarak, onlara ruhumda olan her şeyi veriyordum. Bunların arasında, gerçekten dikkati çeken üç dört çocuk vardı; ötekiler beni pek anlamıyorlardı. Ama, açık söyleyeyim ki, beni anlayanlar bile, sorularıyla kimi zaman rahatsız ediyorlardı. Ama yılmadım. Sevmeye gelince, beni hepsi seviyorlardı; yoklamalarda hep yüksek not veriyordum. Ama o zaman da bana karşı bir dedikodu başgösterdi.. yoo, hayır.. hiçbir dedikodu yoktu; ama ben kendi çevreme düşmemiştim. Öteki öğretmenleri rahatsız ediyordum, onlar da beni rahatsız ediyorlardı. Lise öğrencileri, üniversiteler gibi her zaman okumuyorlar; derslerimden pek az şey anlıyorlardı.. olaylariyorsa kendim az biliyordum. Bununla birlikte, benim için saptanan ders yönteminin çemberinden de hoşnut degildim.. bilirsin, bu benim zayıf yanımdır. Kökten değişiklikler istiyordum ve sana ant içerim ki, bu değişiklikler hem ciddi, hem de kolaydı. İyi ve dürüst bir adam olan, önceleri üzerinde iyi bir etki bıraktığım müdürün yardımıyla bunları uygulayabileceğime inanıyordum. Karısı da bana yardım ediyordu. Kardesim, bütün yaşamımda bu türden kadınlara çok raslamış değilim. Kırk yaşlarında vardı; ama iyiye inanıyor, güzel olan her şeyi on beş yaşındaki bir kız gibi seviyor ve düşüncelerini kimin karşısında olursa olsun söylemekten çekinmiyordu. Onun soylu coşkusunu ve ruh temizliğini hiçbir zaman unutmayacağım. Onun düşüncelerinin de yardımıyla bir plan yazdım... Ama, tam o sırada kuyumu kazdılar, beni ona karşı lekelediler. Ufak tefek, sert, hırçın ve hiçbir şeye uymayan, Pigasov'un türünden, ama ondan çok daha ciddi matematik öğretmenin, bana özellikle zararı dokundu... Bak, anımsamışken sorayım; Pigasov ne oldu, sağ mı?

- Eylem yokmus! Sanki nasil eylem olacakti?..

- Nasil eylem mi? Animsarsan, Pryajentsev'in yaptigi gibi, kendi emegimle kör bir kadini ve bütün ailesini besleyebilseydim... Iste sana eylem.

Rudin, Lejnev'e sessizce bakti ve basini salladi.

Lejnev bir sey söylemek istiyordu, eliyle yüzünü sivazladi; sonunda:

- Demek ki, köye gidiyorsun? diye sordu.

- Köye.

- Köyün hâlâ duruyor mu?

- Orada ona benzer bir sey kalmis. Iki buçuk kisi. Ölünecek bir köse de var. Sen belki de su anda, "Burada da edebiyat yapmadan olamadi," diye düşüneceksin. Edebiyat yapmak, beni gerçekten yikti batirdi; beni yedi bitirdi, ölünceye dek ondan kurtulamayacagim. Ama bu söyledigim edebiyat degildir. Su ak saçlar, su kirisiklar edebiyat degildir, kardesim; su yırtik kollar edebiyat degildir. Sen bana karsi her zaman sert davranıyordun ve haklıydin; ama simdi, artık her sey bittikten sonra, artık sertlige gerek kalmadi... Kandilin yagi tükendi, kandilin kendisi de kirildi; iste fitili de simdi neredeyse yanıp bitecek... Artık beni uslandiracak olan, ölümdür...

Lejnev yerinden fırladi:

- Rudin, diye haykirdi, bunu neden bana söylüyorsun? Sana ne yaptim da bunu hak ettim? Senin çökmüs avurtlarını ve kirisiklarını gördükten sonra, edebiyat yapmak sözcüğü aklıma gelseydi, nasil bir yargıç ve nasil bir insan olabilirdim? Senin için ne düşündüğümü mü öğrenmek istiyorsun? Buyur! Düşünüyorum ki: Iste o insan ki.. yetenekleriyle nelere erisemezdi; isteseydi hangi dünya nimetlerini elde edemezdi; isteseydi.. oysa, onu aç ve yersiz yurtsuz buluyorum...

Rudin sessizce:

- Senin acima duygunu uyandırıyorum, dedi.

- Hayir, yaniliyorsun. Sen bana saygi asiliyorsun, anladin mi? O çiftçi ahabbinla yıllarca bir arada kalmana kim engel oldu? Eminim ki ona yalakalık yapmak isteseydin, sana bir servet saglardi. Neden liseye yerlemedin; neden böyle garip adamsin? Sonuç su olmustur ki, sen bir ise nasil düşünceyle baslamis olursan ol, hiçbir zaman kendi kisisel çıkarini düşünmemis, ne kadar yagli olursa olsun, iyi olmayan toprakta köklesmemissindir.

Rudin sessiz bir gülümsemeyle:

- Yazgi beni bir seye sahip olmamak ve durmadan yer degistirmek için yaratmis; yerimde duramiyorum, dedi.

- Bu dogru; bana daha önce de söyledigin gibi, sen içinde kurt bulundugundan duramiyor degilsin... Sen kurttan dolayi degil; bosuna bir tedirginligin ruhuyla da degil, sen gerçeğe olan askinla yaniyorsun. Su besbelli ki, seninle yaptıkları bütün tartismalarına karsin kendilerini bencil bile saymayan ve seni dolap çeviren biri olarak gören birçok insana göre, o ates sende daha parlak yaniyor. Senin yerinde olsaydim,

bendeki bu kurdun susmasını çoktan saglar ve her seye boyun egerdim; oysa sende bir hırçinlik bile belirmedi; eminim ki, daha bugün, hemen, şimdi bir çocuk gibi yeni bir ise sarılmaya hazırsındır.

Rudin:

- Hayir kardesim, şimdi yorgunum, dedi. Bu kadari yeter.

- Yorgunsun! Baskasi çoktan ölmüş olurdu. Sen, kendini ölümün yatistiracağını söylüyorsun; yaşam yatistirmiyor mu sanıyorsun? Ancak yasayıp da baskalarına karsi hosgörülü olmamış bir kimse, hosgörüyü hak etmiyor demektir. Oysa, kim hosgörü istemedigini söyleyebilir? Sen yapabildigini yaptın, savasabildigin kadar savastın... Daha ne istiyorsun?

Rudin, içini çekerek:

- Sen, kardesim, bambaska bir adamsın.

Lejnev sözünü:

- Yollarımız ayrıldı, diye sürdürdü, olasıdır ki servetim, sogukkanlılığım ve baska mutlu seylerim olduğu için, benim bir yerde durmama, ellerimi kavuşturup seyirci kalmama hiçbir sey engel olamadı; oysa senin kira çıkarak kollarını sivaman, çalışıp iş görmek gerekiyordu. Yollarımız ayrıldı.. ama bak, birbirimize nasıl da yakınız. Birbirimizle hemen hemen aynı dilde konuşuyoruz; aramızda yarı anıstirmalarla anlaşıyoruz; aynı duygularla büyümüşüz. Kardesim, bizler artık az kaldık; ikimiz de kusagimizin son bireyleriyiz! Aramızda anlaşmazlık olabilir; yaşlılıkta bile, önümüzde uzun bir yol varken bile savasabilirdik; ama şimdi, kalabalık çevremizde seyrekleştigi bir sırada, yeni kusaklar yanımızdan geçip bizi geride bıraktıkları ve bize yabancı olan hedeflere doğru gittikleri sırada, biz birbirimize sıkıca sarılmaliyiz. Kadehleri tokusturalım, kardesim, haydi bir zamanlar yaptığımız gibi; Gaudeamus igitur!

Dostlar kadehlerini tokusturdular; cöskulu ve falsolu ama gerçek Rus sesleriyle eski üniversiteli öğrencilerin sarkisini söylediler.

Gene Lejnev konusarak:

- Bak, şimdi köye gidiyorsun, dedi, orada uzun süre kalacağını aklım pek almıyor; nerede, nasıl sona ereceğini de düşünemiyorum... Ama unutma, basına her ne gelirse gelsin, senin için basını sokacak bir yuva her zaman hazırdir. Bu, benim evimdir... duyuyor musun, yaşlı adam? Düşünce sakatları da vardır; onların da sığınacak bir köseleri olmalıdır.

Rudin ayağa kalktı.

- Tesekkür ederim kardesim, diye sözünü sürdürdü, tesekkür ederim. Bu sözlerini hiçbir zaman unutmayacağım. Yalnız, böyle rahat bir köseyi hak etmiyorum ben. Yaşamımı yaktım ve düşünceye de gerektiği gibi hizmet etmedim.

Lejnev:

- Sus! dedi, herkes doganın kendisini yarattığı gibi kalır, ondan daha çoğu istenemez! Sen kendine "Serseri Yahudi" adını verdin; ama ne biliyorsun, belki de böyle sonsuza dek dolasman gerekiyor, belki de bununla sen kendin de bilmediğin soylu bir görev yapmış oluyorsun; atasözü bosuna mı söylenmiş: "Hepimiz Tanrı'nın elindeyiz," diyor.

Rudin'in sapkasini aldigini görünce:

- Artık gidiyorsun, demek... diye sürdürdü. Bu gece burada kalmayacak misin?
- Gidiyorum, hoşçakal. Tesekkür ederim. Sonum iyi olmayacak.
- Onu Tanrı bilir... Sen gerçekten mi gidiyorsun?
- Gidiyorum. Elveda. Beni kötülüklerimle anma ve sana söylediklerimi unutma. Hoşçakal.

Dostlar kucaklasti. Rudin hizli adimlarla çıktı. Lejnev, odada uzun uzun ileri geri dolasti, pencere önünde durdu, düşündü ve kisik bir sesle, "Zavalli," diye mirildandi ve iskemleye oturarak karisina mektup yazmaya basladi.

Disarida bir rüzgâr koptu; korkunç bir iniltiyle eserek sangirdayan camlara çarpiyordu. Dünyayı uzun bir güz gecesi kapladi. Böyle gecelerde, çatı altında sicacık bir kösesi olanlara ne mutlu... Ve Tanrı yersiz yurtsuz dolasan serserilerin yardımcisi olsun!

26 Temmuz 1848 gününün sıcak bir öğle üzeri, Paris'te "Ulusal Islikler" baskaldirisi hemen hemen bastirildigi bir sirada, Saint-Antoine Mahallesi'nin dar sokaklarından birinde, bir tabur asker bir korugani ele geçiriyordu. Birkaç top atesi, bunu artık yerle bir etmist; buranın, henüz sag olan savunuculari bulunduklari yerleri birakip kendi canlarini kurtarma kaygisindayken, devrilmiş bir yolcu arabasinin delik desik sandiginin ta tepesinde, uzun boylu, eski ceketli, beli kirmizi bir salla sarili ve daginik ak saçli basinda hasir sapka olan bir adam göründü. Bir elinde kirmizi bir bayrak, ötekinde de egri ve kör bir kiliç tutuyor; yukari tirmanirken ince sesiyle bir seyler haykiliyor ve bayrakla kilici savuruyordu. Bir Vensen nisancisi ona nisan aldi ve ates etti... Uzun boylu adam bayragi birakiverdi; kendisi de, birinin ayaklarina kapanircasina, çuval gibi yere yikildi... Kursun yüregini delip geçmisti.

- Tiens! diye kosan baskaldiricilardan biri, yanindakine bagirdi, on vient de tuer le Polonais. (*)

Yanindaki:

- Bigre! diye yanit verdi, her ikisi de pancurlari kapali, duvarlari mermi ve sarapnel parçalariyla alacalanmış bir evin mahzenine kostular.

Bu "Polonais" dedikleri, Dimitriy Rudin'di.